

**Vilniaus universiteto Teisės fakulteto
Baudžiamosios justicijos katedra**

Monikos Maldauskaitės,
V kurso, baudžiamosios justicijos
studijų šakos studentės

Magistro darbas

**Nužudymų kvalifikavimo problemos Lietuvos teismų
praktikoje**
**The problems of qualifying murders in judicial practice of
Lithuania**

Vadovas: doc. dr. Gintautas Sakalauskas

Recenzentė: doc. dr. Rita Aliukonienė

Vilnius

2016

Turinys

Įvadas	3
I. NUŽUDYMŲ SAMPRATA IR DINAMIKA	6
1.1. Nužudymų samprata.....	6
1.2. Nužudymų dinamika	14
II. KVALIFIKAVIMO PROBLEMOS, SUSIJUSIOS SU NUŽUDYMŲ SUBJEKTYVIOSIOS PUSĖS POŽYMI AIS	19
2.1. Kaltės problematika.....	19
2.2. Būtiniosios ginties ir jos ribų peržengimo atribojimo problematika	31
III. KVALIFIKAVIMO PROBLEMOS, SUSIJUSIOS SU NUŽUDYMŲ OBJEKTYVIOS PUSĖS POŽYMI AIS IR KAI KURIAIS NUŽUDYMA KVALIFIKUOJANČIAIS POŽYMI AIS	40
3.1. Bendrininkavimo formos kvalifikavimo problemos	40
3.2. Bendravykdytojo veiksmų kvalifikavimo problemos	43
3.3. Priežastinio ryšio nustatymo problematika	47
3.4. Kai kurių nužudymą kvalifikuojančių požymių problematika.....	50
Išvados	56
Naudotų šaltinių sąrašas.....	58
Santrauka.....	65
Summary	66

Ivadas

Prigimtinės žmogaus teisės sudaro tą minimumą, atskaitos tašką, nuo kurio plėtojamos ir papildomos visos kitos teisės ir kurios sudaro tarptautinės bendruomenės neginčijamai pripažintas vertybes.¹ Viena iš jų yra ir žmogaus teisė į gyvybę, išreiškianti žmogaus vientisumą ir jo nepaprastą esmę.² Todėl baudžiamųjų įstatymų prioritetu yra šios vertybės apsauga, kuri įgyvendinama nusikalstamas veikas prieš žmogaus gyvybę priskiriant prie vienu sunkiausių nusikaltimų ir už tai numatant griežčiausias bausmes. Tyčinis nužudymas, už kurį baudžiamoji atsakomybė numatyta Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso (toliau – BK) 129 straipsnyje, yra vienas iš tokių nusikaltimų, turintis savo konkrečią sudėtį ir reikalaujantis gilesnės analizės, siekiant išvengti kvalifikavimo klaidų nagrinėjant šias baudžiamąsias bylas.

Temos aktualumas. Nors Lietuvoje kasmet užregistruojamų nužudymų skaičius nebesiekia 200, tačiau 100 000 gyventojų tenkantis nužudymų skaičius yra vienas didžiausių visoje Europoje. Temos aktualumą parodo dar ir tai, kad darbe dauguma panaudotų teismų sprendimų yra vieni naujausių, kas patvirtina, jog iki šiol teismams kyla nemažai kvalifikavimo sunkumų, susijusių su nužudymais. Taip pat, tikėtina, jog šis darbas bus naudingas ne tik studentams, besidomintiems šia tema bei praktikams, bet ir darbo autorei pavyks pritaikyti tai profesinėje srityje, siejant savo ateitį su veikla prokuratūroje.

Darbo tikslas. Išsamiai išanalizavus teismų praktiką, atskleisti tyčinių nužudymų (BK 129 str.), kvalifikavimo problemas, pateikti apibendrintas išvadas, atskleidžiant, į ką svarbu atsižvelgti nagrinėjant nužudymų bylas, kad būtų išvengta kvalifikavimo klaidų.

Darbo uždaviniai. Tam, kad pasirinkta tema būtų išsamiai atskleista, išsikelti tokie šio darbo uždaviniai:

- 1) išanalizuoti kaltės instituto problematiką nužudymų bylose, o būtent – tyčios ir neatsargumo atribojimą;
- 2) ištirti priežastinio ryšio nustatymo problematiką nužudymų bylose;
- 3) atskleisti nužudymą kvalifikuojančių požymių probleminius aspektus dėl bejėgiškos būklės, chuliganiškų paskatų, kito nusikaltimo slėpimo;
- 4) išanalizuoti atskirų BK Bendrojoje dalyje įtvirtintų institutų problematiką, susijusią su nužudymais: bendrininkavimo formos ir bendravykdytojo veiksmų kvalifikavimą bei būtinosios ginties ir jos ribų peržengimo atribojimą nuo nužudymų.

¹ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1998 m. gruodžio 9 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 105 straipsnio sankcijoje numatytos mirties bausmės atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“. Nr. 2/98.

² *Ibidem.*

Darbo objektas atspindi pasirinktos temos formuluotėje. Nagrinėjamos nužudymų (BK 129 str.), kvalifikavimo problemos, su kuriomis susiduria Lietuvos Respublikos pirmosios, apeliacinės bei kasacinės instancijos teismai.

Tyrimo metodai. Darbo tikslas išanalizuoti nužudymų kvalifikavimo problemas, pasitaikančias Lietuvos teismų praktikoje, nulėmė, jog darbe naudoti loginis-analitinis, dokumentų analizės tyrimo metodai.

Loginis-analitinis metodas šiame darbe naudotas plačiausiai, kadangi atlikta aktualiausias teismų praktikos, mokslinės literatūros analizė, išskirtos ir panaudotos esminės jų ištraukos bei nuostatos. Šio metodo pagalba padaryti apibendrinimai, pateikta nužudymo samprata, išskirtos nužudymų kvalifikavimo problemos Lietuvos teismų praktikoje bei darbo pabaigoje aprašytos bendrosios išvados.

Dokumentų analizės metodo pagalba iš perskaitytų teismų sprendimų nužudymų bylose, atrinkta tik šio darbo temai aktuali medžiaga (LAT – 27, Lietuvos apeliacinio teismo (toliau – LApT) – 11, Kauno apygardos – 7, Klaipėdos apygardos – 1, Panevėžio apygardos – 3, Šiaulių apygardos – 5 ir Vilniaus apygardos – 1). Taip pat vertinant žemesniųjų instancijų teismų pateiktą nusikalstamos veikos kvalifikavimą su Lietuvos Aukščiausiojo Teismo (toliau – LAT) suformuota praktika šiose bylose; LAT pateiktą nusikalstamos veikos kvalifikavimą su tokios veikos kvalifikavimu ankstesnėje teisminėje praktikoje; skirtingų mokslininkų rekomenduojamą nusikalstamos veikos kvalifikavimą.

Darbo originalumas. Šio darbo originalumą parodo pasirinkta tema, kuri skirta analizuoti išimtinai tik nužudymų bylose pasitaikančias kvalifikavimo problemas, kai kurios iš aprašytų kvalifikavimo problemų apskritai nebuvo analizuotos mokslinėje literatūroje, kadangi dauguma darbe pateiktų teismų sprendimų priimti tik 2013–2015 m. Be to, LAT Senato apibendrinimas, skirtas suvienodinti teismų praktiką nužudymų bylose, išleistas dar 2004 m., tuo tarpu teismų praktika per šį laikotarpį dėl kai kurių nužudymo sudėties požymių labai pasikeitė ir minėtame apibendrinime nepateiktos visos nužudymų kvalifikavimo problemos, su kuriomis susiduria teismai.

Svarbiausi šaltiniai. Pasirinktos temos formuluotė atskleidžia pagrindinį šio darbo šaltinį – tai Lietuvos teismų praktika, kurią sudaro visų apygardos (Vilniaus, Kauno, Klaipėdos, Šiaulių ir Panevėžio) teismų, LApT bei LAT sprendimai. Be šio šaltinio analizės pasirinktoji tema nebūtų atskleista, todėl būtent minimas šaltinis darbe naudotas plačiausiai.

Kitas svarbus šaltinis – tai įvairių autorių publikacijos, kuriose vienu ar kitu aspektu analizuojama šio darbo tema (R. Aliukonienė, S. Bikelis, A. Čepas, T. Girdenis, R. Merkevičius, P. Pavilionis, E. Riaubaitė, G. Sakalauskas ir kt.). Darbe didele dalimi

remtasi V. Piesliako publikacijomis, kadangi būtent jis analizavo kaltės instituto problematiką nužudymų bylose bei pateikė atskirą nuomonę dėl LAT plenarinės sesijos 2009 m. spalio 20 d. nutarties, nesutikdamas su nusikalstamos veikos kvalifikavimu. Būtina išskirti A. Milinį, kuris ypatingą dėmesį skyrė nužudymui be jo pavojingumą didinančių ir mažinančių aplinkybių, išleisdamas šia tema monografiją ir kuria darbe taip pat remiamasi kaip ir kitomis atskiromis jo publikacijomis nužudymų tema. Taip pat darbe naudoti įvairūs tarptautiniai bei Lietuvos teisės aktai ir kiti šaltiniai.

I. NUŽUDYMŲ SAMPRATA IR DINAMIKA

1.1. Nužudymų samprata

BK nepateikia nužudymo sampratos, tačiau siekiant apibrėžti, kas yra nužudymas, galima pasitelkti doktriną, kurioje ganėtinai plačiai diskutuojama šiuo klausimu. Vienu mokslininkų nuomone nužudymas – tai BK Specialiojoje dalyje numatyta kalta veika, kuria kėsinamasi į kito žmogaus gyvybę ir sukeliama jo mirtis³ arba kad tai yra tyčinis neteisėtas kito žmogaus gyvybės atėmimas⁴, tuo tarpu kiti autoriai stengiasi išvengti žodžio „neteisėtas“, kad nesudarytų prieštaringos nuomonės, jog egzistuoja teisėti kito žmogaus gyvybės atėmimo būdai ir teigia, kad nužudymu reikia laikyti tyčinę veiką, kuria kėsinamasi į kito žmogaus gyvybę sukeliant jo mirtį⁵. Nepaisant to, jog nėra vieningos nuomonės dėl nužudymo apibrėžimo, dar daugiau neaiškumų sukelia pats BK, kadangi jo 28 straipsnyje numatyti atvejai, kuomet kito žmogaus gyvybės atėmimas gali būti pateisinamas. Tikėtina, jog laikui bėgant gali atsirasti ir kitokių kito žmogaus gyvybės atėmimą pateisinančių situacijų, nes supratimas apie nužudymus visą laiką kito, dar visai neseniai daugumoje Europos valstybių kaip griežčiausia bausmė buvo taikoma mirties bausmė, o įvairiose šalyse iki dabar labai skirtingai reguliuojamas eutanazijos klausimas ir pan.

BK 129 straipsnio 1 dalyje numatyta atsakomybė tam „kas nužudė kitą žmogų“. Siekiant išsiaiškinti, ką reiškia žodis „nužudė“ būtina vadovautis BK 14 straipsniu, kuris numato kaltės formas ir BK 15 straipsniu, kuris atskleidžia tyčios rūšis. Būtent pasitelkiant minėtus BK straipsnius ir teismų praktiką, toliau darbe analizuojama nužudymų samprata teismų praktikos pavyzdžiu, kadangi toks aiškinimas yra tiesiogiai susijęs su darbo tema ir be jo būtų neįmanoma išsamiai atskleisti Lietuvos teismų praktikoje kylančių nužudymų kvalifikavimo problemų. Taigi, atskleidžiant nužudymo sampratą ypatingą reikšmę turi teismų formuojama praktika, kurioje ši nusikalstama veika dažniausiai suprantama kaip kito žmogaus neteisėtas gyvybės atėmimas, kaltininkui veikiant tiesiogine arba netiesiogine tyčia bei esant būtinajam priežastiniam ryšiui tarp veikos ir atsiradusių padarinių (šiuo atveju – nukentėjusiojo(-ių) mirties). Tai, jog nužudymas gali būti padaromas tik tyčia, leidžia teigti BK 132 straipsnyje įtvirtintas „Neatsargus gyvybės atėmimas“, kuris aiškiai parodo, jog ši nusikalstama veika padaroma tik esant neatsargumui bei BK 16 straipsnio 4 dalyje įtvirtinta norma, numatanti, kad dėl neatsargumo asmuo baudžiamas, kai tai numatyta BK Specialiosios

³ MILINIS, A. *Nužudymų kvalifikavimo problemos teismų praktikos pavyzdžiu*. Teisė, Nr. 48. 2003, p. 111.

⁴ MILINIS, A. *Baudžiamoji atsakomybė už nužudymą*. Monografija. VĮ Registrų centras, 2011, p. 61.

⁵ *Ibidem*, p. 35.

dalies atskirais atvejais. Taigi, nužudymas yra tik tyčinė veika, todėl analizuojant nužudymų sampratą esminę reikšmę turi tai, kaip teismai traktuoja tiesioginę ir netiesioginę tyčią, kadangi būtent tokios tyčios rūšys yra įtvirtintos BK 15 straipsnyje ir tokios pozicijos laikosi ir LAT: „*baudžiamosios teisės teorijoje žinomos ir kitos tyčios rūšys, tačiau baudžiamasis įstatymas jų nereglamentuoja, todėl teismai, spręsdami nusikalstamos veikos kvalifikavimo klausimus, dėl tyčios rūšies turi pateikti bylos medžiaga pagrįstus argumentus, atitinkančius BK 15 straipsnio nuostatas.*“⁶ Tik nustačius, jog asmuo veikė tiesiogine arba netiesiogine tyčia atimant kito žmogaus gyvybę, galima teigti, jog tai yra nužudymas.

Remiantis BK 15 straipsnio 2 dalimi tiesioginė tyčia yra tada, kai asmuo darydamas nusikalstamą veiką suvokė pavojingą jos pobūdį ir norėjo taip veikti bei kai darydamas nusikalstamą veiką suvokė pavojingą nusikalstamos veikos pobūdį, numatė, kad dėl jo veikimo ar neveikimo gali atsirasti atitinkami padariniai ir jų norėjo. Tai reiškia, jog asmuo, kuris siekia nukentėjusiojo mirties, pasirenka tokį veikimo būdą, kuris užtikrins norimų padarinių kilimą, t.y. numato juos kaip neišvengiamai kilsiančius.⁷ Pavyzdžiui, išnagrinėjęs bylą, Kauno apygardos teismas nustatė, kad: „*M. Ž., būdamas apsvaigęs nuo alkoholio, kas turėjo įtakos nusikalstamos veikos padarymui, tyčia suspaudė kojomis gulinčios savo motinos O. B. Ž. krūtinę, sudavė jai ne mažiau kaip 40 smūgių virtuviniu kirviu nuo ko nukentėjusioji netrukus įvykio vietoje mirė.*“⁸ Šioje byloje teismas konstatavo, jog: „*atsižvelgus į žaizdų skaičių, padarytų kūno sužalojimų pobūdį, smurto intensyvumą, nusikaltimui panaudotą įrankį, teismas daro išvadą, kad M. Ž. suvokė, jog jo veiksmai nukentėjusiajai yra itin skausmingi ir sukelia dideles kančias, ir kad tai rodo kaltinamojo veikos ypatingą žiaurumą. Dėl to M. Ž. veika teisingai kvalifikuota pagal BK 129 straipsnio 2 dalies 6 punktą, kurią jis padarė veikdamas tiesiogine tyčia.*“⁹ Kitoje byloje, teismas nustatė, kad: „*M. L. tarpusavio konflikto su V. R. metu, veikdamas bendrininkų grupė su asmeniu, kurio atžvilgiu byla nutraukta, tyčia sudavė nukentėjusiajam mažiausiai 2 smūgius alkūne į veidą, po to įspyrė mažiausiai 13 kartų į juosmens, krūtinės, pilvo sritis ir kitas kūno vietas bei mažiausiai 5 kartus užšoko abejomis kojomis jam ant krūtinės, tuomet asmuo, kurio atžvilgiu byla nutraukta, tyčia sudavė pastarajam kumščiu vieną kartą į veido sritį, dėl to V. R. nugriuvo, po to*

⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2014 m. spalio 7 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-382/2014.

⁷ RIAUBAITĖ, E. *Tyčinės ir neatsargios kaltės atribojimas nusikaltimuose žmogaus gyvybei ir sveikatai.* Jurisprudencija. 2008, Nr. 11(113), p. 92.

⁸ Kauno apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus kolegijos 2014 m. birželio 13 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-213-383/2014.

⁹ *Ibidem.*

mažiausiai 4 kartus įspyrė jam į veido, krūtinės, pilvo sritis ir vieną kartą sudavė stikliniu buteliu į galvą, dėl ko nukentėjusysis įvykio vietoje mirė.¹⁰ Šioje byloje teismas taip pat pagrįstai konstatavo, jog M. L. „smogdamas daugybinius smūgius nukentėjusiajam į pavojingas gyvybei kūno vietas – galvą, krūtinės ląstą, kitas kūno vietas, suvokė pavojingą nusikalstamos veikos pobūdį, jog tai nukentėjusiajam sukelia dideles fizines kančias, ir to siekė – veikė tiesiogine tyčia.“¹¹ Tokia teismų praktika suprantama, tačiau kartais nepagrįstai teismai nekonstatuoja tiesioginės tyčios kaltininko veikoje, kai byloje yra, pavyzdžiui, tokie duomenys: „*teismo medicinos ekspertizės akte konstatuota, kad S. M. bukais kietais daiktais buvo padaryti ne mažiau kaip 73 sužalojimai galvoje, krūtinėje, nugaroje, galūnėse. Teismo medicinos akte yra akcentuota, kad nukentėjusiajam padarytos traumos yra labai skausmingos ir kad, nesant galvos smegenų traumos, jis turėjo būti sąmoningas ir jausti fizinį skausmą.*“¹² Nepaisant to, teismas konstatavo, jog „*kolegija sutinka su kasacinių skundų argumentu, kad nuteistieji neturėjo tikslo nužudyti S. M., nesiekė jo mirties. Vis dėlto suduodami jam smūgius rankomis bei kojomis į gyvybiškai svarbias kūno vietas, pririšdami prie medžio ir negalintį pasipriešinti žmogų mušdami lazdomis, jie sąmoningai leido tokioms pasekmėms (mirčiai) kilti. Kasatorių abejingumą padarytos veikos pasekmėms patvirtina ne tik jų elgesys nusikalstamos veikos metu, bet ir po nukentėjusiojo sužalojimo – jis buvo nuvežtas į nuošalią vietą ir paliktas. Iš aptartų aplinkybių darytina išvada, kad nuteistieji veikė netiesiogine tyčia.*“¹³ Manytina, kad tokie kaltininkų veiksmai akivaizdžiai rodo tiesioginę tyčią jų veiksmuose, net jeigu jie iš pradžių ir nesiruošė žudyti nukentėjusiojo, o dėl savanaudiškų paskatų siekė tik užvaldyti S. M. pinigus, tačiau pačios veikos intensyvumas, suduotų smūgių skaičius ir galiausiai palikimas nuošalioje vietoje tam, kad nukentėjusiojo niekas nerastų, o tuo pačiu būtų atsikratyta nusikalstamos veikos pėdsakų, atitinka būtent tiesioginės tyčios sampratą. Nors tyčios rūšis neturi įtakos padaryto nusikaltimo kvalifikavimui pagal BK 129 straipsnį, nes šio straipsnio 1 ir 2 dalys numato tiek tiesioginę, tiek netiesioginę tyčią kaip nužudymo sudėties subjektyvųjų požymių.¹⁴ Tačiau jeigu paliktą nukentėjusįjį būtų atsitiktinai radęs koks nors praeivis, iškvietęs jam pagalbą ir taip išgelbėjęs S. M. gyvybę, teismas tokioje situacijoje kaltininkams neinkriminuotų pasikėsینimo nužudyti (kadangi analizuojamoje byloje konstatuota netiesioginė tyčia), o veiką kvalifikuotų tik

¹⁰ Kauno apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2014 m. birželio 26 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-27-245/2014.

¹¹ *Ibidem.*

¹² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2006 m. gegužės 30 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-361/2006.

¹³ *Ibidem.*

¹⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2011 m. gegužės 10 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-252/2011.

pagal atsiradusius padarinius. Teismų praktikoje veika taip dažniausiai ir yra kvalifikuojama, t. y. pagal kilusius padarinius, neteikiant didelės reikšmės kaltės turiniui ir jo nustatymui.¹⁵ Kaip teisingai yra pastebėjęs V. Piesliakas „kvalifikuojant veiką svarbu, kad būtų atitinkamas tarp objektyvių ir subjektyvių nusikaltimo sudėties požymių. Tai teisingos kvalifikacijos būtina sąlyga. Aišku, lengviausia lemiama reikšmę suteikti kilusiems padariniams, per daug nesigilinant į kaltės turinį. Bet tai neišvengiamai lems neteisingumą.“¹⁶ Pateiktas pavyzdys parodo, kaip gali būti iškreipiama nužudymo samprata, kadangi pasikėsinimas nužudyti yra pavojingesnė veika už bet kokio masto sveikatos sutrikdymą, nes tokia nusikalstama veika kėsinama atimti kito žmogaus gyvybę. Nors sutiktina su mokslininkais, kurie mano, jog pasikėsinimas nužudyti yra įmanomas ir kai kaltininkas veikia netiesiogine tyčia¹⁷, tačiau šiame darbe ši problema neanalizuojama.

Teismui konstatavus tiesioginę tyčią asmens veikoje, nekyla abejonių dėl tokios veikos kvalifikavimo pagal BK 129 straipsnį. Tai rodo, jog esant tiesioginei tyčiai teismų praktikoje nužudymų samprata nekelia didelių problemų ir dėl to nepasitaiko kvalifikavimo klaidų. Tuo tarpu netiesioginė tyčia kelia kur kas daugiau probleminių klausimų teismams, nagrinėjantiems nužudymų bylas.

Remiantis BK 15 straipsnio 3 dalimi netiesioginė tyčia yra tuomet, kai darydamas nusikalstamą veiką asmuo suvokė pavojingą jos pobūdį, numatė, kad dėl jo veikimo ar neveikimo gali atsirasti atitinkami padariniai, ir nors jų nenorėjo, bet sąmoningai leido jiems atsirasti. Sąmoningas leidimas padariniams atsirasti reiškia asmens abejingumą kito žmogaus gyvybės atėmimui ir nors kaltininko sąmonė nėra nukreipta į kito asmens gyvybės atėmimą, šie padariniai jam nereikalingi, tačiau jis nedaro nieko, kad tie padariniai neatsirastų.¹⁸ Kai kurie mokslininkai laiko šią tyčios rūšį vien tik BK formuluote, kuri sunkiai pritaikoma praktikoje.¹⁹ Manytina, jog negalima sutikti su tokia kategoriška nuomone. Pritartina S. Bikeliui, kuris teigia, kad „netiesioginės tyčios formuluotė yra baudžiamoji – teisinė formuluotė, kuri be specialaus teisinio aiškinimo

¹⁵ PIESLIAKAS, V. *Ką galima vadinti žudiku?* Justitia, 2010, Nr. 1(73), p. 15; BIKELIS, S. *Baudžiamoji atsakomybė už pasikėsinimą padaryti nusikalstamą veiką netiesiogine tyčia – kelias link nuoseklesnės ir pagrįstesnės baudžiamosios politikos?* Socialinių mokslų studijos, Nr. 4(4). 2009, p. 108.

¹⁶ PIESLIAKAS, V. *Kaltės turinio nustatymo problemos byloje dėl nusikaltimų žmogaus gyvybei ir sveikatai.* Socialinių mokslų studijos, 2009, Nr. 4(4), p. 10–11.

¹⁷ BIKELIS, S. *Baudžiamoji atsakomybė už pasikėsinimą padaryti nusikalstamą veiką netiesiogine tyčia – kelias link nuoseklesnės ir pagrįstesnės baudžiamosios politikos?* Socialinių mokslų studijos, Nr. 4(4). 2009, p. 109–110; PRANKA, D. *Pasikėsinimo padaryti nusikalstamą veiką problematika baudžiamosios teisės teorijoje ir teismų praktikoje.* Jurisprudencija, Nr. 11(113). 2008, p. 36.

¹⁸ RIAUBAITĖ, E. *Tyčinės ir neatsargios kaltės atribojimas nusikaltimuose žmogaus gyvybei ir sveikatai.* Jurisprudencija. 2008, Nr. 11(113), p. 93.

¹⁹ *Ibidem.*

neatskleidžia savo turinio.²⁰ Būtent šios tyčios rūšies turinio atskleidimui būtina pasitelkti teismų praktikos pavyzdžius.

Analizuojant netiesioginę tyčią, pirmiausia, kyla klausimas, kiek asmuo, veikdamas netiesiogine tyčia, gali numatyti savo veikos pavojingumą ir dėl to galinčius atsirasti padarinius, jeigu jis jų iš tikrųjų nenori? Šis klausimas yra esminis, kadangi nuo to priklauso, ar nusikalstama veika gali būti pripažinta nužudymu. Teismų praktikoje pripažįstama, jog tyčinė kaltė reikalauja didelio padarinių numatymo laipsnio, t.y. jie numatomi kaip neišvengiami ar labai tikėtini.²¹ Formulotė „labai tikėtini“ yra vertinamojo pobūdžio ir kiekvieno asmens suvokimas šiuo klausimu gali labai skirtis. Tačiau teismų praktikoje pripažįstama, jog asmens pasirinktas veikimo būdas leidžia spręsti apie jo kaltės turinį. Pavyzdžiui, „*J. P. nuteistas už tai, kad būdamas apsvaigęs nuo alkoholio, dėl asmeninių nesutarimų ir pykčio, suduodamas rankomis ne mažiau kaip du smūgius I. T. į galvos sritį, tuo padarydamas kraujosruvas minkštuosiuose audiniuose abipus smilkinių srityse, kraujo išsiliejimą po kietuoju galvos smegenų dangalu virš kairio smegenų pusrutulio, kraujo patekėjimus po minkštaisiais galvos smegenų dangalais, kas komplikavosi galvos smegenų suspaudimu krauju, pabrinkimu ir koma, dėl ko nuo galvos sumušimo I. T. ligoninėje mirė, taip tyčia nužudė savo šeimos narę – sugyventinę I. T.*“²² Šioje byloje teismas pripažino, jog nuteistasis J. P. veikė netiesiogine tyčia, kadangi byloje nebuvo duomenų, iš kurių būtų galima spręsti, jog jis norėjo I. T. mirties, tačiau suduodamas smūgius sąmoningai leido atsirasti tokioms pasekmėms. Kitoje byloje nustatyta, jog „*V. L. namo aukšto bendrame koridoriuje, tyčia sudavė V. I. ne mažiau kaip du smūgius į veidą, dėl to nukentėjęsysis V. I. griuvo ir trenkėsi į sieną, patyrė galvos sumušimą, pasireiškusį hematoma po kietuoju smegenų dangalu kairiame pusrutulyje. Nuo šių sužalojimų V. I. ligoninėje mirė.*“²³ Netiesioginė tyčia šioje byloje pasireiškė tuo, jog nuteistasis V. L. po suduoto smūgio paliko traumotą V. I. nesuteikęs jam pagalbos, taigi buvo abejingas kito žmogaus gyvybės atėmimui, net jei ir suduodamas smūgius jo mirties ir nenorėjo. Tačiau pasirinktas veikimo būdas – smūgis į gyvybiškai svarbią kūno vietą – galvą, buvo akivaizdi sunkių padarinių kilimo tikimybė. Panašioje byloje teismas, išnagrinėjęs bylą, nustatė, kad: „*K. D. viešojoje vietoje – alaus baro, kieme dėl asmeninių nesutarimų ir pykčio sudavė nenustatytu daiktu vieną smūgį V. J. į veidą,*

²⁰ BIKELIS, S. *Tyčinė kaltė baudžiamosios teisės teorijoje ir teismų praktikoje*. Daktaro disertacija. 2007, p. 155.

²¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2013 m. spalio 15 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-402/2013.

²² Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2015 m. spalio 30 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-574-518/2015.

²³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2009 m. vasario 10 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-27/2009.

dėl to V. J. griuvo ant trinkelėmis iškloto grindinio ir atsitrenkė į jį kaire alkūne bei kaire pakaušio puse. Nuo galvos smegenų gyvybinės veiklos sutrikimo, išsivysčiusio pabrinkus galvos smegenims ir jų kamienui įstrigus didžiojoje pakauškaulio angoje po kaukolės kaulų lūžių, kraujui išsiliejus po kietuoju galvos smegenų dangalu, V. J. ligoninėje mirė.“²⁴ Teismas nurodė, jog K. D., smogdamas ant trinkelėmis iškloto grindinio stovinčiam V. J., už kurį buvo daug stambesnis ir aukštesnis, į galvą, suvokė, kad toks naudojamas smurtas yra pavojingas V. J. gyvybei ir kad nuo tokio smūgio jis gali nukristi ant grindinio ir būti sunkiai sužalotas arba mirti. Esant tokioms aplinkybėms, smūgio sudavimas į galvą, pašalina galimybę nesuvokti veikos pavojingumo kito žmogaus gyvybei. Be netiesioginės tyčios minėtų bylų nebūtų galima laikyti nužudymais. Nors ši tyčios rūšis yra BK formuluotė, tačiau gyvenimiškos situacijos rodo, jog asmenų suvokimas apie galimas pasekmes dažnai gali būti klaidingas, tinkamai neįvertintas, bet tokių situacijų jokių būdu negalima priskirti ir neatsargiam gyvybės atėmimui. Jeigu nebūtų netiesioginės tyčios, nužudymų samprata susiaurėtų tik iki tokių neteisėtų veiksmų, kuriuose būtų akivaizdus noras atimti kito žmogaus gyvybę, o tai visiškai iškreiptų pačią nužudymo esmę.

Nors pateikti pavyzdžiai labai gerai parodo, koks, esant netiesioginei tyčiai, veiksmas laikomas nužudymu, tačiau pasitaiko atvejų, kai teismai šią tyčios rūšį savo sprendimuose įvardija neteisingai. Pavyzdžiui, „įvertinus byloje ištirtų įrodymų bei nustatytų aplinkybių visumą, teisėjų kolegija konstatuoja, kad V. T. suvokė, jog jis savo veika kėsiasi į kito žmogaus gyvybę, nenumatė, kad gali atimti gyvybę kitam žmogui, tačiau galėjo ir turėjo tai numatyti, todėl nors ir nenorėjo atimti gyvybės, sąmoningai leido tokiems padariniams atsirasti (BK 15 str. 3 d.).“²⁵ Nors teismas pripažįsta, jog asmuo veikė netiesiogine tyčia, tačiau abejonių kelia tai, kad tuo pačiu nurodoma, kad jis turėjo ir galėjo tai numatyti. Tokia formuluotė būdinga tik neatsargiam kito žmogaus gyvybės atėmimui, todėl priimtas teismo sprendimas iškart kelia abejonių, ar pagrįstai asmens veika kvalifikuota pagal BK 129 straipsnį kaip nužudymas.

BK 129 straipsnio 1 dalyje esanti žodinė konstrukcija – kitas žmogus, nurodo, jog tai yra pagrindinis ir tiesioginis nužudymo objektas, o būtent – kito žmogaus gyvybė. Atrodytų, jog žmogaus sąvoka yra ir taip savaime suprantama, tačiau iškyla klausimas, nuo kurio gyvenimo pradžios momento žmogus tampa šios nusikalstamos veikos objektu pagal BK. Sutiktina su A. Miliniu, jog „valstybė jau pačioje žmogaus gyvenimo pradžioje

²⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus trijų teisėjų kolegijos 2009 m. gruodžio 1 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-461/2009.

²⁵ Kauno apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2016 m. sausio 21 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-29-327/2016.

privalo užtikrinti galimybę įgyvendinti konstitucinę bei visuotinai pripažintą teisę į gyvybę ir tapti pilnaverčiu visuomenės nariu.²⁶ Taigi, svarbu nustatyti žmogaus gyvenimo pradžios momentą, nuo kada baudžiamieji įstatymai pradeda ginti asmens teisę į gyvybę. Lietuvos Respublikos civilinio kodekso (toliau – CK) 2.3 straipsnio 1 dalyje numatyta, jog fizinio asmens gimimo momentu pripažįstamas pirmas savarankiškas naujagimio įkvėpimas.²⁷ Tuo tarpu Lietuvos Respublikos vaiko gimimo momento nustatymo įstatymo²⁸ 2 straipsnyje numatyta, jog vaiko gimimu laikoma gyvo vaisiaus išstūmimas ar ištraukimas iš moters organizmo. To paties įstatymo 4 straipsnyje nurodoma, kad vaiko gimimo momento konstatavimo kriterijai yra viso gyvybingo vaisiaus pasirodymas iš moters organizmo. Taigi, matyti, jog CK ir minėtas įstatymas skirtingai reglamentuoja žmogaus gimimo momentą. Tuo tarpu BK iš vis nenumato nuo kurio momento žmogus laikomas gyvu ir pradeda ginti jo teisę į gyvybę. Šį neaiškumą padeda išspręsti doktrina, kurioje nurodoma, kad pradiniu žmogaus gyvybės momentu reikia laikyti visišką kūdikio atsiskyrimą nuo motinos iščių, nepriklausomai nuo to, ar perkirpta virkštelė ir atsiskyrė placenta, ir kai yra pastebėtas kvėpavimas ar kiti gyvybės požymiai, pavyzdžiui, širdies plakimas ar raumenų judėjimas.²⁹ Būtent nuo šio momento žmogus laikomas gyvu ir jo teisę į gyvybę pradeda ginti baudžiamųjų įstatymų.

Nustačius žmogaus gyvybės pradžios momentą, būtina išsiaiškinti, kas laikoma žmogaus gyvybės pabaigos momentu, šio momento nustatymas ypatingai svarbus, kai nukentėjusysis miršta ne iš karto po prieš jį panaudoto smurto, o praėjus kelioms dienoms ar net mėnesiams. Šiuo klausimu teisės aktai yra kur kas nuoseklesni. CK 2.3 straipsnio 2 dalis numato, jog fizinio asmens mirties momentu pripažįstamas jo kraujotakos ir kvėpavimo negrįžtamas nutrūkimas arba jo smegenų visų funkcijų visiškas ir negrįžtamas nutrūkimas. Taigi, CK numato du alternatyvius medicininius kriterijus, kurie taip pat yra numatyti ir Lietuvos Respublikos žmogaus mirties nustatymo ir kritinių būklių įstatymo 2 straipsnio 4 dalyje – mirties faktas – faktas, nustatomas negrįžtamai nutrūkus žmogaus kraujotakai ir kvėpavimui arba įvykus žmogaus smegenų mirčiai.³⁰ Tačiau ne visi mokslininkai sutinka su šiais kriterijais ir nurodo, jog tiksliausia žmogaus mirties momentu laikyti visišką ir negrįžtamą visų galvos smegenų (įskaitant ir kamieną) funkcijų nutrūkimą, kai šio nutrūkimo negrįžtamumas yra konstatuotas teisės aktu

²⁶ MILINIS, A. *Baudžiamoji atsakomybė už nužudymą*. Monografija. Vilnius, 2011, p. 14.

²⁷ Lietuvos Respublikos civilinio kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatymas. Valstybės žinios. 2000, Nr. 74-2262.

²⁸ Lietuvos Respublikos vaiko gimimo momento nustatymo įstatymas. Valstybės žinios. 2002, Nr. 43-1602.

²⁹ MILINIS, A., BARANSKAITĖ, A., ABRAMAVIČIUS, A. *Probleminiai žmogaus gyvybės pradžios ir pabaigos klausimo aspektai nužudymo kontekste*. Jurisprudencija, Nr. 18(3). 2011, p. 1134.

³⁰ Lietuvos Respublikos žmogaus mirties nustatymo ir kritinių būklių įstatymas. Valstybės žinios. 1997, Nr. 30-712.

nustatyta tvarka, nes būtent tuomet atsiranda pagrindas pripažinti, jog žmogus mirė.³¹ Tokia pozicija yra visiškai pagrįsta, priešingu atveju – konstatavus negrįžtamą visų galvos smegenų žūtį, asmuo būtų laikomas vis dar gyvu, nes jo vidaus organų, pavyzdžiui, širdies ar kitų organų veikla dar nebūtų nutrūkusi, apsunkintų teisėsaugos institucijų darbą, kadangi nepagrįstai dar nebūtų galima kaltininko patraukti baudžiamojon atsakomybėn, per tą laiką kaltininkas galėtų pasislėpti ir pan. Todėl sutiktina, jog būtent nuo minėto momento atsiranda teisėsaugos institucijų pareiga kaltininką patraukti baudžiamojon atsakomybėn pagal BK 129 straipsnį ir dėl to jam atsiranda atitinkami teisiniai padariniai.

Tačiau BK 129 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta atsakomybė „*tam, kas nužudė kitą žmogų*“, neatskleidžia dar vienos būtinosios baudžiamosios atsakomybės sąlygos – priežastinio ryšio. Įstatymu priežastinio ryšio klausimai nereglamentuojami, šiuo atveju būtinos teorinės žinios. Doktrinoje priežastinis ryšys apibrėžiamas taip: tai toks santykis, kuriam esant veika sukelia ir nulemia nusikalstamas pasekmes.³² Kaip pastebi V. Piesliakas: „priežastinis ryšys yra objektyvaus reiškinių ryšys, egzistuojantis objektyviojo tikrovėje ir nepriklausantis nuo mūsų valios ar norų.“³³ Todėl tam tikromis sąlygomis mūsų veikos visada sukelia atitinkamus padarinius, neatsižvelgiant į tai, ko mes norime. Nužudymų atveju būtina konstatuoti, jog asmens veika, pasireiškusį tiesiogine ar netiesiogine tyčia, nulėmė nukentėjusiojo mirtį, t. y. veika buvo būtinajame priežastiniame ryšyje su kilusiomis pasekmėmis. Paprastai ši aplinkybė nustatoma remiantis teismo medicinos specialisto ar eksperto išvadomis dėl nukentėjusiojo mirties priežasties.³⁴ Plačiau šio instituto problematika, susijusi su nužudymų bylomis, analizuojama šio darbo III skyriuje.

Apibendrinus teisės aktus ir teismų praktiką nužudymų bylose, darytina išvada, jog kaltininko veikoje nustačius neteisėtus veiksmus, pasireiškusius tiesiogine arba netiesiogine tyčia ir dėl to sukėlusius nukentėjusiojo mirtį bei esant priežastiniam ryšiui tarp šios veikos ir kilusių padarinių, galima kalbėti apie nužudymo sudėtį, įtvirtintą BK 129 straipsnyje. Tačiau ne kiekviena nusikalstama veika, sukėlusi kito žmogaus mirtį, gali būti pripažįstama nužudymu. BK 129 straipsnyje įtvirtinta nusikalstama veika turi savo

³¹ MILINIS, A., BARANSKAITĖ, A. ABRAMAVIČIUS, A. *Probleminiai žmogaus gyvybės pradžios ir pabaigos klausimo aspektai nužudymo kontekste*. Jurisprudencija, Nr. 18(3). 2011, p. 1139.

³² ABRAMAVIČIUS, A. *et al. Baudžiamoji teisė. Bendroji dalis*. Trečiasis pataisytas ir papildytas leidimas. Eugrimas, Vilnius. 2001, p. 181.

³³ PIESLIAKAS, V. *Lietuvos baudžiamoji teisė*. Pirmoji knyga. Antroji pataisyta ir papildyta laida. Justitia, Vilnius. 2009, p. 294.

³⁴ MILINIS, A. *Baudžiamoji atsakomybė už nužudymą*. Registrų centras, Vilnius. 2011, p. 277.

konkrečią sudėtį, kurią pirmiausia kvalifikuoja³⁵ ikiteisminio tyrimo institucijų pareigūnai, tačiau ne veltui šio darbo pagrindiniu objektu pasirinkta būtent teismų praktika, kadangi remiantis Konstitucijos 109 straipsniu Lietuvos Respublikoje teisingumą vykdo tik teismai. Todėl tik teismai, išnagrinėję bylą, įvertinę visas faktines aplinkybes, padarydami motyvuotas išvadas, priima galutinį sprendimą – pripažinti asmenį kaltu padarius BK 129 straipsnyje numatytą nusikalstamą veiką ar ne. Teismų pareiga vykdyti teisingumą suponuoja ir tai, jog nė vienas asmuo negali būti nuteistas už veiką, kurios nepadarė, tai reiškia, jog negali būti pažeista Konstitucijos 31 straipsnyje įtvirtinta nekaltumo prezumpcija. Todėl teisingas nusikalstamos veikos kvalifikavimas turi labai didelę reikšmę, pirmiausia, kaltinamajam, kadangi svarbu visapusiškai įvertinti jo padarytą veiką (ar ji atitinka tik BK 129 straipsnio pagrindinę sudėtį, ar nustatyti ją kvalifikuojantys požymiai), asmenybę, kaltės formą, rūšį ir kt.³⁶, nes nuo to priklausys skiriamos bausmės dydis, įkalinimo vieta, lygtinio paleidimo sąlygos ir kt.; antra, taip apginami ir nukentėjusiojo bei jo artimųjų interesai, įgyvendinama Konstitucijoje įtvirtinta prigimtinė teisė į gyvybę.

1.2. Nužudymų dinamika

Nužudymų tema ne vienerius metus nagrinėta įvairiuose moksliniuose darbuose, tačiau galima sutikti su mokslininkais, kurie teigia, jog ši tema niekada nepraras aktualumo³⁷, kadangi įvykdžius nužudymą pažeidžiama pati svarbiausia žmogiškoji vertybė – atimama kito asmens gyvybė, kurios nebeįmanoma sugrąžinti. Būtent nuo žmogaus gyvybės visiškai priklauso kitų asmeninių teisių įgyvendinimas pilietinėje, politinėje, socialinėje ir ekonominėje srityje³⁸, todėl šios vertybės apsaugai skiriamas ypatingas dėmesys tiek nacionaliniu, tiek tarptautiniu lygmeniu. 1948 m. Jungtinių Tautų visuotinė žmogaus teisių deklaracija³⁹ žmogaus teisę į gyvybę iškelia į aukščiausią vietą tarp kitų teisių ir laisvių⁴⁰, o Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 2 straipsnyje numatyta, jog negalima niekam atimti gyvybės tyčia⁴¹, išskyrus vykdant

³⁵ Oficialusis nusikalstamų veikų kvalifikavimas – tai asmenų padarytos bent vienos socialiai žalingos veikos požymių ir baudžiamojoje teisėje numatytos bent vienos nusikalstamos veikos sudėties požymių optimalaus tapatumo nustatymas/atskleidimas ir konstatavimas baudžiamojo proceso teisės nustatyta tvarka. Iš: BIELIŪNAS, E. *Nusikalstamų veikų kvalifikavimo erdvė ir definicijos*. Teisė, Nr. 69. 2008, p. 20.

³⁶ BK 54 straipsnio 2 dalis.

³⁷ ALIUKONIENĖ, R. *Mažametystė kaip kvalifikuojamasis nužudymo, sunkaus ir nesunkaus sveikatos sutrikdymo požymis*. Šiuolaikinės baudžiamosios teisės tendencijos. Vilnius, 2015, p. 70.

³⁸ MILINIS, A. *Nužudymo samprata Europos Sąjungos valstybių narių baudžiamojoje teisėje*. Teisė, Nr. 59, 2006, p. 57.

³⁹ 1948 m. Jungtinių Tautų visuotinė žmogaus teisių deklaracija. Valstybės žinios. 1991, Nr. 9-244.

⁴⁰ MILINIS, A. *Nužudymo samprata Europos Sąjungos valstybių narių baudžiamojoje teisėje*. Teisė, Nr. 59, 2006, p. 57.

⁴¹ Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija. Valstybės žinios. 1995, Nr. 40-987.

teismo nuosprendį, tačiau vėliau priimtas 13 protokolais⁴², panaikino ir šią išimtį, todėl tai buvo viena pagrindinių priežasčių, kodėl dauguma Europos valstybių visiškai atsisakė mirties bausmės. Lietuvos Respublikos Konstitucijos (toliau – Konstitucija) 19 straipsnyje⁴³ įtvirtinta, jog žmogaus teisę į gyvybę saugo įstatymas, todėl baudžiamųjų įstatymų prioritetu yra šios teisės apsauga nuo bet kokių nusikalstamų veiksmų.

Ne vien išskirtinė žmogaus teisės į gyvybę apsauga lemia šios temos aktualumą, tai patvirtina ir nužudymų Lietuvoje statistika. Nužudymų skaičius, tenkantis 100 000 gyventojų, Lietuvoje yra vienas didžiausių Europoje. Iš 1 lentelėje pateikiamų valstybių, Lietuvą lenkia tik Rusija, kurioje 100 000 gyventojų 2013 m. teko 9 nužudymai.

1 lentelė. Nužudymų skaičius pasirinktose Europos šalyse 2004–2013 m.⁴⁴

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Baltarusija	815	825	734	649	541	473	486	373	340	Nėra
100 000 gyv.	8,4	8,5	7,6	6,8	5,7	5,0	5,1	4,0	3,6	Nėra
Lenkija	633	555	490	525	460	493	436	449	377	298
100 000 gyv.	1,7	1,5	1,3	1,4	1,2	1,3	1,1	1,2	1,0	0,8
Rusija	Nėra	Nėra	Nėra	Nėra	16 617	15 954	14 574	13 826	13 120	12 785
100 000 gyv.	Nėra	Nėra	Nėra	Nėra	11,6	11,1	10,1	9,7	9,2	9,0
Moldavija	277	296	262	217	236	246	267	304	229	169
100 000 gyv.	7,2	7,9	7,1	5,9	6,5	6,8	7,5	8,7	6,7	5,0
Prancūzija	990	976	879	993	1 021	819	796	856	784	777
100 000 gyv.	1,6	1,6	1,4	1,6	1,6	1,3	1,3	1,3	1,2	1,2
Vokietija	868	869	808	757	722	706	690	662	578	585
100 000 gyv.	1,0	1,0	1,0	0,9	0,9	0,8	0,8	0,8	0,7	0,7
Ispanija	520	518	476	482	426	399	390	387	362	302
100 000 gyv.	1,2	1,2	1,1	1,1	0,9	0,9	0,8	0,8	0,8	0,6
Italija	720	610	625	631	615	590	529	552	530	502
100 000 gyv.	1,2	1,0	1,1	1,1	1,0	1,0	0,9	0,9	0,9	0,8
Anglija	983	896	863	873	760	714	753	646	644	602
100 000 gyv.	1,6	1,5	1,4	1,4	1,2	1,2	1,2	1,0	1,0	1,0
Estija	91	113	91	93	84	70	70	65	63	52
100 000 gyv.	6,8	8,5	6,9	7,1	6,4	5,4	5,4	5,0	4,9	4,1
Latvija	181	126	128	94	99	108	70	69	97	69
100 000 gyv.	8,0	5,7	5,8	4,3	4,6	5,1	3,3	3,4	4,8	3,5
Lietuva	343	372	288	277	298	252	219	211	202	198
100 000 gyv.	10,3	11,3	8,9	8,7	9,5	8,1	7,1	7,0	6,8	6,8

Nors daugumoje Europos valstybių nužudymų skaičius yra kur kas didesnis nei Lietuvoje, pavyzdžiui, Lenkijoje, Ispanijoje, Prancūzijoje, Vokietijoje, Anglijoje, Italijoje

⁴² Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos protokolas Nr. 13 „Dėl mirties bausmės panaikinimo visais atvejais“. Valstybės žinios. 2004, Nr. 77-2663.

⁴³ Lietuvos Respublikos Konstitucija. Valstybės žinios, 1992, Nr. 33-1014.

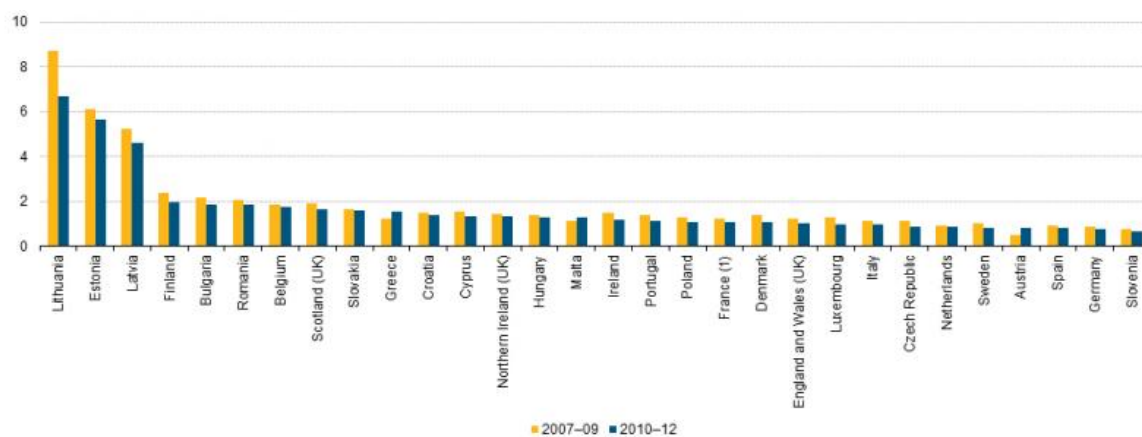
⁴⁴ UNODC [interaktyvus, žiūrėta 2016-03-06]. Prieiga internete:

https://data.unodc.org/sys/rpt?reportfile=crime-statistics-homicide-count-data®ION=Europe®ION_label=Europe&SUBREGION= ALL&SUBREGION_label=All&COUNTRY= ALL&COUNTRY_label=All+%2844%29&format=html&fullscreen=true&showtoc=true#state:0

nužudymų skaičius yra netgi dvigubai didesnis, tačiau šiose valstybėse ir gyventojų skaičius palyginus su Lietuva, yra daugiau nei dešimt kartų didesnis. Netgi palyginus su Baltijos šalių regionu, nužudymų skaičius Lietuvoje yra 3 kartus didesnis nei Estijoje ir 2 kartus didesnis nei Latvijoje. Pagal esamus duomenis Lietuva yra panašiausia su Moldavijos valstybe, tačiau šioje valstybėje yra 1 milijonu daugiau gyventojų.

Analizuojant *1 paveikslėlyje* pateikiamą nužudymų skaičių, tenkantį 100 000 gyventojų Europos Sąjungos (toliau – ES) šalyse, matyti, kad Lietuvoje jis yra didžiausias visoje ES.

*1 paveikslėlis. Nužudymų skaičius 100 000 gyventojų Europos Sąjungos šalyse, 2007–2009 m. ir 2010–2012 m.*⁴⁵

(1) 2009–11 instead of 2010–12.
Source: Eurostat (online data codes: crim_gen, demo_pjan and demo_r_d2jan)

2007–2009 m. 100 000 gyventojų Lietuvoje teko beveik 9 nužudymai, kai daugumoje kitų ES valstybių šis skaičius nesiekė net 2, išskyrus kitas Baltijos šalis, kadangi Estijoje šis skaičius yra šiek tiek didesnis nei 6 nužudymai, o Latvijoje – nesiekė net 6. Nors 2010–2012 m. 100 000 gyventojų tenkantis nužudymų skaičius Lietuvoje ir sumažėjo iki 6 nužudymų, tačiau daugumoje ES šalių šis skaičius nesikeitė – nesiekia 2, o Austrijoje, Vokietijoje, Ispanijoje ir Slovėnijoje šis skaičius nesiekia net 1. Tai rodo, jog Lietuvoje sunkaus smurto problema yra akivaizdi, besitęsianti ne vienerius metus ir būtina ieškoti efektyvesnių priemonių šiai problemai spręsti. Pažymėtina, jog tai būdinga ir kitoms posovietinėms šalims⁴⁶. Tokie rodikliai taip pat parodo, jog Lietuvos teismams,

⁴⁵ Eurostat [interaktyvus, žiūrėta 2016-03-06]. Prieiga internete: [http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/File:Homicides_average_per_year_2007%E2%80%932009_and_2010%E2%80%932012_\(per_100_000_inhabitants\)_YB14.png](http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/File:Homicides_average_per_year_2007%E2%80%932009_and_2010%E2%80%932012_(per_100_000_inhabitants)_YB14.png)

⁴⁶ SAKALAUSKAS, S., et al. *Registruotas ir latentinis nusikalstamumas Lietuvoje: tendencijos, lyginamieji aspektai ir aplinkos veiksniai*. Vilnius, 2011, p. 80.

kasmet tenka nagrinėti kelis šimtus nužudymų bylų, kurias sprendžiant neišvengiama ir kvalifikavimo klaidų.

2 lentelė. Nužudymų (BK 129–131 str.) skaičius Lietuvoje 2006–2015 m.⁴⁷

	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Iš viso užregistruota nužudymų	294	280	301	259	217	211	199	186	174	189
Nužudymų skaičius, tenkantis 100 000 gyventojų	8,6	8,3	8,9	7,7	6,6	6,6	6,6	6,3	5,9	6,5

Iš 2 lentelėje pateikiamų duomenų matyti, jog Lietuvoje šių nusikalstamų veikų nuo 2012 m. įvykdoma beveik 200. Analizuodami statistiką kai kurie autoriai pastebėjo ir tam tikrą nužudymų Lietuvoje mažėjimo tendenciją⁴⁸, prasidėjusią dar 2009 m., kai registruotų nužudymų skaičius Lietuvoje nuo 1990 m. buvo pats mažiausias – 259, o nuo 2012 m. šis skaičius nebesiekia net 200. Nors 2 lentelėje pateikiami duomenys atspindi ne vien veikų, numatytų BK 129 straipsnyje, statistiką, tačiau remiantis statistinėmis ataskaitomis⁴⁹, 2015 m. iš 189 užregistruotų veikų, net 186 priskiriamos būtent tyčiniams nužudymams, numatytiems BK 129 straipsnyje, o likusios 3 – užregistruotos pagal BK 131 straipsnį („Naujagimio nužudymas“). Be to, 2015 m. 130 nužudymo bylų perduota su kaltinamuoju aktu teismui, 43 bylos nutrauktos, remiantis Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso (toliau – BPK) 3 straipsniu, o 22 – sustabdytos. Nors nužudymų skaičius siekia beveik 200, tačiau nutraukiamų bylų skaičius sudaro maždaug vieną ketvirtadalį užregistruojamų nužudymų, tai leidžia daryti išvadą, jog net ir užregistravus nusikalstamą veiką pagal BK 129 straipsnį, nereiškia, jog ši veika iš tikrųjų atitinka nužudymo sudėtį, pavyzdžiui, ikiteisminio tyrimo metu paaiškėjo, jog asmuo pasinaudojo teise į būtinąją gintį arba nustatyta, jog asmens mirties priežastis nebuvo smurtinė ir pan. Pagal pateiktus duomenys, matyti, jog daugiausia nužudymų 2015 m. užregistruota Kauno – 41 bei Vilniaus apskrityse – 37⁵⁰, kas yra visiškai suprantama, kadangi šiose apskrityse gyventojų skaičius yra didžiausias visoje Lietuvoje.

⁴⁷ Informatikos ir ryšių departamentas prie Lietuvos Respublikos Vidaus reikalų ministerijos [interaktyvus, žiūrėta 2016-03-06]. Prieiga internete:

<http://www.ird.lt/crimes-lithuania/?id3=11>

⁴⁸ SAKALAUSKAS G., et al. *Registruotas ir latentinis nusikalstamumas Lietuvoje: tendencijos, lyginamieji aspektai ir aplinkos veiksniai*. Vilnius, 2011, p. 63.

⁴⁹ Informatikos ir ryšių departamentas prie Lietuvos Respublikos Vidaus reikalų ministerijos [interaktyvus, žiūrėta 2016-03-23]. Prieiga internete:

http://www.ird.lt/statistines-ataskaitos/wp-content/themes/ird/reports/html_file.php?metai=2015&menu=12&ff=1G&fnr=3&rt=1&oldYear=2015

⁵⁰ *Ibidem* [interaktyvus, žiūrėta 2016-03-23]. Prieiga internete:

Išanalizavus nužudymų statistiką, toliau darbe pateikiamos baudžiamosios bylos, iš kurių matyti, jog teismai vertindami tas pačias aplinkybes, priima skirtingus ir netgi mokslininkų kritikuojamus sprendimus. Tokios prieštaringos teismų nuomonės tik patvirtina, kad nužudymų samprata vis dar kelia kvalifikavimo problemų, tai labiausiai pastebima bylose, kuriose teismai skirtingai išsprendžia kaltės klausimą, todėl toliau plėtojant nužudymo sampratos klausimą, analizuojamos konkrečios nužudymų kvalifikavimo problemos susijusios su kaltės institutu.

II. KVALIFIKAVIMO PROBLEMOS, SUSIJUSIOS SU NUŽUDYMU SUBJEKTYVIOSIOS PUSĖS POŽYMAIS

2.1. Kaltės problematika

Tinkamas kaltės formos nustatymas teismams sukelia vienas didžiausių problemų sprendžiant klausimą, ar padaryta veika yra nužudymas, ar neatsargus gyvybės atėmimas. Kaltė priskiriama prie subjektyviųjų nusikalstamos veikos požymių, todėl sunkumus, pasak A. Milinio, sukelia ir tai, jog subjektyviųjų požymių negalima pamatyti plika akimi, jie negali būti tiesiogiai stebimi nei nukentėjusiojo, nei liudytojo, nei juo labiau baudžiamosios bylos tyrėjo ar teismo.⁵¹

Analizuojant teismų praktiką, pastebėta, jog sunkiausia yra atriboti netiesioginę tyčią nuo neatsargumo. Nors jų pavojingumas ir kaltės forma akivaizdžiai skiriasi, tačiau kaip pastebi S. Bikelis „faktinė riba tarp nusikaltimo, padaryto netiesiogine tyčia, ir nusikaltimo, padaryto dėl nusikalstamo pasitikėjimo neretai yra visiškai nežymi.“⁵² Pažymėtina, jog anksčiau galiojusiam 1961 m. BK neatsargus gyvybės atėmimas buvo įvardijamas kaip neatsargus nužudymas, tačiau toks pavadinimas mokslinėje literatūroje buvo kritikuojamas, kadangi tik nužudymas yra padaromas veikiant tyčia, todėl dabar galiojančiame BK jis laikomas neatsargiu gyvybės atėmimu. Tačiau vien pavadinimo pakeitimas šios problemos neišsprendė, kadangi BK 16 straipsnio 2 dalyje numatyta, kad nusikalstamas pasitikėjimas, kuri yra viena iš neatsargumo formų, yra tuomet, kai asmuo numatė, kad dėl jo veikimo ar neveikimo gali kilti atitinkamos pasekmės, tačiau lengvabūdiškai tikėjosi jų išvengti. Matyti, jog netiesioginės tyčios ir nusikalstamo pasitikėjimo sąvokos yra viena kitai artimos, kadangi abiem atvejais asmuo numato, jog dėl jo nusikalstamų veiksmų gali kilti padariniai įtvirtinti BK Specialiosios dalies atitinkamuose straipsniuose, tačiau teismui pripažinus, jog kaltininkas veikė netiesiogine tyčia, jo veika bus kvalifikuojama kaip nužudymas, tuo tarpu asmeniui veikiant dėl nusikalstamo pasitikėjimo veika laikoma neatsargiu gyvybės atėmimu, už kurią BK 132 straipsnis numato daug mažesnę sankciją nei BK 129 straipsnis. Todėl kai kurie mokslininkai iškėlė klausimą, ar teismai pagrįstai visais atvejais pripažįsta, jog asmuo

⁵¹ MILINIS, A. *Baudžiamoji atsakomybė už nužudymą*. VĮ Registrų centras, 2011, p. 311.

⁵² BIKELIS, S. „*Sąmoningas leidimas padariniams atsirasti*“ – turiningas netiesioginės tyčios požymis ar jos intelektualinio momento parafrazė? Teisės problemos, Nr. 3(61), 2008, p. 30.

veikė netiesiogine tyčia, ypatingai tais atvejais, kai nukentėjusysis miršta nuo vieno suduoto smūgio, nenaudojant jokių kitų įrankių.⁵³

Kaip pavyzdį galima paminėti LAT Baudžiamųjų bylų skyriaus plenarinės sesijos nutartį, kurioje „*G. V. buvo nuteistas pagal BK 129 straipsnio 1 dalį už tai, kad, tarpusavio konflikto metu supykęs dėl L. E. girtumo tyčia sudavė jai smūgį į kairę akį. Nuo galvos rotacinio judesio, kuris įvyko dėl šio smūgio, plyšus dešinio smegenų pusrutulio žievės kraujagyslei ir dėl to kraujui išsiliejus po kietuoju galvos smegenų dangalu L. E. ligoninėje mirė.*“⁵⁴ Pirmosios instancijos teismas G. V. veiksmus kvalifikavo pagal BK 135 straipsnio 1 dalies ir 132 straipsnio 1 dalies sutaptį, nuroydamas, jog byloje nėra jokių duomenų, kurie patvirtintų kaltinamojo siekį nužudyti nukentėjusiąją. Tuo tarpu LAT nesutiko su tokia nuomone ir konstatavo, kad nukentėjusiajai padaryto sunkaus sveikatos sutrikdymo pobūdis, kaltininkui numatant tokio sunkumo sveikatos sutrikdymą ir sąmoningai leidžiant tokiems padariniams atsirasti, pašalina galimybę nesuprasti veikos pavojingumo žmogaus gyvybei, todėl smogdamas nukentėjusiajai į galvą G. V. suvokė, kad kelia pavojų nukentėjusiosios gyvybei, numatė, kad gali jai atimti gyvybę, ir, nors ir nenorėjo atimti gyvybės, tačiau sąmoningai leido tokiems padariniams atsirasti, tokiu būdu G. V. veikdamas netiesiogine tyčia nužudė L. E. Ar iš tiesų, remiantis šiomis LAT formuluotėmis, galima kategoriškai teigti, jog asmuo suduodamas vieną smūgį, visada gali numatyti, kokios pasekmės kils? Manytina, kad esant tokioms situacijoms svarbu įvertinti visas aplinkybes, kadangi retais atvejais žmogus nuo vieno suduoto smūgio miršta, ypatingai, kai po to dar niekur neatsitrenkia. Svarbiausia, jog LAT praktika tokiose bylose yra nevienoda ir netgi prieštaringa, kaip pastebi T. Girdenis: „teismų praktikoje yra taikomi dvigubi standartai – asmuo, suduodantis vieną ar kelis smūgius į gyvybiškai svarbius organus, suvokia, kad kelia pavojų kito žmogaus gyvybei, tačiau šalia veikiantis jo bendrininkas paprastai to fakto jau nebesuvokia, negana to, nuo tokio smurto besiginantis žmogus jį turi vertinti arba kaip nepavojingą gyvybei, arba, kaip visai nekeliantį jokio pavojaus net jo sveikatai ir nesuteikiantį galimybės gintis.“⁵⁵

Norint kvalifikuoti veiką kaip nužudymą būtina nustatyti, jog kaltininkas siekė atimti kitam žmogui gyvybę, tuo tarpu šioje byloje, tiek pirmosios instancijos, tiek

⁵³ ČEPAS, A. et al. *Nužudymai Lietuvoje: teisiniai, sociologiniai ir psichologiniai aspektai*. Teisės problemos, Nr. 1(79). 2013, p. 13; GIRDENIS, T. *Nužudymo vienu ar keliais smūgiais kvalifikavimo problemos Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikoje*. Globalizacijos iššūkiai baudžiamajai justicijai. Vilnius, 2014, p. 188.

⁵⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus plenarinės sesijos 2009 m. spalio 20 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-P-247/2009.

⁵⁵ GIRDENIS, T. *Nužudymo vienu ar keliais smūgiais kvalifikavimo problemos Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikoje*. Globalizacijos iššūkiai baudžiamajai justicijai. Vilnius, 2014, p. 199.

apeliacinės instancijos teismai pripažino, jog G. V. tyčios nužudyti neturėjo. Sutiktina su LAT teisėjo V. Piesliako atskirąja nuomone⁵⁶ šioje byloje, kad tokiais atvejais negali būti vienodos teismų praktikos, kadangi kiekviena situacija yra labai skirtinga ir reikalauja išsiaiškinti visas įvykio aplinkybes. Tuo tarpu LAT priėmus šią nutartį, galima daryti išvadą, kad bet koks smūgio sudavimas iš karto sąlygoja apie norą nužudyti žmogų ir turėtų būti kvalifikuojamas kaip pasikėsinimas nužudyti, nepaisant kilusių padarinių, tačiau tuomet prasmės netektų ir atitinkami sveikatos sutrikdymų institutai. Kaip nurodo V. Piesliakas „taigi išėitų, kad po plenarinės sesijos nutarties turi būti keičiama teismų praktika visose bylose, kai žmogui į galvos sritį suduodami smūgiai ranka, jau nekalbant apie plytų, lentų, kastetų ar peilių panaudojimą žmogui žaloti. Tokias veikas visada reikia kvalifikuoti ne pagal padarinius, o pagal tyčios kryptingumą, t. y. kaip pasikėsinimą nužudyti. Bet tokiu keliu teismų praktika niekada nėjo.“⁵⁷

Kyla klausimas, ar tokia LAT nutartis, neiškreipia nužudymo sampratos? Nors ir pripažįstant, kad tyčios asmuo nužudyti neturėjo, bet jo veika vis tiek kvalifikuojama kaip nužudymas, iš to darytina išvada, kad tyčia tampa nebereikalinga nustatinėti. Tačiau kitoje LAT nutartyje matyti, jog teismas išsamiai analizuoja kaltininko tyčios turinį. Šioje byloje žemesniųjų instancijų teismai pripažino, jog M. Ž. panaudodamas šaunamąjį ginklą ir sužalojęs tris asmenis kėsinosi juos nužudyti, tuo tarpu LAT konstatavo, kad: „apie kaltininko tyčios turinį teismas sprendžia atsižvelgdamas į visas padaryto nusikaltimo aplinkybes: nusikaltimo padarymo įrankius, būdą, sužalojimų kiekį, jų pobūdį, vietą (pavyzdžiui, kai sužaloti gyvybei svarbūs organai), nusikalstamų veiksmų intensyvumą ir jų nutraukimo priežastis, kaltininko ir nukentėjusiojo tarpusavio santykius, elgesį įvykio metu, taip pat prieš nusikaltimą ir po jo padarymo ir kt. Todėl tinkamai vykdydamas BPK 320 straipsnio 3 dalyje įtvirtintą reikalavimą patikrinti bylą tiek, kiek to prašoma apeliaciniame skunde, apeliacinės instancijos teismas turėjo kruopščiai patikrinti, ar išsamiai ištirtos ir ar tinkamai įvertintos M. Ž. inkriminuotų veikų kvalifikavimui reikšmingos aplinkybės. Tuo tarpu iš skundžiamos nutarties turinio matyti, kad apeliacinės instancijos teismas visiškai nevertino nei Lietuvos Respublikos ginklų ir šaudmenų kontrolės įstatymo, nei elementarios gyvenimiškos patirties neatitinkančios pirmosios instancijos teismo išvados, kad šaunamasis ginklas pagal savo savybes skirtas atimti žmogui gyvybę ir tokia šaunamojo ginklo savybė yra žinoma normalios psichikos žmogui, todėl, šaudamas iš nedidelio atstumo į žmogų, kaltininkas

⁵⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėjo Vytauto Piesliako atskiroji nuomonė dėl Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus plenarinės sesijos 2009 m. spalio 20 d. nutarties baudžiamojoje byloje Nr. 2K-P-247/2009.

⁵⁷ *Ibidem.*

*kitų padarinių kaip tik jį nužudyti ir negali tikėtis.*⁵⁸ Iš to darytina išvada, kad net ir ginklo panaudojimas konflikto metu, kai nukentėjusysis(-ieji) nėra mirtinai sužalojamas(-i), savaime dar nereiškia, jog buvo siekiama nužudyti, o turi būti išsamiai išsiaiškintos visos bylai reikšmingos aplinkybės, ypatingai skiriant dėmesį, ar iš tikrųjų buvo tyčia nužudyti.

Grįžtant prie analizuojamos bylos, pažymėtina, jog nužudymas reikalauja didelio laipsnio padarinių numatymo, netgi veikiant netiesiogine tyčia, kai asmeniui nesvarbūs kilsiantys padariniai, tačiau jis vis tiek suvokia, jog atitinkamai veikdamas gali sukelti kito žmogaus mirtį.⁵⁹ Analizuojamoje byloje manytina, jog tiek apeliacinės instancijos, tiek kasacinės instancijos teismai netinkamai įvertino faktines aplinkybes. Išnagrinėjus bylą nustatyta, jog konflikto metu, kuris prasidėjo Naujųjų metų išvakarėse, G. V. smogė L. E. į galvą, nes supyko, jog ji buvo neblaivi. Po nuteistojo suduoto smūgio nukentėjusioji dar telefonu kalbėjosi su savo seserimi, kuriai prasitarė, jog G. V. ją mušė. Baigus kalbėti telefonu, nukentėjusioji užlipo į antrą namo aukštą ir daugiau nepasirodė. Manytina, jog sunku numatyti žmogaus mirtį, kai po panaudoto fizinio smurto prieš nukentėjusįjį, jis yra gyvybingas ir jo elgesys nekelia abejonių dėl jo sveikatos būklės. Tačiau teismai, pripažindami, jog G. V. padarė veiką, numatytą BK 129 straipsnyje, pernelyg sureikšmino tai, jog L. E. užlipus į antrą aukštą, nuteistasis tik kitą dieną apie pietus susirūpino dėl nukentėjusiosios sveikatos, t. y. tokiu elgesiu parodė visišką abejingą L. E. gyvybės išsaugojimui. Kadangi tik tada G. V. paskambino L. E. seseriai ir iškvietė greitąją medicinos pagalbą. Neveltui abejingumo teorija (netiesioginės tyčios valinį momentą aiškinanti teorija) yra kritikuojama dėl to, jog kaip teigia S. Bikelis „kaltininko emocijų sritis (tam tikros emocijos arba emocinis šaltumas galimų padarinių atžvilgiu) apibūdina ne nusikalstamą veiką, o kaltininko asmenybę. Tad emocijos nėra tinkamas tyčios rūšių ir jų atribojimo nuo neatsargumo kriterijus ir juo nereiktų remtis aiškinant netiesioginės tyčios turinį.“⁶⁰ V. Piesliako nuomone tokie duomenys tik patvirtino tai, jog G. V. buvo įsitikinęs, kad nieko ypatingo neatsitiko ir nukentėjusioji daugiau dėl girtumo, o ne dėl smūgio nesikelia iš lovos.⁶¹ Šios konkrečios bylos kontekste pritartina autoriams, kurie abejoja tokiu veikos kvalifikavimu ir teigia, jog tai atitinka BK

⁵⁸ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2013 m. gegužės 14 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-248/2013.

⁵⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2009 m. birželio 2 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-224/2009.

⁶⁰ BIKELIS, S. „Sąmoningas leidimas padariniams atsirasti“ – turiningas netiesioginės tyčios požymis ar jos intelektualinio momento parafrazė? Teisės problemos, Nr. 3(61). 2008, p. 37.

⁶¹ PIESLIAKAS, V. *Ką galima vadinti žudiku?* Justitia, Nr. 1(73). 2010, p. 27.

132 straipsnyje įtvirtintą neatsargų gyvybės atėmimą.⁶² Tuo tarpu panašioje byloje: „Ž. Ž. nuteistas už tai, kad 2005 m. spalio 27 d., apie 15 val., koja išlaužęs buto <...> duris ir taip įsibrovęs į jį, tyčia sudavė ranka vieną smūgį P. P. į kairįjį skruostą ir suko ranką, tuo padarydamas P. P. šiuos sužalojimus: kraujosruvą kairio skruosto poodyje ir minkštuosiuose audiniuose, trauminį kraujo išsiliejimą po kietuoju galvos smegenų dangalu virš kairiojo pusrutulio, poodines kraujosruvas kairiame žaste ir kairėje plaštakoje, ir nuo tiesioginio smūgio į P. P. kairįjį skruostą įvykus rotaciniam galvos judesiui bei dėl to išsiliejus kraujui po kietuoju galvos smegenų dangalu virš kairiojo pusrutulio, kas komplikavosi galvos smegenų suspaudimu ir pabrinkimu, dėl ko 2005 m. spalio 31 d., 8.40 val. P. P. mirė, t. y. tyčia nužudė P. P.“⁶³ LAT konstatavo, jog gyvybės atėmimas nėra dėsninga vieno smūgio ranka sudavimo pasekmė ir nukentėjusiosios mirtis buvo atsitiktinis padarinys. Todėl nurodė, jog: „asmuo suvokdamas daromos veikos faktinę pusę, numato priežastinio ryšio vystymąsi, kokius padarinius gali sukelti jo daroma veika. Tuo tarpu atsitiktinis padarinys nėra dėsningas veikos padarinys, todėl toks priežastinio ryšio vystymasis paprastai iš anksto nenumatomas. O jeigu priežastinio ryšio vystymasis nėra iš anksto numatomas, jis negali būti inkriminuojamas kaip padarytas esant tyčinei kaltei.“⁶⁴ Kad vieno smūgio ranka sudavimas paprastai nesukelia nukentėjusiojo mirties patvirtina ir prieš tai analizuotoje byloje pateikta ekspertų išvada, kurioje buvo nurodyta, jog nuo tokio smūgio galėjo įvykti rotacinis galvos judesys, sukėlęs L. E. mirtį, bet galėjo ir neįvykti. Todėl sutiktina su LAT išvada, jog jei asmuo nesuprato savo veikos pavojingumo kito žmogaus gyvybei ir nenumatė, kad dėl jo veikos bus atimta gyvybė kitam žmogui, tačiau suprato ir numatė, kad dėl jo veikos gali būti sutrikdyta kito žmogaus sveikata, ir taip veikdamas padarė sveikatos sutrikdymus, sukėlusius nukentėjusiojo mirtį, veika turi būti kvalifikuojama pagal BK 132 ir 135 ar 138 straipsniuose numatytų nusikaltimų sutaptį. Žinoma, vienareikšmiškai teigti, jog visais atvejais asmuo suduodamas vieną smūgį nenumato, jog sukels mirtinus padarinius, negalima. Pavyzdžiui, suaugusio asmens vieno smūgio sudavimas kūdikiui į galvos sritį yra kur kas pavojingesnis už tokio paties stiprumo smūgį kitam suaugusiam žmogui. Todėl kiekvienu konkrečiu atveju būtina remtis objektyviais duomenimis, aplinkybėmis,

⁶² PIESLIAKAS, V. *Kaltės turinio nustatymo problemos bylose dėl nusikaltimų žmogaus gyvybei ir sveikatai*. Socialinių mokslų studijos, Nr. 4(4), 2009; PIESLIAKAS, V. *Ką galima vadinti žudiku?* Justitia, Nr. 1(73), 2010; RIAUBAITĖ, E. *Tyčinės ir neatsargios kaltės atiribojimas nusikaltimuose žmogaus gyvybei ir sveikatai*. Jurisprudencija, Nr. 11(113), 2008.

⁶³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2007 m. gegužės 8 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-354/2007.

⁶⁴ *Ibidem*.

apibūdinančiomis įvykio situaciją, kaltininko veiksmus, jo motyvus ir tikslus, kurie taip pat atskleistų ir jo kaltės turinį bei elgesį prieš ir po nusikalstamos veikos padarymo.

Tęsiant netiesioginės tyčios ir neatsargumo atribojimo problematiką, dėmesio verta kita baudžiamoji byla, kurioje žemesniųjų instancijų teismai priėmė skirtingus sprendimus. „M. Š., 2014 m. kovo 29 d., apie 07.41 val., būdamas apsvaigęs nuo alkoholio (2,02 promilės), vairuodamas automobilį ir juo važiuodamas automobilių stovėjimo aikštelėje, tyčia pažeidė Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. gruodžio 11 d. nutarimu Nr. 1950 patvirtintų Kelių eismo taisyklių (toliau – KET) 14 ir 17 punktų reikalavimus, t.y. stabdomas policijos automobilio, vairuojamo policijos pareigūno, su įjungtais mėlynais ir raudonais žybsčiojančiais švyturėliais ir specialiais garso signalais, nepakluso ir nesustabdė savo vairuojamo automobilio, nors tai privalėjo padaryti ir, siekdamas išvengti sulaikymo už padarytą KET pažeidimą, padidino greitį, persekiojamas pareigūnų tarnybinio automobilio, nesustabdė savo vairuojamos transporto priemonės ir dideliu greičiu važiuodamas A. B. gatve link šviesoforu reguliuojamos sankryžos su A. gatve, tyčia pažeidė KET 78.11 ir 169 punktų reikalavimus – pervaziavo šią sankryžą degant jam draudžiančiam eismą raudonam šviesoforo signalui nesustodamas ir toliau dideliu greičiu važiuodamas A. B. gatve ir artėdamas prie nelygiareikšmės sankryžos su U. gatve, tyčia pažeidė KET 9, 135, 158 punktų bei pirmumo kelio ženklą Nr. 203 „Duoti kelią“ reikalavimus, viršydamas šioje vietoje leistiną maksimalų 50 km/h greitį, važiuodamas apie 128 km/h greičiu, nestabdydamas ir nesumažindamas greičio 2014 m. kovo 29 d., apie 07.42 val., iš šalutinės A. B. gatvės įvažiavo į sankryžą su pagrindine U. gatve ir nedavė kelio jam iš kairės pusės U. gatve važiuojančiam automobiliui, vairuojamam G. T., bei su juo susidūrė, dėl ko šio automobilio vairuotojas G. T. bei keleivės A. N. ir V. O. Č. dėl nesuderinamų su gyvybe daugybinių sužalojimų iš karto mirė, o M. Š. automobilio keleiviams J. B. dėl dešinio raktikaulio lūžimo, krūtinkaulio lūžimo ir R. Š. dėl kairio raktikaulio lūžimo, dešinio šlaunikaulio išnirimo buvo padaryti nesunkūs sveikatos sutrikdymai. Tokiu būdu M. Š. tyčia, sąmoningai leisdamas kilti tokiems savo veikos padariniams, nužudė tris žmones bei du žmones nesunkiai sužalojo.“⁶⁵ Pirmosios instancijos teismas M. Š. veiką kvalifikavo kaip nužudymą pagal BK 129 straipsnį, tuo tarpu apeliacinės instancijos teismas veiką perkvalifikavo į BK 281 straipsnį, taigi šioje byloje teismai dėl nuteistojo kaltės formos nusprendė skirtingai. Norint teisingai nustatyti M. Š. kaltės formą, būtina išsamiai išanalizuoti bylos faktines aplinkybes. Byloje nustatyta, jog M. Š. išvažiuodamas iš automobilių stovėjimo aikštelės,

⁶⁵ Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2015 m. balandžio 2 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-346-449/2015.

važiuodamas A. B. gatve iki sankryžos su U. gatve, nestabdydamas ir važiuodamas tiesiai kirto sankryžą su M. gatve, kuri yra pagrindinė A. B. gatvės atžvilgiu. Šioje sankryžoje M. Š. vairuojamas automobilis nesusidūrė su ja iš kairės pagrindine – M. gatve važiuoju ir iš esmės tuo pačiu metu į sankryžą įvažiuoju automobiliu tik dėl to, kad šis automobilis sankryžoje važiuo ne tiesiai, o suko į dešinę, t. y. dėl to, kad šio automobilio ir M. Š. vairuojamo automobilio važiuoju trajektorijos nesusikirto. Ši aplinkybė manytina, jog tik patvirtina, kad M. Š. – suaugęs, nesant byloje jokių duomenų, jog jis dėl sveikatos būklės nesuprastų ir negalėtų suvokti ir vertinti aplinkos bei savo veiksmų, jau pirmoje sankryžoje matydamas iš pagrindinės gatvės įsukantį kitą automobilį, suvokė, jog ir kitose sankryžose, ypatingai dienos metu, važiuoju automobiliai, kurie turėdami pirmumo teisę, gali ne vien sukti, o važiuoti tiesiai pagrindine gatve. Tačiau apeliacinės instancijos teismas šią aplinkybę traktavo M. Š. naudai, kad prasilenkdamas su automobiliu nesiekė nieko nužudyti, o tik norėjo pabėgti nuo jį besivejančio policijos automobilio. Kita aplinkybė, kurią apeliacinės instancijos teismas pernelyg sureikšmino, buvo ta, jog vairuotojai dėl prie pat sankryžų stovinčių pastatų prieš įvažiuodami į sankryžas praktiškai neturi galimybės matyti, kaip elgiasi transporto priemonių, važiuojančių A. B. gatve vairuotojai, taigi, neturi galimybės ir laiko sureaguoti, o tuo pačiu ir vien tik savo veiksmais išvengti sankryžoje susidūrimo. Todėl ir M. Š. negalėjo matyti, ar jo kertamomis pagrindinėmis gatvėmis neartėja kitos transporto priemonės, o tai reiškia, kad jis neturėjo galimybės atlikti bet kokių veiksmų, kurie padėtų išvengti žalingų pasekmių. Su tokiu teismo vertinimu sutikti negalima. Tai, jog stovintys pastatai trukdo matyti eismą, verčia vairuotojus būti dar atidesniems, kad būtų išvengta negrįžtamų padarinių, o ne priešingai – palengvina jų atsakomybę, kad jie gali tyčia, važiuojant 128 km/h greičiu, neturint pirmumo teisės, kirsti pagrindinę gatvę. Šiuo atveju teismas turėjo šią aplinkybę sieti su nuteistojo M. Š. apsvaigimu nuo alkoholio, kadangi jam buvo nustatytas vidutinis girtumas (2,02 promilės) ir būtent tai turėjo įtakos jo tyčiniams veiksams, kadangi jam šiuo atveju kiliantys padariniai akivaizdžiai nerūpėjo, jis buvo visiškai jiems abejingas. Tai patvirtina ir ta aplinkybė, jog pravažiavęs tokiu greičiu neleistinai kirto ne vieną sankryžą, o net tris, taigi, M. Š. neatsisakė (nekeitė) savo pavojingo elgesio. Todėl pirmosios instancijos teismas pagrįstai nurodė, jog nagrinėjamas įvykis buvo dėsninga ir visiškai logiška M. Š. pavojingų veiksmų vairuojant automobilį minėtomis aplinkybėmis rezultatas, kurio nenumatyti ar tikėtis išvengti normalios psichikos žmogus negali. Vien apeliacinės instancijos teismo teigimas, jog M. Š. neturėjo tyčios atimti gyvybės nukentėjusiesiems, negali paneigti veikimo netiesiogine tyčia, kadangi jo neteisėti veiksmai tai paneigia. Neatsargumą galima įsivaizduoti, kai asmuo,

apsvaigęs nuo alkoholio dėl to nesuvaldo automobilio, nespėja sustabdyti, pavojingai lenkia kitą automobilį arba važiuojant ne gyvenvietėje viršija leistiną greitį ir dėl to atimama gyvybė kitam žmogui, tačiau jokių būdu, negalima sutikti, jog analizuojamoje byloje M. Š. veikė neatsargiai. Vokietijos Aukščiausiasis Teismas viename savo sprendimų yra konstatavęs, kad nužudymu netiesiogine tyčia laikomas toks kaltininko elgesys, kai jo didelis veikos pavojingumas nedavė pagrindo tikėtis geros baigties, nors kaltininkui nusikalstamos veikos padariniai nėra malonūs.⁶⁶ Juk kaltininkas yra baudžiamas ne už tai, ką jis jaučia ar galvoja, bet būtent už tai, ką jis sąmoningai daro ir kam apsisprendžia.⁶⁷ Jeigu asmenys būtų baudžiami vien už tai, ko norėjo, netiesioginės tyčios sritis nepagrįstai arba visai susiaurėtų, arba apskritai išnyktų, o tokiu atveju būtų išplėtos nusikalstamo pasitikėjimo ribos ir nebebūtų įmanoma nuteisti asmenų, kurie siekdami savų tikslų, ryžtasi pasielgti nepaprastai rizikingai, keldami aiškiai netoleruotiną pavojų padariniams kilti, tuo pačiu vildamiesi, kad žalingi padariniai nekils.⁶⁸ Kaip šioje byloje teisingai konstatavo LAT: „esant netiesioginei tyčiai kaltininkas nesitiki išvengti savo veikos padarinių (arba realios jų atsiradimo grėsmės), o jeigu ir tikisi, tai remdamasis tik subjektyviais ir atsitiktiniais dalykais – sėkme, likimu ir pan. Tai vertintina kaip abejingumas kitų asmenų interesams, galimiems padariniams.“⁶⁹ Todėl šioje byloje tiek pirmosios instancijos teismas, tiek LAT pagrįstai M. Š. veiksmus įvertino kaip atitinkančius BK 129 straipsnyje įtvirtintą nužudymo, veikiant netiesiogine tyčia, sudėtį. Pažymėtina, jog ši byla nesudaro pagrindo išvadai, jog dėl bet kokio KET pažeidimo, kilus kito žmogaus mirčiai, kaltininko veiką reikia kvalifikuoti tik pagal BK 129 straipsnį. Kaip ir kiekviena nužudymo byla, reikalauja išsamios ir gilios faktinių aplinkybių analizės ir tik nustatius visus būtinus nužudymo sudėties požymius veika gali būti kvalifikuojama pagal BK 129 straipsnį. Bet tuo pačiu analizuota byla paneigia išvadą, jog padarius KET pažeidimą, kuris sukelia kito žmogaus mirtį, tokiu atveju kaltininko elgesys laikomas tik neatsargiu ir kad veika turi būti kvalifikuojama pagal BK 281 straipsnį.

Toliau analizuojant kaltės turinio problematiką, išsamios analizės verta kita baudžiamoji byla, kurioje žemesniųjų instancijų teismai vėlgi skirtingai kvalifikavo kaltininkų veiksmus. Šiaulių apygardos teismas, išnagrinėjęs bylą, 2013 m. liepos 8 d.

⁶⁶ Vokietijos Aukščiausiojo Teismo 1955 m. balandžio 22 d. sprendimas Nr. 5 StR 35/55, skelbtas BGHSt 7, 363 ir Neue Juristische Wochenschrift (NJW) 1955, 1688.

⁶⁷ BIKELIS, S. „Sąmoningas leidimas padariniams atsirasti“ – turiningas netiesioginės tyčios požymis ar jos intelektualinio momento parafrazė? Teisės problemos, Nr. 3(61). 2008, p. 36.

⁶⁸ *Ibidem*, p. 34–35.

⁶⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus plenarinė sesijos 2015 m. gruodžio 22 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-P-498-746/2015.

priėmė nuosprendį, kuriuo „T. A. U. buvo pripažintas kaltu, padaręs veiką, numatytą BK 129 straipsnio 1 dalyje, o Ž. S., K. S. bei E. U. pripažino kaltais pagal BK 132 straipsnio 1 dalį. Šioje baudžiamojoje byloje T. A. U. buvo kaltinamas tuo, jog 2011 m. gruodžio 17 d. apie 23 val. būdamas apsvaigęs nuo alkoholio bei psichotropinių medžiagų, rankomis, kojomis sudavė ne mažiau kaip 23 smūgius Š. K. į įvairias kūno vietas. Toliau tęsdamas savo veiką, kartu su Ž. S., K. S. bei E. U. automobiliu nuvežė be sąmonės esantį Š. K. į mišką, kuriame iškasė duobę bei į ją paguldė Š. K., užkasė jį žemėmis, kurios suspaudė jam veido apatinę dalį, kaklą bei krūtinės ląstą, dėl to nukentėjusysis Š. K. mirė nuo mechaninės asfiksijos.“⁷⁰

Analizuojant minėtą situaciją, pirmiausia, būtina pažymėti, jog Ž. S., K. S. bei E. U., taip pat buvo apsvaigę nuo alkoholio bei psichotropinių medžiagų, visą laiką teigė, kad nukentėjusysis Š. K. jau buvo miręs ir dėl to jie tik padėję T. A. U. paslėpti jo padarytą nusikalstamą veiką. Tačiau ekspertizės išvada patvirtino, jog tuo metu, kai jie visi slėpė Š. K. kūną, pastarasis dar buvo gyvas ir mirė nuo mechaninės asfiksijos⁷¹, kurią sukėlė būtent užkasimas žemėmis. Šioje baudžiamojoje byloje daugiausia problemų kėlė tai, kaip reiktų kvalifikuoti Ž. S., K. S. bei E. U. veiksmus, jeigu jie manė nukentėjusįjį jau esant mirusį ir jokios tyčios jį nužudyti nebuvo. Pirmosios instancijos teismas šioje byloje konstatavo, jog T. A. U. veikė kartu su Ž. S., K. S. bei E. U. kaip bendrininkų grupė, nors Ž. S., K. S. ir E. U. pripažino Š. K. atėmus gyvybę dėl neatsargumo. Tačiau tokį Ž. S., K. S. ir E. U. veiksmų kvalifikavimą apeliacinės instancijos teismas laikė nepagrįstu, kadangi BK 24 straipsnio 1 dalyje aiškiai nurodyta, jog bendrininkavimas yra tyčinis dalyvavimas darant nusikalstamą veiką, todėl jų veiksmų kaip neatsargaus gyvybės atėmimo kvalifikavimas nėra galimas. Sutiktina, jog tokia situacija yra sudėtinga ir atrodytų tikrai pagrįsta pirmosios instancijos teismo išvada, jog Ž. S., K. S. ir E. U. šioje situacijoje turėjo ir galėjo suprasti, kad nukentėjusysis prieš jį užkasant dar buvo gyvas, tačiau neatsargumą teismo vertinimu eliminuoja tolimesni kaltinamųjų veiksmai, t. y. bendrininkavimas kartu su T. A. U. Todėl ir kvalifikavimas kaip neatsargaus gyvybės atėmimo nėra galimas, nors kaip konstatavo pirmosios instancijos teismas kaltinamųjų Ž. S., K. S. ir E. U. veiksmuose nebuvo tyčios nužudyti nukentėjusįjį, todėl nėra ir nužudymo sudėties.

⁷⁰ Šiaulių apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjo 2013 m. liepos 8 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-88-300/2013.

⁷¹ Asfiksija – tai patloginė būklė, kurią sukelia deguonies sumažėjimas (hipoksija) ar išnykimas (anoksija) ir anglies dvideginio pagausėjimas organizme. Mechaninė – išorinio kvėpavimo nutraukimas dėl mechaninio poveikio. Gyd. rez. Gerdos Andriuškevičiūtės, Doc. A. Jasulaičio paskaitos skaidrės studentams [interaktyvus, žiūrėta 2016-03-19]. Prieiga internete: <http://web.vu.lt/mf/a.jasulaitis/files/2013/01/Asfiksijos-studentams.pdf>

Tuo tarpu kaltinamųjų Ž. S., K. S. ir E. U. gynėjas prašė jų veiksmus kvalifikuoti pagal BK 237 straipsnio 1 dalį kaip nusikaltimo slėpimą, tačiau tokį kaltinamųjų veiksmų kvalifikavimą teismai taip pat atmetė, motyvuodami tuo, jog nukentėjusysis Š. K. dar buvo gyvas, todėl paties nusikaltimo, kurį jie manė, kad padarė T. A. U., dar nebuvo, todėl ir slėpti dar nebuvo ko. Priešingai nei pirmosios instancijos teismas, Lietuvos apeliacinis teismas išnagrinėjęs šią baudžiamąją bylą⁷² priėjo prie išvados, jog šiuo atveju Ž. S., K. S. ir E. U. veiksmai atitinka BK 129 straipsnio 1 dalyje numatytą veiką. Toks sprendimas atrodytų pagrįstas, pirmiausia dėl to, jog nužudymo sudėtis yra materiali, t. y. ši veika gali būti inkriminuojama tik tada, kai yra atitinkami padariniai – nukentėjusiojo mirtis. Byloje nustatyta, jog nukentėjusiojo mirtį sukėlė būtent jo gyvo užkasimas duobėje žemėmis. Duobėje nukentėjusįjį bendrais veiksmais užkasė visi kaltininkai: tiek smūgius sudavęs T. A. U., tiek Ž. S., K. S. ir E. U., todėl jų veiksmai yra tiesioginiame priežastiniame ryšyje su kilusiomis pasekmėmis – nukentėjusiojo Š. K. mirtimi. Tačiau, kaip minėta, problemiškiausia šioje situacijoje yra tai, kad Ž. S., K. S. ir E. U. neturėjo tyčios nužudyti Š. K., manė jį esant jau negyvą nuo T. A. U. pastarajam suduotų smūgių, ką konstatavo ir pirmosios instancijos teismas. Kaltinamieji Ž. S., K. S. bei E. U. buvo apsvaigę nuo alkoholio ir psichotropinių medžiagų, kas, be abejonės, turėjo įtakos šios veikos padarymui, pasikloviė T. A. U., kuris jau ne pirmą dieną vartojo alkoholį ir psichotropines medžiagas, pasakymu, kad Š. K. yra miręs ir reikia jo kūną paslėpti. Kaip teismo posėdyje nurodė ekspertas, T. A. U., tikrinęs Š. K. gyvybines funkcijas, tai darė netinkamose vietose, todėl ir negalėjo užčiuopti pulso, tai tik parodo, kokios būsenos buvo visi kaltinamieji nusikalstamos veikos padarymo metu, dėl to ir negalėjo suprasti, ar nukentėjusysis dar yra gyvas, ar jau miręs. Apeliacinės instancijos teismas kaltinamųjų tyčią kildino iš to, jog Ž. S., K. S. ir E. U. žinojo apie T. A. U. panaudotą smurtą prieš nukentėjusįjį, kad smūgiai jam buvo suduoti į gyvybiškai svarbią kūno vietą – galvą. Tuomet, pamatę be sąmonės gulintį nukentėjusįjį, suprato, kad jo sveikatai ir gyvybei iškilo realus pavojus, tačiau nepaisant to, nei vienas iš jų nesiėmė įprastų tokiomis atvejais priemonių – neiškvietė greitosios medicinos pagalbos, nenuvežė į artimiausią medicinos įstaigą. Toks teismo konstatavimas suponuoja kitą išvadą, jog neiškvietus greitosios pagalbos ar nesistengiant suteikti kitos įmanomos medicininės pagalbos, reiškia, jog asmens veiksmuose atsiranda tyčia nužudyti, tokia išvada yra iš tiesų labai abejotina, nes suteikti pagalbą, padėti kitam yra ne pareiga, o teisė, todėl kiekvienas yra laisvas pasirinkti ir už tai nėra baudžiama, išskyrus BK 144 straipsnyje numatytą atvejį. Tai, jog

⁷² Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2014 m. vasario 21 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-179/2014.

Ž. S., K. S. ir E. U. manė, jog užkasa jau negyvą nukentėjusįjį, teismo vertinimu nebuvo pagrįstas jokiais objektyviais duomenimis ir adekvačiu susidariusios situacijos vertinimu, kadangi T. A. U. jokių specialių medicininių žinių neturėjo ir kaltinamieji net neatkreipė dėmesio į tokią aplinkybę, kaip nukentėjusiojo kūno temperatūra. Neatsargumą teismas eliminavo teigdamas, jog susidariusi situacija buvo jų pačių girtumo, baimės, jog išaiškės nukentėjusiojo sumušimo ir psichotropinių medžiagų vartojimo faktai bei visiškas abejingumas nukentėjusiojo gyvybei pasekmė. Iš šioje byloje surinktų įrodymų bei pačių kaltinamųjų parodymų, teismas padarė išvadą, kad T. A. U. kartu su Ž. S., K. S. bei E. U. keliolika minučių pabandę gaivinti nukentėjusįjį, tuoj pat išvežė jį į mišką ir užkasė, net nepasvarstė apie galimybę iškviesti greitąją medicinos pagalbą. Todėl dėl savo pačių būklės (apsvaigimo), neįsitikinę, kad nukentėjusysis yra miręs, prisiėmė ir dėl to galinčias kilti pasekmes – šiuo atveju Š. K. mirtį, tokiu būdu, nebūdami tikri, kad užkasa negyvą nukentėjusįjį, sąmoningai leido tokioms pasekmėms kilti, todėl veikė neapibrėžta tyčia. Toks teismo vertinimas taip pat nėra pilnai pagrįstas, kadangi tokiu atveju galima kelti klausimą, ar moralės požiūriu netinkamas elgesys bei abejingumas nukentėjusiojo gyvybei iš tikrųjų gali būti suprantamas kaip siekis nužudyti asmenį ir tuo pačiu lemti tyčios atsiradimą? Galbūt tiksliau reiktų iškelti klausimą, kodėl tuomet esant tam tikroms aplinkybėms, pavyzdžiui, karo metu, kai iš tikrųjų yra tyčia nužudyti, tai nelaikoma nužudymu, šiuo atveju, kaltinamiesiems tyčia tarsi „prilipdoma“, kadangi pagal teismo pateiktą tyčios apibrėžimą jų veiksmai labiau suprantami, kaip tai, jog jie turėjo ir galėjo suprasti, kad nukentėjusysis dar buvo gyvas bei jam padėti, o tai suponuoja neatsargumą, bet ne tyčią.

Nors faktinės bylos aplinkybės buvo nustatytos teisingos, tačiau žemesniųjų instancijų teismai skirtingai vertino aplinkybes, apibūdinančias subjektyviosios pusės požymio – kaltės turinį. LAT pažymėjo, jog kaltinamieji Ž. S., K. S. bei E. U. neatliko jokių smurtinių veiksmų nukentėjusiojo atžvilgiu ar kad būtų pritarę nuteistojo T. A. U. smurtiniams veiksams prieš nukentėjusįjį. Todėl pripažino, jog apeliacinės instancijos teismo pateikti motyvai dėl kaltinamųjų netiesioginės tyčios atitinka neatsargios kaltės požymius: *„tai rodo, jog nuteistieji dėl apsvaigimo, sumišimo ar asmeninio nepatyrimo nesiėmė būtinų ir daugeliui savaime suprantamų priemonių gaivinant sąmonės netekusį asmenį. Visos šios aplinkybės patvirtina, kad jie, bandydami suteikti pagalbą bei nustatydami Š. K. gyvybines funkcijas, elgėsi neatsakingai, nusikalstamai nerūpestingai, skubotai. Pažymėtina tai, kad pagal bylos aplinkybes reikšmingą įtaką Ž. S., K. S. ir E. U. suvokimui ir apsisprendimui dėl Š. K. mirties darė T. A. U., kuris neleido kviesti greitosios medicinos pagalbos, pagąsdinęs, jog visi bus patraukti baudžiamojon*

*atsakomybėn už narkotikų vartojimą, jis taip pat ėmėsi iniciatyvos tikrinti Š. K. gyvybines funkcijas ir prieš jį užkasant dar kartą patikino visus, kad Š. K. negyvas. Nuteistieji, nors ir žinojo, kad T. A. U. sužalojo Š. K., tačiau neturėjo pagrindo pasitikėti T. A. U. žodžiais dėl Š. K. mirties, o privalėjo patys imtis atsakomybės ir dėti daugiau pastangų gaivinant Š. K. bei įsitikinant dėl jo gyvybinių funkcijų nebuvimo. Lengvabūdiškai pasitikėdami T. A. U. jie elgėsi nusikalstamai nerūpestingai ir aplaidžiai, todėl nors ir nesuprato, kad užkasant Š. K. šis dar buvo gyvas, tačiau atsižvelgiant į tai, kad nuo sužalojimų padarymo iki užkasimo momento buvo praėjęs neilgas laikas, Š. K. kūne nebuvo akivaizdžių sunkių sužalojimų, kurie sudarytų pagrindą neabejotinai išvadai, jog jis miręs, jie, remdamiesi šiomis aplinkybėmis, nors ir nenumatė šiuo konkrečiu atveju, tačiau turėjo ir galėjo numatyti galimybę, jog Š. K. dar gyvas.*⁷³ O kaltinamųjų bendrininkavimą LAT panaikino, nurodydamas, jog esant neatsargiam gyvybės atėmimui bendrininkavimas neįmanomas ir iš nuosprendžio pašalino sunkinančią aplinkybę – veikimą bendrininkų grupe. Žinoma, vien bendrininkavimo pašalinimas iš nuosprendžio, savaime nepašalina šio fakto. Nukentėjusiojo mirtį sukėlė būtent visų kaltinamųjų bendri veiksmai – nukentėjusiojo gyvo užkasimas žemėje. Taip pat šių kaltinamųjų apsvaigimas byloje iš dalies palengvino jų atsakomybę, kadangi būdami apsvaigę jie nesugebėjo situacijos vertinti adekvačiai, priimti tinkamų moralės požiūriu sprendimų ir tai leido jų veiksmus kvalifikuoti kaip neatsargų gyvybės atėmimą. Tačiau ši byla tik įrodo, jog būtina išsamiai atskleisti kaltininko kaltės turinį, kas yra būtina, siekiant teisingo neteisėtų veiksmų kvalifikavimo, sąlyga. Todėl galima tik pritarti tokiam LAT nuteistųjų veiksmų kvalifikavimui.

Apibendrinant netiesioginės tyčios atskyrimą nuo neatsargumo, teismai turi atkreipti dėmesį į objektyvius nusikalstamos veikos pusės požymius, ypač į tai, kaip pasireiškė kaltininko veika (ar buvo naudojami, kokie nors įrankiai, veikos intensyvumas, į kokią žmogaus kūno dalį pasireiškė veika), kadangi ji geriausiai atspindi žmogaus sąmonėje vykstančius procesus (susiformavusius motyvus bei tikslus), taip pat, kaip kaltininkas elgėsi prieš ir po nusikalstamos veikos bei išsamiai išanalizuoti, dėl padarytos veikos galinčius kilti padarinius – ar jie buvo tik atsitiktinis ar dėsningas neteisėtų veiksmų rezultatas, ar pakankamai didelis veikos realizavimo pavojus ar realizavimo tikimybė yra menka. Tik įvertinęs visas minėtas aplinkybes, teismas turėtų priimti sprendimą dėl asmens veiksmų kvalifikavimo pagal BK 129 straipsnį.

⁷³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus išplėstinė septynių teisėjų kolegijos 2015 m. vasario 10 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-58-697/2015.

2.2. Būtiniosios ginties ir jos ribų peržengimo atribojimo problematika

Dar viena iš prigimtinių teisių, neatsiejamai susijusių su teise į gyvybę, yra kiekvieno žmogus teisė į būtinąją gintį⁷⁴. BK 28 straipsnyje įtvirtinta būtinoji gintis priklauso aplinkybėms, kurios šalina baudžiamąją atsakomybę, todėl laikoma, jog esant būtinajai ginčiai padaryta veika ir atsiradę padariniai nepavojingi visuomenei.⁷⁵ Tačiau, asmuo negali peržengti būtiniosios ginties ribų, gindamasis ar gindamas kitą asmenį, nuosavybę, būsto neliečiamybę, kitas teises, visuomenės ar valstybės interesus nuo pradėto ar tiesiogiai gresiančio pavojingo kėsینimosi. BK 28 straipsnio 3 dalyje numatyta, jog būtiniosios ginties ribos yra peržengiamos, kai tiesiogine tyčia nužudoma arba sunkiai sutrikdoma sveikata, jeigu gynyba aiškiai neatitiko kėsینimosi pobūdžio ir pavojingumo. Tokia nuostata yra visiškai suprantama, ji yra tam tikras saugiklis, kad asmenys negalėtų piktnaudžiauti teise į būtinąją gintį ir nepaisant to, jog kaltininkas įgyvendina neteisėtą kėsینimąsi, tačiau įstatymas žmogaus gyvybę laiko svarbesne vertybe ir netoleruoja neadekvačios gynybos, išskyrus atvejus, kai tai padaroma dėl didelio sumišimo ar išgąščio arba ginantis nuo įsibrovimo į būstą.

Nepaisant BK 28 straipsnyje įtvirtinto plataus būtiniosios ginties reglamentavimo, praktikoje šis institutas kelia akivaizdžių problemų. Manytina, kad viena iš priežasčių, kodėl būtinoji gintis praktikoje vis dar kelia problemų, yra menka šio instituto analizė doktrinoje, nesusilaukianti dėmesio tarp Lietuvos mokslininkų, o Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Senatas tik 1997 m. apibendrin⁷⁶ baudžiamąsias bylas dėl būtiniosios ginties ir jos ribų peržengimo įstatymų taikymo. Kita galima priežastis yra tai, jog būtinoji gintis formaliai atitinka veiką, numatytą BK Specialiosios dalies straipsnyje, todėl teismas esminę reikšmę turi skirti kaltės institutui, kurio problematika šiame darbe jau buvo aptarta. Nors būtiniosios ginties tema galima būtų parašyti atskirą mokslinį darbą, tačiau šiame darbe apsiribojama minimo instituto problematika, susijusia su nužudymų bylomis.

Būtinoji gintis yra svarbi įstatyminė žmogaus teisių, visuomenės ir pačios valstybės interesų apsaugos garantija. Teisingas šio instituto taikymas turi skatinti asmenis plačiau naudotis šia teise⁷⁷, tačiau išanalizavus teismų praktiką, matyti, jog asmenys, pasinaudoję būtinąja gintimi, nepagrįstai apkaltinami įvykdę nužudymą. Kauno apygardos teismas,

⁷⁴ Būtinoji gintis – tai aplinkybė, šalinanti veikos pavojingumą ir priešingumą teisei, t. y. atitinkamų teisės šakų numatytas ir formaliai nusikaltimą atitinkantis, visuomenei naudingas ir teisėtas poelgis, šalinantis visuomeninį pavojingumą ir veikos priešingumą teisei bei įpareigojantis tam įgaliotą valstybės institucijas visiškai ir besąlygiškai atleisti asmenis nuo baudžiamosios ir bet kokios kitos teisinės atsakomybės už padarytą veiką. Iš: PAVILONIS, V., MERKEVIČIUS, R. *Būtinoji gintis*. Justitia, Vilnius. 1999, p. 19.

⁷⁵ *Ibidem*, p. 16.

⁷⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Senato 1997 m. birželio 13 d. nutarimas Nr. 4 „Dėl teismų praktikos taikant įstatymus dėl būtiniosios ginties ir jos ribų peržengimo“.

⁷⁷ *Ibidem*.

išnagrinėjęs bylą, nustatė, kad: „V. D. 2008-12-13, apie 01.25 val. prie <...> naktinio klubo „Zepelinus“, automobilių stovėjimo aikštelėje, kilus tarpusavio konfliktui tarp jo ir V. P., jis tyčia šovė iš šaunamojo ginklo „Glock 26“ V. P. į galvą, dėl ko pastarajam padarė šautinį galvos sužalojimą, pasireiškusi šautine žaizda - įėjimo anga viršugalvyje, skyliniu dešiniu momenkaulio lūžiu, kiauriniu dešinio galvos smegenų pusrutulio priekinės dalies ir dangalų pažeidimu, galvos smegenų sumušimu ir kraujo išsiliejimu į smegenų skilvelius, skyliniu skeveldrininiu kaktikaulio lūžiu, svetimkūniu (kulka) kaktos dešinėje pusėje po aponeuroze, skeveldriniais skliauto ir pamato kaulų lūžiais, dėl to nuo patirtų sužalojimų V. P. mirė, tokiu būdu buvo tyčia nužudytas.“⁷⁸ Šioje byloje apygardos teismas konstatavo, jog išanalizavęs bei įvertinęs visas bylos aplinkybes, kaltinamojo veiksmai negali būti vertinami kaip būtinoji gintis nuo neteisėto, realaus ir akivaizdus kėsینimosi, nes šių aplinkybių nepatvirtina objektyvūs byloje esantys įrodymai. Su tokiu teismo vertinimu sutikti negalima, kadangi jau pirmosios instancijos teisme apklausiamas liudytojas L. V. teigė matęs: „kaip 5 ar 6 vaikinių grupelė prisikabino prie kaltinamojo ir jo draugo, kurie buvo tik dviese ir būtent vienas iš didesnės vaikinių grupelės trenkė vienam iš tų dviejų vaikinių. Ta didesnė vaikinių grupė buvo agresyviai nusiteikusi, o kiti du vaikinai sakė, kad jiems problemų nereikia. Tuomet matė, kaip vieną iš tų dviejų vaikinių, nukritusį ant žemės, spardė trys ar keturi vaikinai, kiti lakstė, vaikėsi vieni kitus.“⁷⁹ Vien iš šio liudytojo parodymų galima daryti pagrįstą išvadą, jog būtent nukentėjusiojo grupelė pradėjo konfliktą ir atliko smurtinius veiksmus prieš nuteistą ir jo draugą. Dar šis liudytojas nurodė: „jog tuomet spardomas vaikinai išsitraukė ginklą ir kelis kartus iššovė į orą, paskui girdėjo dar kelis šūvius, tačiau paties veiksmo jau nebematė.“⁸⁰ Kitas liudytojas E. Ž. nurodė panašias įvykio aplinkybes, o būtent: „aukštesnis vaikinai (nuteistasis), ištrūkęs iš 5-6 jaunuolių kompanijos, stovi ant šaligatvio prie vitrinos ir laiko ginklą, iškeltą virš galvos. Jis šaukė, kad jie visi paliktų jį ramybėje ir pasitrauktų, nes priešingu atveju jis šaus. Taip sakydamas, jis du ar tris kartus iššovė į orą. Tačiau vaikinai iš didesnės grupelės nepasitraukė ir puolė, tada jis nukreipė ginklą į puolančius vaikus ir šovė, atrodo, kad vieną kartą, tačiau tai puolančios kompanijos nesustabdė.“⁸¹ Nepaisant šių liudytojų bei nuteistojo ir jo draugo parodymų, kurie iš esmės atitiko minėtų liudytojų parodymus, teismas nurodė, jog jokių įrodymų apie būtinąją gintį ar jos ribų peržengimą nėra. Šioje byloje, neteisėta veikos kvalifikavimą lėmė teismo netinkamas įrodymų vertinimas ir akivaizdus šališkumas.

⁷⁸ Kauno apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjo 2011 m. gruodžio 2 d. nuosprendis baudžiamajoje byloje Nr. 1-179-290/2011.

⁷⁹ *Ibidem.*

⁸⁰ *Ibidem.*

⁸¹ *Ibidem.*

Teisiamojo posėdžio metu apklaustas ekspertas nurodė, jog negali tiksliai nustatyti, kokia konkrečiai buvo abiejų asmenų padėtis šūvio metu, tačiau įmanoma, jog galėjo būti šauta nukentėjusiajam buvus priekiu į kaltinamąjį, pasilenkus tam tikru kampu. Nepaisant visų šių aplinkybių, teismas lemiamą reikšmę suteikė kilusiems padariniams ir tai lėmė neteisingą veikos kvalifikavimą. Sutiktina su autoriais, teigiančiais, jog: „kėsindamasis padaryti žalą tam tikram kito asmens gėriui, asmuo atleidžia visuomenę nuo pareigos gerbti jo teises ir sutinka su tam tikra žala jam priklausančiam gėriui. Visuomenė nebeturi pareigos garantuoti dalies jo teisių apsaugos, nes jis pirmas parodė nepagarbą visuomenei ir jos bendro gyvenimo principams.“⁸² Todėl asmens, sukėlusio pavojingą kėsiniimąsi, gyvybė negali tapti svarbesnė už besiginančiojo. Apeliacinės instancijos teismas pagrįstai šį nuosprendį panaikino ir baudžiamąją bylą V. D. atžvilgiu nutraukė, motyvuodamas tuo, jog: „teismas neturi teisės spėlioti, kokios pasekmės būtų atsiradusios besiginančiojo sveikatai, jei V. D. nebūtų panaudojęs šaunamojo ginklo, tačiau svarbu yra tai, kad pastarajam bandant pabėgti iš įvykio vietos, jis buvo persekiojamas toliau, todėl būtinosios ginties situacija prieš paleidžiant V. P. mirtį nulėmusį šūvį, nebuvo pasibaigusi, kėsinimasis tęsėsi ir jis buvo akivaizdus.“⁸³ Neveltui turi būti kruopščiai tiriamos pavojingo kėsinimosi pradžios ir pabaigos momentai, nes teisingas šių aplinkybių nustatymas lemia tinkamą būtinosios ginties įvertinimą.⁸⁴

Analizuojamoje byloje buvo bandoma paneigti būtinosios ginties situaciją ir dėl to, jog besiginančiam V. D. buvo nustatytas tik nežymus sveikatos surikdymas, tačiau kaip konstatavo LAT vien ši aplinkybė nereiškia, jog gynyba buvo neteisėta, nes įstatymas nereikalauja, kad asmuo, besiginantis nuo pavojingo kėsinimosi, jį atremtų tik padarydamas mažesnę žalą, negu grėsė jam.⁸⁵

Dar viena priežastis, trukdanti teismams konstatuoti būtinosios ginties situaciją, yra ta, jog asmuo panaudojęs ginklą automatiškai laikomas pavojingesniu už nukentėjusį ir nesistengiama įsigilinti į tai, kodėl asmuo buvo priverstas panaudoti tokią gynybos priemonę. Žinoma, suteikti reikšmę kilusiems padariniams yra daug paprasčiau, nes jie matyti akivaizdžiai, tuo tarpu atkurti tikrąsias įvykio aplinkybes, nepažeidžiant BPK 20 straipsnio nuostatų, yra kur kas sudėtingiau. Sutiktina su Šiaulių apygardos teismo nuomone dėl priemonių panaudojimo, esant būtinajam ginčiam: „*susidariusioje*

⁸² PAVILONIS, V., MERKEVIČIUS, R. *Būtinoji gintis*. Justitia, Vilnius. 1999, p. 17.

⁸³ Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2013 m. lapkričio 5 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-36/2013.

⁸⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Senato 1997 m. birželio 13 d. nutarimas Nr. 4 „Dėl teismų praktikos taikant įstatymus dėl būtinosios ginties ir jos ribų peržengimo“.

⁸⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2014 m. birželio 3 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-254/2014.

konkrečioje situacijoje dėl jėgų santykio, patirties, naudojamų priemonių ir kitų aplinkybių besiginančiojo veiksmai gali būti efektyvesni, pvz., panaudojant šaunamąjį ginklą net ir prieš neginkluotą, tačiau kovinius veiksmus įvaldžiusį užpuoliką. Be to, nėra svarbu, ar žala, padaryta besikėsinančiajam, yra mažesnė ar didesnė už tą žalą, kuri buvo padaryta ar grėsė užpultajam. Nei kokybės, nei kiekybės požiūriu ji neprivalo atitikti tos žalos, kurios buvo siekta ar kurią sukėlė kėsinimasis. Tai reškia, kad įstatymas nereikalauja gynybos priemonių atitikties kėsinimosi priemonėms. Gynybos priemonės gali būti galingesnės, nes svarstant būtinosios ginties sąlygas, svarbu nustatyti kėsinimosi intensyvumą ir apimtį, (kiek užpuolikų, kokios priemonės, besikėsinančiojo ir besiginančiojo fizinės galimybės). Taigi ta aplinkybė, kad nukentėjusieji bei kiti asmenys, panaudoję fizinį smurtą prieš A. G. ir A. A. neturėjo specialių įrankių sužalojimams daryti, dar nereiškia, jog A. G. panaudotos gynybos priemonės neatitiko kėsinimosi priemonių.⁸⁶ Teismai neturėtų pernelyg kritiškai žiūrėti į šaunamojo ginklo panaudojimą, jeigu iš tiesų buvo akivaizdus ir realus pavojingas kėsinimasis, kadangi tokios priemonės panaudojimas gali būti vienintelis būdas besiginančiajam išsaugoti savo gyvybę, tuo pačiu pažymėtina, jog įstatymas neriboja naudojamų priemonių gynybai nuo pavojingo kėsinimosi⁸⁷.

Kitoje byloje, nustatyta, jog: „M. G. nuteistas už tai, kad tyčia nužudė kitą žmogų. Šią nusikalstamą veiką jis padarė tokiomis aplinkybėmis: 2010 m. kovo 22 d., apie 00 val. 30 min., Klaipėdoje, prie įėjimo į <...> laiptinę, kilusio konflikto metu, M. G. peiliu du kartus dūrė S. P. į kaklą, padarė jam dvi durtnes-pjautines žaizdas sprande, pažeidė kaklo 2-ąjį ir 4-ąjį slankstelius, nugaros smegenis ir taip sunkiai sutrikdė S. P. sveikatą. Nuo durtnių-pjautinių kaklo sužalojimų, kiaurinio stuburo ir nugaros smegenų pažeidimo (nupjovė nugaros smegenų kaklinius segmentus) 2010 m. kovo 25 d., 14 val., S. P. ligoninėje mirė.“⁸⁸ Pažymėtina, jog byloje nustatytos dar ir šios faktinės aplinkybės: prieš susitinkant nakties metu A. S. ir S. P. daug kartų M. G. skambino ir reikalavo susitikti, nes A. S. ir S. P. prievartavo turtą iš M. G., dar prieš šį susitikimą jie reikalavo iš jo susimokėti. Įvykio dieną nuteistajam buvo skambinama keletą kartų ir tai buvo daroma nakties metu, todėl išeidamas į lauką susitikti su A. S. ir S. P., M. G. kartu pasiėmė ir peilį. Šios aplinkybės buvo įvertintos M. G. nenaudai, kadangi pirmosios instancijos teismas paneigdamas būtinosios ginties situaciją nurodė, jog nuteistasis turėjo galimybę

⁸⁶ Šiaulių apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjo 2013 m. gegužės 28 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1-61-300/2013.

⁸⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Senato 1997 m. birželio 13 d. nutarimas Nr. 4 „Dėl teismų praktikos taikant įstatymus dėl būtinosios ginties ir jos ribų peržengimo“.

⁸⁸ Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2013 m. sausio 7 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-4/2013.

rinktis ir išvengti konflikto – pasiliekančiam namuose jam joks pavojus nebūtų kilęs, o dėl ramybės drumstimo nuteistasis galėjo kreiptis į policiją, tačiau nuteistasis nutarė padaryti tvarką pats, išeiti ir susitikti su agresyviai nusiteikusiais asmenimis. Pažymėtina, jog su tokiu teismo vertinimu sutikti negalima. Kaip nurodoma ir BK 28 straipsnio 1 dalyje asmuo teisę į būtinąją gintį gali įgyvendinti neatsižvelgdamas į tai, ar galėjo išvengti kėsimosi arba kreiptis pagalbos į kitus asmenis ar valdžios institucijas, todėl tokia pirmosios instancijos teismo išvada ne tik kad prieštarauja įstatymui, bet ir iškreipia būtiniosios ginties prasmę.

Apygardos teismas nesigilindamas į tai, ar susiklosčiusi situacija galėjo būti laikoma būtinąja gintimi, nepagrįstai nuosprendyje konstatavo, jog net jeigu kėsinimasis į kaltinamojo M. G. sveikatą kažkuriuo momentu ir buvo prasidėjęs puolant jį gumine lazda, tai prieš padarant nukentėjusiajam S. P. mirtinus sužalojimus, tas kėsinimasis jau buvo žinomai pasibaigęs ir M. G. aiškiai nebuvo reikalo gintis, todėl veika buvo kvalifikuota atsižvelgus į kilusius padarinius, tokia išvada padaryta remiantis ikiteisminio tyrimo metu pateikta specialisto išvada, kurioje nurodyta, jog M. G. smūgius peiliu S. P. sudavė ne stovėdamas prieš nukentėjusįjį, o būdamas jam už nugaros. Apeliacinės instancijos teismas pagrįstai šią specialisto išvadą atmetė ir paskyrė atlikti naują komisijinę teismo medicinos ekspertizę. Naujoji ekspertizė patvirtino, jog sužalojimams peiliu nukentėjusiajam galėjo būti padaryti M. G. ir S. P. stovint vienas priešais kitą, maždaug ištiestos rankos atstumu. Tačiau ne vien ekspertizės aktas buvo pagrindas pripažinti, jog M. G. veikė esant būtinajai ginčiai. LAPT nustatė, jog M. G. peilį panaudojo tik po to, kai S. P. pirmas pradėjo jį mušti gumine lazda. Ir vien peilio pasiėmimo išėjimas iš buto į lauką faktas paskesnės būtiniosios ginties situacijos galimybės nepašalina. Teismas konstatavo, jog S. P. veiksmai suduodant smūgius lazda M. G. tikrai buvo pavojingas kėsinimasis, kadangi dalis buvo suduota į galvą, tai galėjo sukelti ir daug sunkesnius padarinius, o M. G. smūgius peiliu sudavė S. P. tebetęsiant fizinio smurto veiksmus. Būtent nuo S. P. pradėjimo nuteistąjį mušti gumine lazda buvo nustatyta pavojingo kėsimosi pradžia ir M. G. teisė į būtinąją gintį.⁸⁹ Ši byla parodo, jog teismams yra sudėtinga atriboti konfliktus, kurie vienu atveju perauga į muštynes, o kitu atveju susidaro būtiniosios ginties situacija. Muštynės teismų praktikoje nepripažįstamos būtiniosios ginties situacija, kadangi asmenų motyvai ir tikslai fizinio smurto panaudojimo atveju skiriasi nuo asmens, įgyvendinančio teisę į būtinąją gintį, kadangi esant būtinajai

⁸⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus išplėstinė septynių teisėjų kolegijos 2013 m. spalio 15 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-326/2013.

ginčiai trūksta nusikalstamų tikslų ir motyvų⁹⁰. Tačiau tiek būtinosios ginties, tiek muštynių atveju pirmiausia atsiranda konfliktas tarp asmenų, kuris vienu atveju gali būti vertinamas kaip abipusės muštynės, kitu atveju būtinoji gintis. Siekiant juos atriboti, būtina pažymėti, jog muštynėms, skirtingai nuo pavojingo kėsینimosi, būdinga, kad abi pusės vadovaujasi agresyviais, puolamais interesais, abi pusės smurtą naudoja ne gynybos, o puolimo tikslais, dėl to muštynėse nėra besiginančiųjų ir neatsiranda teisė į būtinąją gintį. Išskyrus atvejus, kai asmuo savo noru nutraukia savo veiksmus prieš kitą asmenį ir šiam tai tampa aišku, tačiau jis toliau tęsia savo veiksmus, tuomet vienam iš muštynių dalyvių gali kilti teisė į būtinąją gintį.⁹¹

Kitas teismų praktikoje keliantis problemų klausimas yra būtinosios ginties ribų peržengimas.⁹² Kaip nurodo kai kurie autoriai: „tam tikru būdu susikerta puolimo ir ginimosi požymiai – puolimas apibrėžia galimo ginimosi ribas.“⁹³ Net ir nustačius, jog būtinosios ginties situacija iš tikrųjų buvo, tai nereiškia, jog besiginantis asmuo gali panaudoti bet kokius gynybos veiksmus kėsинimuisi atremti, t.y. neleidžiamas akivaizdus neatitikimas tarp gynybos ir kėsинimosi. Kaip teigia V. Piesliakas, vienas iš kriterijų lemiančių, ar buvo peržengtos būtinosios ginties ribos yra vertybės į kurias kėsинamasi ir kurios yra ginamos: „tos pačios vertybės statomos pavojun ir toms pačioms vertybėms ginantis padaroma žala.“⁹⁴ Kai yra akivaizdus neatitikimas tarp šių vertybių, galima kalbėti apie būtinosios ginties ribų peržengimą.

Šiaulių apygardos teismas, išnagrinęjęs bylą, nustatė, jog: „D. K. 2013 m. gruodžio 18 d., apie 19 val., savo gyvenamo namo <...> patalpose, būdamas neblaivus, o tai turėjo įtakos nusikalstamos veikos padarymui, asmeninio konflikto metu vieną kartą peiliu durdamas A. N. į krūtinės kairiąją pusę, padarė durtinį-pjautinį kiauryminį krūtinės ląstos kairės pusės sužalojimą su IV šonkaulio kremzlinės dalies apatinio krašto pažeidimu ties krūtinkaulio kūnu, širdaplėvės kiauryminį pažeidimą, dešinio skilvelio, širdies pertvaros kiauryminius pažeidimus su kanalo atsivėrimu į aortą kylančios dalies (virš aortos vožtuvų) sritį, kraujosruvas tarpuplautyje, krūtinės ląstos minkštuose audiniuose, ir dėl to nuo kiauryminio krūtinės ląstos sužalojimo su širdies ir aortos kiauryminiu sužalojimu išsivysčius širdies tamponadai 2013 m. gruodžio 18 d. 20 val. 5 min A. N. mirė, taip tyčia jį nužudė.“⁹⁵ Byloje nustatyta, jog nukentėjęsysis A. N. kartu su

⁹⁰ PAVILONIS, V., MERKEVIČIUS, R. *Būtinoji gintis*. Justitia, Vilnius. 1999, p. 13.

⁹¹ PIESLIAKAS, V. *Lietuvos baudžiamoji teisė*. Antroji knyga. Justitia, Vilnius. 2008, p. 21–22.

⁹² MILINIS, A. *Nužudymų kvalifikavimo problemos teismų praktikos pavyzdžiu*. Teisė, Nr. 48. 2003, p. 113.

⁹³ PAVILONIS, V., MERKEVIČIUS, R. *Būtinoji gintis*. Justitia, Vilnius. 1999, p. 82.

⁹⁴ PIESLIAKAS, V. *Lietuvos baudžiamoji teisė*. Antroji knyga. Justitia, Vilnius. 2008, p. 30.

⁹⁵ Šiaulių apygardos teismo baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjos 2014 m. gegužės 19 d. nuosprendis Nr. 1-89-282/2014.

R. K. nusikalstamos veikos padarymo vakarą atvyko į D. K. gyvenamąją vietą, kur namo rūsyje pastarasis su savo draugais L. B., A. B. ir R. A. žaidė kortomis ir vartojo alkoholinius gėrimus. Nukentėjusysis taip pat buvo neblaivus ir atvyko pas D. K. išsiaiškinti S. A. sumušimo aplinkybes. Tiek liudytojai, tiek pats nuteistasis patvirtino, jog prašė nukentėjusįjį A. N. pasišalinti, tokiu būdu bandė išvengti kilusio konflikto. Tačiau, nukentėjusysis siekė toliau konfliktuoti, nes atsakė, jog pirmiausia išsiaiškins, o tik tada išeis. Akivaizdu, jog šioje situacijoje konfliktą išprovokavo pats nukentėjusysis, nekviestas atvyko į nuteistojo namus, elgėsi agresyviai ir grasino susidoroti su D. K. Nukentėjusiajam A. N. priartėjus prie D. K., nuteistasis smogė vieną kartą peiliu A. N. ir pataikė į kairiąją krūtinės pusę, būtent nuo šio sužalojimo nukentėjusysis ir mirė. Pirmosios instancijos teismas atmetė būtinosios ginties situaciją, motyvuodamas tuo, jog nukentėjusysis nebuvo užsimojęs ranka smūgiuoti D. K., o puolė ant jo tik tada, kai nuteistasis jį sužalojo peiliu. Teismas neanalizavo nukentėjusiojo A. N. kėsinimosi pradžios ir pabaigos momentų, nors būtent jis pradėjo konfliktą, tik apsiribojo nurodydamas, kad A. N. dar nebuvo sudavęs smūgio D. K. Toks neišsamus aplinkybių vertinimas kelia abejonių ne tik dėl veikos kvalifikavimo pagal BK 129 straipsnį, bet ir tinkamo įvykio aplinkybių nustatymo. Apeliacinės instancijos teismas pripažino, jog susiklosčiusi situacija sudarė pagrindą nuteistajam manyti, kad kilusi grėsmė yra reali, nuo kurios jis turi teisę gintis ir vertinti to kaip abipusio konflikto, nėra teisinio pagrindo.⁹⁶ Tačiau teismas konstatavo, jog nuteistojo panaudotos gynybos priemonės A. N. atžvilgiu, neatitiko kėsinimosi pobūdžio ir pavojingumo. O būtent: *„šiuo konkrečiu atveju byloje nustatyta tik tai, jog nukentėjusysis, būdamas neblaivus, nekviestas atvyko į nuteistojo gyvenamąją vietą, išsakė grasinimus nuteistojo atžvilgiu pavartoti smurtą, elgėsi agresyviai, artinosi prie D. K. turėdamas tikslą jam smūgiuoti, dėl ko nuteistasis gindamasis sugriebęs peilį sudavė nukentėjusiajam peiliu.“*⁹⁷ Todėl teismas pripažinęs, jog D. K. peržengė būtinosios ginties ribas, jam paskirtą bausmę sumažino. Tačiau praktikoje pastebimi ir tokie atvejai, kai asmeniui nepagrįstai konstatuojamas būtinosios ginties ribų peržengimas. Pavyzdžiui, nustatyta, jog: *„A. V. pripažintas kaltu ir nuteistas už tai, kad peržengdamas būtinosios ginties ribas tyčia nužudė M. P.: jis 2010 m. rugpjūčio 22 d. apie 21 val., būdamas apsvaigęs nuo alkoholio, kas turėjo įtakos nusikalstamai veikai padaryti, <...> kelio sankryžoje Pravieniškės-2-Pašuliai-Kaišiadorys-Livintai, pasakė pastabas nukentėjusiajam M. P. bei kitiems asmenims dėl prieš jį atliktų neteisėtų veiksmų – dviračio atėmimo ir numetimo į griovį, o agresyviai*

⁹⁶ Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2015 m. vasario 19 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-146-483/2015.

⁹⁷ *Ibidem.*

nusiteikę nukentėjusysis M. P. su kitais asmenimis pradėjo artintis prie A. V. Pastarasis, siekdamas sustabdyti agresyviai nusiteikusių asmenų artėjimą link jo, pirmu įspėjamuoju šūviu į orą legaliai savigynai turėtu pistoletu <...> perspėjo asmenis nesiartinti prie jo, dėl to kiti asmenys nesiartino ir bandė sustabdyti nukentėjusį M. P., tačiau nukentėjusysis išsiveržė iš jų bandančių sulaikyti asmenų ir toliau agresyviai nusiteikęs artinosi link A. V. Šiam iššovus antrą įspėjamąjį šūvį, nukentėjusysis nereagavo į perspėjimus ir toliau agresyviai artėjo prie A. V. Pastarasis matydamas, jog neišvengs fizinio kontakto su agresyviai nusiteikusių nukentėjusiuoju, tiesiogiai vieną kartą šovė M. P. į krūtinę, taip viršydamas būtinąsios ginties ribas padarė šautinį kiaurinį krūtinės ląstos sužalojimą su šautine įėjimo žaizda virš kairio raktikaulio, kairio plaučio kiauriniu pažeidimu, IV krūtininio slankstelio kūno skeveldrinium lūžimu, šautine išėjimo žaizda nugaroje, kas komplikavosi vidiniu nukraujavimu į kairę krūtinplėvės ertmę, nuo ko nukentėjusysis netrukus įvykio vietoje mirė.⁹⁸ Pažymėtina, jog nukentėjusiajam M. P. buvo 25 metai, tuo tarpu nuteistajam A. V. – 58, taip pat nustatyta, jog būtent nukentėjusysis be jokios priežasties pradėjo konfliktą, o nuteistasis A. V. jo stengėsi išvengti, nes skubiai traukėsi nuo konfliktuojančių neblaivių vaikinių (kurie buvo kartu su M. P.) ir tik jiems toliau artėjant prie nuteistojo A. V., jis išsitraukė ginklą ir pagrasino, jog iššaus ir paleido įspėjamąjį šūvį į orą. Tačiau tai nukentėjusiojo nesustabdė, jis keikdamasis, grasindamas susidoroti ir tokiu elgesiu skatindamas A. V. panaudoti prieš jį šaunamąjį ginklą, toliau artinosi. Nustatyta, jog A. V. paleido ir antrąjį šūvį į orą, tačiau ir tai nesustabdė nukentėjusiojo. Esant tokių aplinkybių visetui, labai abejotina, jog šiuo atveju A. V. peržengė būtinąsios ginties ribas. Vien ta aplinkybė, jog net po A. V. iššautų perspėjamųjų šūvių, M. P. vis tiek artinosi, leidžia daryti pagrįstą išvadą, jog A. V. neturėjo jokios kitos galimybės kaip tik panaudoti ginklą ir taikytis jau būtent į M. P., kad jį sustabdytų. Apeliacinės instancijos teismas pažymėjo, jog nuteistasis A. V. į nukentėjusį iššovė tik tada, kai jis priartėjo 1,5–2 m atstumu, kas akivaizdžiai rodo buvus grėsmingai situacijai. Šiuo atveju pirmosios instancijos teismas neįvertino ir nepalygino nuteistojo A. V. ir nukentėjusiojo M. G. fizinių savybių, neišanalizavo susiklosčiusios konfliktinės situacijos ir kas iš tikrųjų atliko pavojingo kėsینimosi veiksmus.

Apibendrinus būtinąsios ginties atribojimo nuo nužudymų problematiką, darytina išvada, jog teismai pirmiausia, turi išsiaiškinti visas įvykio aplinkybes, nustatyti, kas sukėlė konfliktinę situaciją, kieno veiksmai atitiko pavojingą kėsینimąsi, tiksliai apibrėžti

⁹⁸ Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2013 m. birželio 28 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-350/2013.

pavojingo kėsinosi pradžia ir pabaigą ir tuomet esant visų šių aplinkybių visetui daryti išvadą apie tai, ar buvo susidariusi būtinosios ginties situacija. Kai kuriais atvejais ypatingą reikšmę turi ir asmenų fizinės savybės (amžius, ūgis ir pan.) bei užimamos profesinės pareigos. Nustatant, ar buvo būtinosios ginties ribų peržengimas, teismas turi įsitikinti, jog gynyba aiškiai neatitiko kėsinosi pobūdžio ir pavojingumo, tai reiškia, jog apsiginti buvo galima ir neatimant kito asmens gyvybės, o sukelti kur kas mažesnius padarinius. Pažymėtina, jog kai kuriose valstybėse, pavyzdžiui, Niujorko baudžiamajame kodekse yra reglamentuoti atvejai, kuomet būtinosios ginties atveju besikėsinančiojo mirtis yra pateisinama.⁹⁹ Toks reglamentavimas, iš tiesų, palengvina darbą teismui, kadangi užtenka nustatyti vieną iš įstatyme nurodytų atvejų ir teismui jau nebereikia svarstyti, ar gynyba konkrečioje situacijoje atitiko kėsinosi pobūdį ir pavojingumą, ar ne.

⁹⁹ Дядюн, К. В. Право на необходимую оборону: проблемы реализации // Universum: Экономика и юриспруденция: электрон. научн. журн., No. 5(6). 2014, p. 9.

III. KVALIFIKAVIMO PROBLEMOS, SUSIJUSIOS SU NUŽUDYMU OBJEKTYVIOS PUSĖS POŽYMAIS IR KAI KURIAIS NUŽUDYMA KVALIFIKUOJANČIAIS POŽYMAIS

3.1. Bendrininkavimo formos kvalifikavimo problemos

Nužudymas tampa dar pavojingesnė nusikalstama veika, kai tai daro ne vienas, o du ar net daugiau asmenų, t. y. bendrininkaujant, kadangi nusikalstamiems tikslams pasiekti suvienijamos kelių kaltininkų pastangos ir sudaromos sąlygos lengviau padaryti nusikaltimą, sėkmingiau paslėpti jo pėdsakus bei neretai kyla ir sunkesni padariniai.¹⁰⁰ BK 25 straipsnis numato tokias bendrininkavimo formas: bendrininkų grupė, organizuota grupė ir nusikalstamas susivienijimas. Bendrininkų grupė ir organizuota grupė pagal BK 60 straipsnio 1 dalį laikomos sunkinančiomis aplinkybėmis. Nusikalstamas susivienijimas yra pati pavojingiausia bendrininkavimo forma, todėl BK 26 straipsnio 5 dalis numato griežtą atsakomybę jos nariams, nepaisant kiekvieno jų indėlio darant nusikalstamą veiką, visi atsako kaip vykdytojai. Tačiau praktikoje pasitaiko tokių atvejų, kai nužudymo byloje egzistuoja bendrininkavimas, tačiau jis neatitinka nė vienos BK 25 straipsnyje numatytos formos. Šiuo atveju susiduriame su tam tikra problema, kurią išspręsti padeda LAT suformuota praktika.

Vienoje byloje – „*J. S. 2008 m. lapkričio mėn., tiksliai ikiteisminio tyrimo metu nenustatytu laiku, pasiūlė savo pusbroliui Č. K., panaudojant šaunamąjį ginklą, nužudyti savo buvusį sutuoktinį R. S. Č. K. sutikus, jiems veikiant bendrininkų grupe, J. S. parengė nusikalstamos veikos padarymo planą, kurį vykdant, J. S. pasiskolino automobilį, kuriuo 2008 m. gruodžio 4 d. atvežė savo pusbrolių Č. K. prie R. S. namų. Žinant apie nukentėjusiojo įprotį vakarais eiti pasivaikščioti po apylinkes, sulaukė iš namo išėjusio R. S., Č. K. priėjęs jam iš už nugaros pusės, veikdamas tiesiogine tyčia, šovė nukentėjusiajam į pakaušį, dėl ko pastarasis vietoje mirė.*“¹⁰¹

Iš ikiteisminio tyrimo metu surinktų duomenų nustatyta, jog Č. K. buvo vykdytojas, t. y. atliko objektyviuosius nusikalstamos veikos požymius, nušovė R. S., o tuo tarpu J. S. buvo visos nusikalstamos veikos organizatorė. Kadangi veikė du asmenys, atrodytų visiškai suprantama, kad reikia inkriminuoti vieną iš BK 25 straipsnio bendrininkavimo formų šiems asmenims ir pripažinti tai sunkinančia aplinkybe. Pirmosios instancijos teismas padarė išvadą, jog J. S. ir Č. K. veikė kaip bendrininkų grupė, žinoma, tai

¹⁰⁰ BŪDVYTIS, G. *Bendrininkų rūšys ir jų atribojimo problemos teismų praktikoje*. Socialinių mokslų studijos. 2012, Nr. 4(2), p. 646.

¹⁰¹ Vilniaus apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2011 m. birželio 16 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-44/2011.

pripažino sunkinančia aplinkybe, ir dar J. S. veiksmus pagal BK 24 straipsnio 5 dalį kvalifikavo kaip kurstytojos. Bylai pasiekus apeliacinę instanciją, trijų teisėjų kolegija pritarė žemesniojo teismo padarytai išvadai, jog jie veikė kaip bendrininkų grupė ir pripažino tai, kaip sunkinančią aplinkybę, tačiau J. S. bendrininkavimo rūšį iš BK 24 straipsnio 5 dalies perkvalifikavo į 4 dalį, t.y. kaip organizatorės veiksmus. Šioje byloje problema yra ta, jog J. S. ir Č. K. apskritai nepriklauso jokiai BK 25 straipsnyje reglamentuojamai bendrininkavimo formai. Bendrininku grupe jie būti negali, kadangi trūksta vieno vykdytojo, apie tai yra pasisakęs ir LAT savo vieningai formuojamoje praktikoje: „*būtiną bendrininkų grupės požymis yra tai, kad joje turi būti bent du vykdytojai, t. y. mažiausiai du bendrininkai turi vykdyti bendros nusikalstamos veikos sudėties objektyviuosius požymius.*“¹⁰² Esant tokiai situacijai, kai teismai nepagrįstai asmenų veiką pripažįsta kaip įvykdytą bendrininkų grupės, LAT nurodo pašalinti iš nuosprendžio atsakomybę sunkinančią aplinkybę, jog veiką padarė bendrininkų grupė.¹⁰³ Todėl ir šioje byloje teismų padaryta klaida turėtų būti ištaisyta pašalinant iš nuosprendžio atsakomybę sunkinančią aplinkybę, jog J. S ir Č. K. nusikaltimą padarė veikdami bendrininkų grupe. Vietoj to, turėtų būti nurodyta, jog nusikaltimas padarytas J. S. bendrininkaujant, t. y. padedant Č. K. nužudyti nukentėjusįjį. Pažymėtina, jog LAT išnagrinėjęs šią baudžiamąją bylą ir pašalinęs iš nuosprendžio minėtą sunkinančią aplinkybę, konstatavo, kad: „*ir pašalinus iš nuosprendžio šią atsakomybę sunkinančią aplinkybę nuteistiesiems paskirtos bausmės yra proporcingos jų padarytų nusikalstamų veikų pavojingumui, atitinka bausmės tikslus, yra teisingos ir todėl nėra teisinio pagrindo jas švelninti.*“¹⁰⁴

Nusikaltimas buvo įvykdytas esant sudėtingajam bendrininkavimui, t. y. J. S. veikiant kaip organizatorei, o Č. K. kaip vykdytojui, teismai pagrįstai J. S., kuri neatliko nusikalstamos veikos objektyviųjų požymių, tačiau palengvino, sudarė sąlygas Č. K. įvykdyti nužudymą, kvalifikavo pagal BK 24 straipsnio 4 dalį ir veiką, kuriai buvo vadovauta, t.y. BK 129 straipsnio 1 dalį, o Č. K. inkriminavo tik tą veiką, kurią jis ir įvykdė, numatytą BK 129 straipsnio 1 dalyje. Tačiau ar pagrįstai toks bendrininkavimas nelaikomas sunkinančia aplinkybe? Šioje nusikalstamoje veikoje dalyvavo organizatorius, kurio pavojingumas visuomenei beveik visais atvejais yra didesnis nei kitų bendrininkų¹⁰⁵

¹⁰² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2006 m. spalio 4 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-504/2006.

¹⁰³ *Ibidem.*

¹⁰⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2014 m. spalio 28 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-423/2014.

¹⁰⁵ BŪDVYTIS, G. *Bendrininkų rūšys ir jų atribojimo problemos teismų praktikoje*. Socialinių mokslų studijos, Nr. 4(2). 2012, p. 654.

ir kuriam teismai paprastai skiria griežtesnes bausmes¹⁰⁶, tad ar toks bendrininkavimas nėra pavojingesnis už bendrininkų grupę, kurioje veikia tik du vykdytojai? Manytina, tam tikrais atvejais, toks bendrininkavimas yra tikrai pavojingesnis, kadangi kai dalyvauja organizatorius, tai iškart liudija apie išankstinę ruošimąsi įvykdyti nusikalstamą veiką (kartu ir apie išankstinę tyčios susiformavimą), kaip kad šiuo atveju, ikiteisminio tyrimo metu nustatyta, jog J. S. pasiskolino automobilį, kuriuo Č. K. nuvežė įvykdyti nusikaltimo, naudojo pakeistą SIM kortelę, palaikyti ryšiui su Č. K., nukentėjusysis buvo nužudytas jau sutemus, prie pat savo namų, jam išėjus vakare pasivaikščioti, t. y. pasinaudojant jo įpročiu vakarais išeiti pasivaikščioti. Tačiau tokiu atveju susiduriame su problema, kadangi kai bendrininkavimas neapima įstatyme reglamentuojamos bendrininkavimo formos, teismai negali to kvalifikuoti kaip sunkinančios aplinkybės, kadangi BK 60 straipsnio 1 dalyje pateiktas baigtinis sunkinančių aplinkybių sąrašas. Norint tokį bendrininkavimą pripažinti sunkinančia aplinkybe tektų keisti ne tik BK 25 straipsnį, išskiriant naują bendrininkavimo formą, bet ir BK 60 straipsnio 1 dalį, pridėdant naują sunkinančią aplinkybę. Kita išeitis būtų BK 60 straipsnio 1 dalyje įtvirtinti kitą naują sunkinančią aplinkybę – iš anksto atsiradusią tyčią.¹⁰⁷ Pažymėtina, jog pavyzdžiui, Prancūzijos BK numato netgi kvalifikuotą nužudymą, kai tai padaroma iš anksto apgalvota tyčia.¹⁰⁸

Analizuojamoje byloje J. S. buvo pripažinta organizatore, tai reiškia, jog nužudymui buvo iš anksto ruošiamasi, tai sąlygoja didesnę tokių asmenų pavojingumą, kad nužudymas, kuriam ruošiamasi, iš tikrųjų pavyks bei tai, kad tokiu atveju išvengti baudžiamosios atsakomybės yra kur kas didesnė tikimybė. Tokiems asmenims pagrįstai bausmės turėtų būti skiriamos didesnės nei tiems, kurių tyčia susiformavo staiga. A. Čepas atlikęs teismų nuosprendžių analizę nustatė, kad tokios sunkinančios aplinkybės įtvirtinimas iš tiesų būtų pagrįstas, nors teismai ir retai savo sprendimuose nurodo, jog kaltininkas veikė iš anksto atsiradusia tyčia, tačiau didžiojoje dalyje, kuriuose tai buvo konstatuota, bausmės skiriamos griežtesnės nei tuose, kuriuose nurodoma, kad kaltininkas veikė staiga atsiradusia tyčia.¹⁰⁹ Susidūrus su tokiomis situacijomis, matyti, jog BK įtvirtinta bendrininkavimo samprata nevisapusiškai atitinka gyvenimiškas situacijas,

¹⁰⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teismų praktikos apžvalga dėl bausmių skyrimo už nužudymus. Teismų praktika, 2008, Nr. 28.

¹⁰⁷ ČEPAS, A. *Tyčios turinio reikšmė skiriant bausmes už nužudymus Lietuvos teismų praktikoje*. Teisės problemos, Nr. 4(82). 2013, p. 46.

¹⁰⁸ MILINIS, A. *Nužudymo samprata Europos Sąjungos valstybių narių baudžiamojoje teisėje*. Teisė, Nr. 59. 2006, p. 62.

¹⁰⁹ ČEPAS, A. *Tyčios turinio reikšmė skiriant bausmes už nužudymus Lietuvos teismų praktikoje*. Teisės problemos, Nr. 4(82). 2013, p. 45.

kurios pasitaiko, kaip šiuo atveju, iš ties pavojingos ir pagrįstai turėtų būti pripažintos sunkinančia aplinkybe.

3.2. Bendravykdytojo veiksmų kvalifikavimo problemos

BK 24 straipsnio 3 dalis numato, jog jeigu nusikalstamą veiką padarė keli asmenys kartu, tai kiekvienas iš jų laikomas vykdytoju (bendravykdytoju). Tačiau tokia sąvoka nėra pakankama, norint išsiaiškinti, ką būtent reiškia formuluotė „padarė nusikalstamą veiką“. Tiek doktrinoje, tiek teismų precedentuose bendravykdytoju pripažįstamas ne vien tas asmuo, kuris tiesiogiai realizavo visus nusikalstamos veikos objektyviusius požymius (vykdytojas), bet ir tas, kuris organizavo, sukurstė, padėjo padaryti šią nusikalstamą veiką arba bent iš dalies realizavo jos objektyviusius požymius.¹¹⁰ Remiantis tokia bendravykdytojo sąvoka, toliau analizuojama baudžiamoji byla, kurioje tiek pirmosios instancijos, tiek apeliacinės instancijos teismai neteisingai kvalifikavo bendravykdytojo nusikalstamus veiksmus.

Panevėžio apygardos teismas, išnagrinėjęs baudžiamąją bylą, nustatė, jog: „*R. C. ir V. D., būdami apsvaigę nuo alkoholio, veikdami bendrininkų grupėje, 2015 m. gegužės 17 dieną apie 18 val. bute sumušė S. B., o būtent: V. D. rankomis, kojomis, su metaliniu semtuvėliu, metaliniu žarstekliu bei foteliu sudavė ne mažiau 13 smūgių į nugarą, 15 smūgių į rankas ir 12 smūgių į sėdmenis bei kojas, be to, V. D. ir R. C. bendrai sudavė ne mažiau 12 smūgių nukentėjusiajam į galvą, padarydami galvos sumušimą, pasireiškusių kraujo išsiliejimu po kietuoju galvos smegenų dangalu virš dešiniojo galvos smegenų pusrutulio, po minkštaisiais galvos smegenų dangalais ir į galvos smegenų skilvelius, kas komplikavosi galvos smegenų suspaudimu ir pabrinkimu, ūmiu kraujotakos ir kvėpavimo nepakankamumu, dėl ko, nuo suduotų smūgių į galvą visumos S. B. tą pačią dieną 23:30 val. ligoninėje mirė.*“¹¹¹ Abiems kaltininkams buvo inkriminuotas BK 129 straipsnio 2 dalies 6 punktas, tačiau pirmosios instancijos teismas nepagrįstai išskyrė V. D. veiksmus ir tik jam paliko minėtą punktą, tuo tarpu jo bendrininkui R. C. BK 129 straipsnio 2 dalies 6 punktą pašalino, taip nepagrįstai sušvelnindamas jam baudžiamąją atsakomybę.

Byloje buvo neginčijamai nustatyta, jog abu kaltininkai naudojo smurtą prieš nukentėjusįjį, nors R. C. savo kaltės nepripažino ir jo bendrininkas V. D. jau teismo nagrinėjimo metu pradėjo teigti, kad R. C. iš tikrųjų nemušė nukentėjusiojo, tačiau tai paneigė byloje surinkti įrodymai. Pažymėtina, jog minėtas BK 129 straipsnio 2 dalies 6

¹¹⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus plenarinė sesijos 2009 m. sausio 6 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-P-9/2009.

¹¹¹ Panevėžio apygardos teismo baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2015 m. spalio 16 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-127-350/2015.

punktas inkriminuojamas tuo atveju, kai nukentėjusiajam gyvybė atimama kankinant ar kitaip itin žiauriai, kai sukeliamas didelis fizinis skausmas, kurį gali lemti panaudoto smurto pobūdis, laikas, intensyvumas, padarytų sužalojimų gausa, panaudoti įrankiai bei kitos objektyvios aplinkybės¹¹². Analizuojamoje byloje jau buvo minėta, kiek smūgių buvo padaryta nukentėjusiajam, nors ir nustatyta, jog didžiąją dalį sužalojimų nukentėjusiajam padarė nuteistasis V. D., tačiau tai jokių būdu negali eliminuoti R. C. kaltės dėl S. B. gyvybės atėmimo itin žiauriai. Teisiamajame posėdyje apklaustas ekspertas patvirtino, jog pagrindinė nukentėjusiojo mirties priežastis buvo daugybiniai trauminiai poveikiai galvos srityje, kuriuos bendrais veiksmais padarė abu kaltininkai. Ekspertas pažymėjo, jog negalima išskirti nuo kurio būtent trauminio poveikio į galvos sritį galėjo įvykti nukentėjusiojo mirtis, nes tai galėjo sukelti bet kuris trauminis poveikis. Eksperto išvadoje taip pat nurodyta, jog dvi pailgos kraujosruvos nugaroje galėjo būti padarytos ir foteliu, kuriuo nukentėjusiajam sudavė nuteistasis V. D., nes šie daiktai turi ilgus paviršius, kampus, o šonkaulių lūžiai, kurie pasislinkdami pradūrė krūtinplėvę jų padarymo metu buvo itin skausmingi nukentėjusiajam, būtent šiuo sakiniu remdamasis pirmosios instancijos teismas nuosprendyje padarė nepagrįstą prielaidą nurodydamas, kad: „*didžiausią skausmą S. B. sukėlę sužalojimai nugaroje greičiausiai galėjo būti padaryti būtent suduodant smūgius foteliu.*“¹¹³ Panevėžio apygardos teismas padarydamas vien tik prielaidą¹¹⁴, kad būtent tas smūgis su foteliu, nepaisant suduotų smūgių nukentėjusiajam visumos, tame tarpe ir į galvos sritį, nuo kurių būtent jis ir mirė, buvo skaudžiausias, tokiu būdu eliminavo nuteistojo R. C. kaltę dėl S. B. gyvybės atėmimo itin žiauriai. Su tokiu pirmosios instancijos teismo įrodymų vertinimu negalima sutikti. Visų pirma, ekspertas savo išvadoje nenurodė, jog būtent tas smūgis su foteliu buvo pats skaudžiausias nukentėjusiajam, o tik konstatavo, jog jis buvo itin skausmingas. Tačiau teismas išskyrė tik būtent šį momentą, nepaisant to, jog nukentėjusiajam buvo suduoti mažiausiai 52 smūgiai į įvairias kūno vietas. Antra, remiantis LAT praktika, atkreiptinas dėmesys į tai, jog: „*ypatingo žiaurumo požymio veikoje konstatavimas yra teisinė kategorija, o tai reiškia, kad dėl šio požymio buvimo veikoje sprendžia teismas, atsižvelgęs į visas faktines bylos aplinkybes ir atlikęs įrodymų vertinimą.*“¹¹⁵ Būtent tai ir turėjo padaryti pirmosios instancijos teismas, o ne išskirti tik momentą su foteliu, taip

¹¹² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2004 m. birželio 18 d. nutarimas Nr. 46 „Dėl teismų praktikos nusikaltimų žmogaus gyvybei bylose“. Teismų praktika, 2004, Nr. 21.

¹¹³ Panevėžio apygardos teismo baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2015 m. spalio 16 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-127-350/2015.

¹¹⁴ Tai, kad teismas padarė tik prielaidą, leidžia teigti panaudotas žodis „greičiausiai“.

¹¹⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2014 m. spalio 7 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-364/2014.

nepagrįstai suteikiant šiai aplinkybei didesnę reikšmę byloje. Trečia, tai, jog kaltinamasis R. C. suvokė darantis nusikalstamą veiką bendrai su V. D. ir jog tai daro itin žiauriai, patvirtina kiti byloje esantys įrodymai. Pirmosios instancijos teisme apklaustas liudytojas Ž. D. nurodė, jog po darbo užsuko pas nuteistąjį R. C. ir įėjęs į butą, pamatė kambaryje ant grindų gulintį veidu į žemę žmogų, kuris kvėpavo, bet nekalbėjo ir aplink jį buvo matyti kraujo. Tuo metu R. C. sėdėjo ant sofos, kai liudytojo akivaizdoje V. D. sudavė nukentėjusiajam į nugarą foteliu, dėl ko Ž. D. šį fotelį iš V. D. atėmė. Šio liudytojo parodymai tik įrodo, jog R. C. matydamas minėtus V. D. veiksmus, tame tarpe ir sudavimą nukentėjusiajam foteliu, tam neprieštaravo ir suvokė, jog tokie veiksmai yra pavojingi ir skausmingi nukentėjusiajam. Toks R. C. elgesys tik patvirtina, jog jis kaip vienas iš bendravykdytojų turi atsakyti taip pat kaip ir V. D., o LAT praktika bendrininkų bylose tai tik patvirtina: „*nė vienas iš kaltinamųjų nei žodžiu, nei kitais veiksmais nebandė sustabdyti nukentėjusiojo mušimo, vadinasi, suvokdami jų pavojingą sveikatai ir gyvybei pobūdį, pritarė kito bendrininko veiksams. Todėl pirmosios instancijos teismas padarė pagrįstą išvadą, kad nuteistųjų susitarimas pasireiškė konkludentiniais veiksmais, t. y. veiksmais, rodančiais, kad kaltinamieji vienas kito veiksams pritaria, su kito neteisėtais veiksmais sutinka, taip išreiškdami savo tikrąją valią – norą žiauriai smurtauti, suduoti kuo daugiau smūgių.*“¹¹⁶ Todėl ir analizuojamoje byloje teismas turėjo atmesti kaltinamojo R. C. parodymus, jog jis buvo užsnūdęs, kai V. D. mušė nukentėjusįjį, kadangi tai paneigia ir tas faktas, jog liudytojas Ž. D. atėjęs pas R. C. matė, jog abiejų kaltininkų rankos buvo kruvinos, iš to darytina išvada, jog R. C. smurtą naudojo dar prieš V. D. suduodant smūgius nukentėjusiajam foteliu, o tolimesni bendri šių nuteistųjų veiksmai tik patvirtina, jog jie abu buvo abejingi nukentėjusiojo gyvybės išsaugojimui, kadangi nustojus naudoti smurtą prieš S. B., kai jis dar buvo gyvas, abu kaltinamieji ištempė jį į lauką ir pasodino ant laiptų, greitosios medicinos pagalbos nekviėtė ir patys nesistengė jos suteikti, taip veikdami netiesiogine tyčia itin žiauriai nužudė nukentėjusįjį S. B. Tuo tarpu apeliacinės instancijos teismas nepašalino pirmosios instancijos padarytos prielaidos, nors pripažino, jog prieš nukentėjusįjį smurtą intensyviai ir kryptingai naudojo abu nuteistieji ir konstatavo, kad S. R. ir V. D. yra nužudymo bendravykdytojai. Įdomu tai, jog savo nuosprendyje LApT nurodė, jog: „*kokio stiprumo smūgius nukentėjusiajam sudavė kiekvienas iš nuteistųjų neturi jokios reikšmės veikos kvalifikavimui, be to, tai objektyviai nustatyti nėra galimybės.*“¹¹⁷ Tokia teismo išvada tik patvirtina, jog

¹¹⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2011 m. gegužės 10 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-252/2011.

¹¹⁷ Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus trijų teisėjų kolegijos 2016 m. sausio 20 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-212-396/2016.

objektyviai neįmanoma nustatyti, kuris smūgis nukentėjusiajam galėjo sukelti didžiausią fizinį skausmą, pažymint, jog pagal liudytojos B. R. parodymus nukentėjusysis kaltinamųjų paliktas lauke dejavo, tai tik patvirtina, jog jis kankinosi, o išvada apie itin žiaurų nukentėjusiojo S. B. gyvybės atėmimo būdą, turėjo būti daroma atsižvelgiant į suduotų smūgių visumą (jų kiekį).

Analizuojamos bylos kontekste būtina pasiremti LAT suformuota praktika dėl bendravykdytojo veiksmų kvalifikavimo. Vienoje byloje teismas konstatavo, jog: *„tuo metu, kai V. M. mušė nukentėjusį lazda ir badė peiliu, S. J. buvo kitame kambaryje ir ieškojo pinigų, todėl žemesnės instancijos teismai pagrįstai konstatavo, kad kasatorius pritarė V. M. veiksams. V. M. ir S. J. suvokė pavojingą nusikalstamos veikos pobūdį ir norėjo taip veikti, taigi jie veikė bendra tiesiogine tyčia nužudyti ir apiplėšti senuką. Abiejų bendrininkų veiksmai pagrįstai kvalifikuoti pagal tuos pačius BK 129 straipsnio 2 dalies punktus – abu nuteistieji siekė turtinės naudos, kasatoriui sutinkant kitas nuteistasis smurtą prieš nukentėjusį naudojo ilgai, nutraukė tik tada, kai šis neberodė jokių gyvybės ženklų; darydami nusikalstamus veiksmus abu nuteistieji suvokė nukentėjusiojo bejėgišką būklę dėl senatvės ir ligos apribotų fizinių galimybių.“*¹¹⁸ Nors šioje byloje skiriasi nuteistųjų tyčios rūšis, tačiau esminis momentas, leidžiantis pagrįstai teigti, jog R. C. turėtų būti inkriminuotas BK 129 straipsnio 2 dalies 6 punktas, yra tai, jog S. J. apskritai neįgyvendino nužudymo objektyviųjų požymių, tačiau jo tyčia su V. M. apiplėšti nukentėjusį ir likti neįskustiems teisėsaugos institucijoms, pagrįstai leido teismams jų abiejų veiksmus kvalifikuoti pagal tuos pačius BK straipsnio dalis ir punktus. Tuo tarpu analizuotoje byloje, R. C. ne tik įgyvendino dalį nužudymo objektyviosios pusės požymių, bet ir matė, kokius veiksmus prieš nukentėjusį naudoja V. D., todėl jų tyčia, nors ir kilo staiga, tačiau buvo išreikšta konkliudentiniais veiksmais – suderintu elgesiu. Todėl dėl aukščiau nurodytų priežasčių ir R. C. veiksmai pagrįstai turėjo būti kvalifikuojami pagal BK 129 straipsnio 2 dalies 6 punktą.

Kad bendravykdytojų neteisėti veiksmai būtų tinkamai kvalifikuoti nužudymų bylose teismai turėtų vadovautis LAT suformuota praktika bendrininkų bylose: *„išvada apie kiekvieno iš kaltinamųjų tyčią daroma įvertinus visas įvykio aplinkybes ir atskirai išanalizavus kiekvieno iš kaltinamųjų veiksmus įvykio metu, o ne įvertinant tik vieno iš kaltinamųjų poelgį. Pagal nustatytas aplinkybes abu nuteistieji veikė išvien, matė vienas kito veiksmus ir, pritardami vienas kitam, abu smurtavo prieš nukentėjusį, suduodami*

¹¹⁸ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2011 m. birželio 14 d. nutartis, baudžiamajoje byloje Nr. 2K-313/2011.

jam į gyvybiškai svarbią, lengvai pažeidžiamą kūno vietą – pilvo sritį.¹¹⁹ Taip pat reikia atkreipti dėmesį į bendrininkų veiksmus po nusikalstamos veikos padarymo: „matydami sunkiai sumuštą nukentėjusįjį, jį paliko gulėti lauke, nesistengė jam padėti, nekvietė greitosios medicinos pagalbos, o sugrįžo į namus, kur tęsė išgertuves, rodo, kad nuteistiesiems buvo priimtini bet kokie galintys kilti padariniai, t. y. nuo atitinkamo masto sveikatos sutrikdymo iki nukentėjusiojo mirties.“¹²⁰ Tokiu būdu teismai išvengę kvalifikavimo klaidų ir tuo pačiu būtų užtikrinti nukentėjusiojo interesai.

3.3. Priežastinio ryšio nustatymo problematika

Nė viena nužudymų byla neapsieina be specialisto ar eksperto išvados, kurioje konstatuojama nukentėjusiojo mirties priežastis. Būtent šis procesinis dokumentas, kuris baudžiamojoje teisėje laikomas ir įrodymu¹²¹, leidžia teismams pagrįsti priežastinio ryšio buvimą tarp nusikalstamų veiksmų ir kito žmogaus mirties. Tačiau praktikoje ne visada yra taip lengva nustatyti tikslią asmens mirtį sukėlusią priežastį, todėl ir teismai nagrinėdami nužudymų bylas susiduria su problemomis dėl specialistų bei ekspertų išvadų, kurios turi ypatingą reikšmę kvalifikuojant veikas pagal BK 129 straipsnį.

Tam tikrais atvejais, tokia išvada turi netgi lemiamą reikšmę byloje, kai, pavyzdžiui, asmuo miršta ne iškart po kaltininko panaudoto smurto, o praėjus tam tikram laikui. Šiaulių apygardos teismas, išnagrinėjęs bylą, nustatė kad: „J. M. 2013 m. liepos 27 d., apie 12.00 val., tyčia panaudojo fizinį smurtą – sudavė artimajam giminaičiui – vaikui R. M. į veidą ne mažiau kaip 2 smūgius plastikiniu buteliu su skysčiu ir paėmęs jam už sprando stūmė, dėl to R. M. veidu atsitrenkė į stalą, taip padarydamas sužalojimus – kraujo išsiliejimą po minkštaisiais galvos smegenų dangalais ir į galvos smegenų skilvelius, muštines žaizdas abiejuose antakiuose, poodines kraujosruvas abiejų akių vokuose, dešiniame žande, pereinančią į smakrą, taip dėl kraujo išsiliejimo po minkštaisiais galvos smegenų dangalais ir į galvos smegenų skilvelius padarydamas R. M. sunkų sveikatos sutrikdymą, ir R. M. 2013 m. rugpjūčio 11 d. apie 1.10 val., dėl patirto sužalojimo – kraujo išsiliejimo po minkštaisiais galvos smegenų dangalais ir į galvos smegenų skilvelius – mirus, taip tyčia nužudė R. M.“¹²² Šioje byloje pirmosios instancijos teismui nekilo abejonių dėl specialisto išvados, kurioje teigiama, kad R. M.

¹¹⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2015 m. kovo 10 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-162-895/2015.

¹²⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2011 m. birželio 30 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-366/2011.

¹²¹ Baudžiamojo proceso kodekso V skyriaus antrasis ir trečiasis skirsniai.

¹²² Šiaulių apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2014 m. gegužės 30 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-72-282/2014.

mirtį sukėlė būtent smūgių sudavimas plastmasiniu buteliu į galvos sritį: „*žaidza antakyje ir aplinkui esanti kraujosruva tiek vienoje, tiek kitoje pusėje, bei kraujosruva žande, pereinanti į smakrą, padaryti ne mažiau kaip trimis trauminiiais poveikiais ir vertinama, kad kraujas išsiliejo į maumenį nuo tų 3 smūgių į veidą visumos.*“¹²³ Būtent tokia specialisto išvada lėmė teismo pripažinimą J. M. kalto dėl sūnaus mirties. Nuteistasis nesutikdamas su tokiu teismo nuosprendžiu jį apskundė, prašydamas atlikti naują ekspertizę, nurodydamas, kad smūgių sudavimas su plastmasiniu buteliu negalėjo sukelti nukentėjusiojo mirties. Apeliacinės instancijos teismas tokį prašymą tenkino ir paskyrė naują ekspertizę, kadangi minėta specialisto išvada pagrįstai teismui kėlė abejonų dėl galimo sužalojimų mechanizmo. Atlikta nauja ekspertizė tik patvirtino nuteistojo nekaltumą, kadangi nustatyta, jog: „*galvos smegenų pamatinių arterijų aneurizmų plyšimai yra netrauminės kilmės, tai gali įvykti tiek ramybės būsenoje, tiek staiga pakilus kraujospūdžiui po žybaus fizinio ir/ar emocinio krūvio. R. M. 2013 m. rugpjūčio 3 d. įvykęs galvos smegenų aneurizmos plyšimas nėra susijęs nei su 2013 m. liepos 27 d. įvykiais bei tos dienos nukentėjusiojo būkle, nei su turima onkologine liga.*“¹²⁴ Remiantis tuo, jog nėra priežastinio ryšio tarp J. M. neteisėtų veiksmų ir nukentėjusiojo mirties, apeliacinės instancijos teismas J. M. atžvilgiu baudžiamąją bylą nutraukė. Kaip teisingai nurodo V. Piesliakas „neteisingo priežastinio ryšio nustatymo pasekmė bus netinkamas baudžiamojo įstatymo pritaikymas ir nekaltų asmenų patraukimas baudžiamojon atsakomybėn.“¹²⁵ Šios bylos kontekste pažymėtina, jog teismas tiek specialisto, tiek eksperto išvadą turi vertinti vadovaudamasis tomis pačiomis taisyklėmis, kaip ir visus kitus byloje esančius įrodymus, nesuteikdamas nė vieniems didesnės reikšmės. Kadangi tik teismas gali teisiniu požiūriu įvertinti veiką ir jos padarinius, tuo tarpu ekspertai sprendžia tik techninius klausimus.¹²⁶

Kita pastebėta problema yra ta, jog kartais ekspertai apskritai negali nustatyti nuo ko tiksliai mirė nukentėjusysis ir teismai remdamiesi vien prielaidomis priima nepagrįstus sprendimus. Pavyzdžiui, Kauno apygardos teismas, išnagrinėjęs bylą, nustatė, kad: „*L. L. 2010 m. birželio 3 d. laikotarpiu tarp 10.00–14.00 val., būdamas apsvaigęs nuo alkoholio, savo namų kieme bei netoli namų esančiame kelio griovyje, abipusio konflikto dėl asmeninių nesutarimų su savo sutuoktine R. L. metu, tyčia vieną kartą spyrė jai į krūtinę ir du kartus ranka sudavė smūgius į veidą, taip nužudė savo šeimos narį –*

¹²³ *Ibidem.*

¹²⁴ Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2015 m. liepos 8 d. nuosprendis baudžiamojame byloje Nr. 1A–150-197/2015.

¹²⁵ PIESLIAKAS, V. „Priežastinis ryšys tarp pavojingos veikos ir baudžiamajame įstatyme numatytų padarinių ir jo nustatymas teismų praktikoje“. Jurisprudencija, 2006, Nr. 7(85); p. 8.

¹²⁶ *Ibidem.* p. 8.

sutuoktinę R. L.¹²⁷ Pažymėtina, jog šioje byloje tarp kaltinamojo L. L. suduotų smūgių nukentėjusiajai R. L. ir kilusių padarinių – mirties, buvo įsiterpęs ir kitas veiksnys – automobilio avarija, kurios metu R. L. vairuodama automobilį įvažiavo į griovį ir patyrė sužalojimus galvoje. Nustatyti, kurie būtent sužalojimai sukėlė nukentėjusiosios mirtį, teismui buvo pateiktos net trys skirtingos specialistų išvados, kuriose nebuvo vienareikšmiškos išvados dėl to, ar nukentėjusioji mirė nuo L. L. suduotų smūgių ar nuo avarijos metu patirtų sužalojimų. Juose pateikiama versija, jog: „*R. L. mirties priežastį sąlygojęs kraujo išsiliejimas po kietuoju galvos smegenų dangalu galėjo įvykti tiek nukentėjusiajai eismo įvykio metu atsitrengiant į automobilio detales, tiek nuo trauminių poveikių į veido sritį.*“¹²⁸ Tačiau nepaisant tokių specialistų išvadų, teismas nuosprendyje konstatavo, jog surinkti duomenys visiškai patvirtina faktą, kad L. L. nužudė R. L., nors byloje matyti, kad dėl nukentėjusiosios mirties priežasties nustatymo yra atitinkamos abejonės, kurių nepavyko pašalinti teismo nagrinėjimo metu. Būtent dėl šių priežasčių apeliacinės instancijos teismas konstatavo, jog: „*esant tokioms nustatytoms bylos aplinkybėms, t. y. nepavykus pašalinti abejonų ir neaiškumų dėl R. L. mirties priežasties, tokia situacija turi būti traktuojama nuteistojo naudai. Byloje nėra patikimų ir neginčijamų įrodymų, kad R. L. mirė dėl L. L. pavartoto smurto prieš ją, todėl nuteistojo veika negali būti kvalifikuojama kaip tyčinis nužudymas.*“¹²⁹ Analizuojamos bylos kontekste, atkreiptinas dėmesys į LAT praktiką: „*kolegija pažymi, kad teismų praktikoje pripažįstamas tik būtinasis priežastinis ryšys, kuris nustatomas atsižvelgiant į tai, ar kaltininko veika buvo būtina sąlyga pasekmei kilti (be jos ši nekiltų), ar kilusi pasekmė buvo dėsningas veikos rezultatas. Atsitiktinis priežastinis ryšys reiškia, kad padarinius lėmė ne kaltininko veika, bet kita priežastis (pvz., asmuo miršta ne nuo kaltininko jam padaryto sužalojimo, bet nuo traumos, kilusios jį gabenant į ligoninę, ir pan.). Toks priežastinis ryšys baudžiamojoje teisėje nepripažįstamas juridiskai reikšmingu ir nesudaro pagrindo inkriminuoti asmeniui atsitiktinai kilusių padarinių.*“¹³⁰ Taigi, kiekvienoje nužudymų byloje turi būti neginčijamai nustatyta, kas būtent sukėlė nukentėjusiojo mirtį, o bet kokios abejonės, kurių neįmanoma pašalinti, turi būti traktuojamos kaltinamojo naudai. Tokia nuostata grindžiama valstybės teisine sistema, kuri nesiekia įkalinti nekaltų asmenų.

¹²⁷ Kauno apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2012 m. sausio 10 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr.1-277-238/2011.

¹²⁸ *Ibidem.*

¹²⁹ Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2012 m. balandžio 27 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-305/2012.

¹³⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2009 m. lapkričio 24 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-342/2009.

3.4. Kai kurių nužudymą kvalifikuojančių požymių problematika

BK 129 straipsnio 2 dalyje įstatymų leidėjas įtvirtino aplinkybes, kurioms esant laikoma, jog kaltininko daroma veika yra daug pavojingesnė nei paprastas ar privilegijuotas nužudymas, todėl ir bausmė įvykdžius kvalifikuotą nužudymą yra numatyta taip pat pati griežčiausia – gresia laisvės atėmimas iki gyvos galvos. Išanalizavus tam tikrus teismų praktikos atvejus, matyti, jog teismai kartais visai nepagrįstai inkriminuoja arba priešingai – neinkriminuoja kvalifikuojamųjų požymių. Neteisingą veikos kvalifikavimą iš dalies lemia tai, kad teismai nevisapusiškai išanalizuoja visas įvykio aplinkybes, tinkamai neatskleidžia visų kaltininko motyvų bei tikslų ir jo kaltės turinio.

Šiaulių apygardos teismas 2014 m. birželio 27 d. nuosprendžiu R. P. pripažino kaltu padarius BK 129 straipsnio 1 dalyje numatytą veiką, nes: „*R. P. daugiabučio gyvenamojo namo, pirmoje laiptinėje, tarp pirmo ir antro aukšto esančiame bendro naudojimo balkone, būdamas apsvaigęs nuo alkoholio, S. Š. nesutikus lytiškai santykiuoti, tyčia prieš ją panaudojo fizinį smurtą – sudavė apie 14 smūgių rankomis į įvairias kūno vietas, po panaudoto fizinio smurto jis vaginaliniu būdu lytiškai santykiavo su nukentėjusiąją prieš jos valią. Vėliau tyčia numovęs S. Š. dėvimo megztinio–palaidinės rankoves, kurias dvejomis eilėmis apsupo apie nukentėjusiosios kaklą ir užveržęs mazgą ją pasmaugė.*“¹³¹ Šioje byloje teismas netinkamai vertino įrodymų visumą, jų tarpusavio sąsają, kai kuriems bylos įrodymams iš vis neteikė reikšmės, dėl to kaltininkui nepagrįstai neinkriminavo BK 129 straipsnio 2 dalyje numatytų 2 bei 11 punktų.

Minimoje byloje bejėgiškos nukentėjusiosios būklės požymio inkriminavimo būtinumą rodo tai, kad tiek ikiteisminio tyrimo, tiek teismo posėdžio metu, kaltinamasis R. P. teigė, kad nusikalstamos veikos dieną, kai susitiko su nukentėjusiąja: „*ją teko beveik nešti, nes ant kojų ji beveik nesilaikė.*“¹³² Panašius parodymus apie nukentėjusiosios būklę nurodė ir byloje buvusi liudytoja, dirbusi bare, kuriame nukentėjusioji S. Š. susitiko su kaltinamuoju R. P.: „*S. buvo labai smarkiai girta, kaltinamasis ją vedė.*“¹³³ Vienintelis teismo motyvas, kodėl neinkriminavo šio požymio buvo tas, jog nukentėjusiosios kraujyje buvo rasta tik 2,26 promilės etilo alkoholio, kas laikoma vidutiniu girtumu, tačiau kaip matyti iš byloje esančių įrodymų, nukentėjusiosios būklė buvo tokia, jog ji pati negalėjo nueiti net iki namų ir apie tokią jos būseną žinojo ir

¹³¹ Šiaulių apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2014 m. birželio 27 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-84-332/2014.

¹³² *Ibidem.*

¹³³ *Ibidem.*

kaltinamasis R. P. Manytina, jog stiprus apsvaigimas nuo alkoholio, kaip tai nurodoma LAT Senato nutarimo¹³⁴ 13 punkte, neturėtų būti suprantamas vien tik pagal tai, kiek promilių etilo alkoholio randama nukentėjusiojo kraujyje, bet kartu turėtų būti atsižvelgiama į tai, kaip toks kiekis etilo alkoholio veikia patį nukentėjusį, kadangi alkoholis visus veikia skirtingai. Bejėgiškos būklės esmė yra ta, jog esant tam tikroms aplinkybėms nukentėjusysis negali suprasti kaltininko veikos pobūdžio, negali gintis ar kitaip vengti pavojaus arba aktyviai ir veiksmingai pasipriešinti kaltininko naudojamam smurtui.¹³⁵ Tai, kad šioje situacijoje nukentėjusioji buvo bejėgiškos būklės patvirtina ir specialisto išvada, kurioje konstatuota, jog nukentėjusiosios S. Š. kūne kovai ir savigynai būdingų sužalojimų nerasta. Keisčiausia, jog pats teismas savo nuosprendyje nurodo, jog: „*kaltinamasis sudavė smūgius nesiginančiai, bejėgei dėl girtumo nukentėjusiajai S. Š. į galvą*“¹³⁶, taigi, teismas pripažįsta, kad ji buvo bejėgiškos būklės, tačiau vėliau tokį savo teiginį paneigia nepagrįstai neinkriminuodamas BK 129 straipsnio 2 dalies 2 punkto. Pažymėtina, kad šioje byloje nustatyta, jog kaltinamasis R. P. nukentėjusiajai sudavė mažiausiai 14 smūgių į įvairias kūno vietas, tačiau teismas net nesiaiškino, ar nuo šių smūgių nukentėjusioji galėjo prarasti sąmonę, kas taip pat liudytų apie nukentėjusiosios bejėgišką būklę, kadangi byloje neginčytinai buvo nustatyta, jog būtent po fizinio smurto panaudojimo prieš nukentėjusiąją, ji buvo išžaginta ir galiausiai nužudyta. Tai, jog sąmonės netekimas pagrįstai traktuojamas kaip asmens bejėgiška būklė, patvirtina ir susiformavusi teismų praktika, pavyzdžiui, Klaipėdos apygardos teismas nuosprendyje konstatavo, jog: „*dėl galvos sužalojimų J. Š. netekus sąmonės, t.y. įveikus jos pasipriešinimą, V. J. ją nurengė ir pasinaudodamas bejėgiška nukentėjusiosios būkle su J. Š. lytiškai santykiavo.*“¹³⁷

Analizuojamoje byloje teismas taip pat iš kaltinimo pašalino ir antrąjį nužudymą kvalifikuojantį požymį – kito nusikaltimo slėpimą. Byloje buvo neginčijamai nustatyta aplinkybė, jog nukentėjusioji buvo išžaginta prieš pat mirtį, tai savo išvadoje nurodė specialistas bei pripažino įrodyta ir pats teismas. Tačiau, pasirėmęs išimtinai tik kaltinamojo parodymais, kuriuose jis teigė, kad nukentėjusiąją pasmaugė dėl to, jog pastaroji jį ižeidė, atmetė šį kvalifikuojantį požymį. Šiuo atveju teismas nepagrįstai kaltinamojo parodymams suteikė ypatingą reikšmę, neįvertinęs jų įrodymų visumoje, nes

¹³⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėjų Senato 2004 m. birželio 18 d. nutarimas Nr. 46 „Dėl teismų praktikos nusikaltimų žmogaus gyvybei bylose“.

¹³⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato 2004 m. birželio 18 d. nutarimas Nr. 46 „Dėl teismų praktikos nusikaltimų žmogaus gyvybei bylose“. Teismų praktika, 2004, Nr. 21.

¹³⁶ Šiaulių apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2014 m. birželio 27 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-84-332/2014.

¹³⁷ Klaipėdos apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2015 m. lapkričio 16 d. nuosprendis, baudžiamojoje byloje Nr. 1-120-380/2015.

kaltinamasis taip nė karto ir neprisipažino dėl to, jog išžagino nukentėjusiąją, todėl ikiteisminio tyrimo metu duodamas tokius parodymus, tikėjosi, jog niekas apie tai nesužinos, tačiau atlikus ekspertizę, nukentėjusiosios makštyje buvo rasta R. P. spermos. Dėl to, tokius kaltinamojo parodymus teismas turėjo vertinti kaip siekį sušvelninti savo padėtį ar net išvengti baudžiamosios atsakomybės už išžaginimą. Pažymėtina, jog kaltinamasis R. P. prieš šį įvykį jau buvo du kartus teistas už išžaginimą, todėl akivaizdu, kad išsigandęs, jog S. Š. gali pranešti apie išžaginimą teisėsaugos institucijoms, nusprendė ją pasmaugti. Remiantis teismų praktika panašiose bylose, kad asmeniui būtų inkriminuotas BK 129 straipsnio 2 dalies 11 punktą užtenka nustatyti, jog po padarytos nusikalstamos veikos, kaltininkas neturėjo jokio kito motyvo nužudyti nukentėjusiąją. Pavyzdžiui, Panevėžio apygardos teismas konstatavo, jog: „byloje įrodyta, kad kaltinamieji D. A. ir J. J. nukentėjusiosios atžvilgiu buvo padarę nusikaltimus – neteisėtą laisvės atėmimą ir išžaginimą, ką buvo suinteresuoti nusišlėpti. Byloje nėra jokių objektyvių duomenų, kad tam būtų turėję kokį nors kitą motyvą. Todėl ši jų veika atitinka BK 129 straipsnio 2 dalies 2, 6 ir 11 punktus.“¹³⁸ Kitais atvejais, teismai inkriminuoja minėtą punktą, tuomet, kai iš byloje surinktų įrodymų yra aišku, jog nukentėjusysis ketino pranešti apie kaltininko padarytą nusikalstamą veiką ir dėl to yra nužudomas. Pavyzdžiui, pirmosios instancijos teismas konstatavo, kad: „iš byloje esančių įrodymų matyti, kad A. B. nužudė B. M. tada, kai įvertinęs situaciją po jos išžaginimo ir jai pasakius, kad apie tai ji pasakys sodybos šeimininkui N. D., pradėjo manyti, kad dėl to jis gali būti apkaltintas nusikaltimo padarymu, todėl turėdamas nusikaltimo tikslą – nusišlėpti kitą nusikaltimą, jis nužudė B. M.“¹³⁹ Tačiau net jeigu byloje ir nepavyktų nustatyti aplinkybės, jog nukentėjusysis ketino pranešti apie kaltininko padarytą nusikalstamą veiką, tai negali eliminuoti galimybės veiką kvalifikuoti pagal BK 129 straipsnio 2 dalies 11 punktą, kadangi byloje nenustačius jokių kitų nužudymo motyvų, tokie neteisėti veiksmai pagrįstai suponuoja išvadą apie kaltininko siekį nusišlėpti padarytą pirminį nusikaltimą.

Analizuojant teismų praktiką, pastebėta, jog teismai neteisingai interpretuoja BK 129 straipsnio 2 dalies 8 punktą, kuriame, kaip nužudymo kvalifikuojantis požymis, yra įtvirtintos chuliganiškos paskatos ir taip nepagrįstai apsunkina kaltininko baudžiamąją atsakomybę. Pavyzdžiui, Panevėžio apygardos teismas byloje konstatavo, jog: „abu kaltinamieji nurodė, kad V. D. S. B. mušė išsiaiškinęs, kad prieš keliolika metų V. D. išsiskyrė su savo mergina dėl to, kad ši mergina pradėjo draugauti su S. B., o R. C.

¹³⁸ Panevėžio apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2014 m. gruodžio 3 d. nuosprendis baudžiamajame byloje Nr. 1-118-511/2014.

¹³⁹ Kauno apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2015 m. liepos 2 d. nuosprendis baudžiamajame byloje Nr. 1-200-785/2015.

ikiteisminio tyrimo metu nurodė, kad S. B. mušė dėl to, kad pastarojo krauju buvo išteptas kambarys. Iš tokių kaltinamųjų parodymų akivaizdu, kad jie prieš S. B. smurtavo be jokios reikšmingesnės dingsties, aiškiai demonstruodami elementarių moralės ir elgesio normų niekinimą, todėl daroma išvada, kad abu kaltinamieji S. B. nužudė dėl chuliganiškų paskatų ir ši jų veika atitinka nusikaltimo, numatyto BK 129 straipsnio 2 dalies 8 punkto sudėtį.¹⁴⁰ Apeliacinės instancijos teismas perkvalifikavo kaltininkų veiką ir pašalino iš kaltinimo chuliganiškų paskatų aplinkybę, nurodydamas: „akivaizdu, kad V. D. ir R. C. smurtą prieš S. B. pavartojo ne viešojoje vietoje, o bute, kuriame visi girtavo, jame nebuvo jokių kitų pašalinių asmenų, o nusikalstamos veikos padarymą iš esmės nulėmė menka, bet asmeninių konfliktiškų santykių pagrindu atsiradusi dingstis.“¹⁴¹ Kitoje byloje Panevėžio apygardos teismas, nors ir konstatavo, jog: „įvykio metu tiek visi kaltinamieji, tiek nukentėjusieji į susitikimą aiškintis dėl konflikto įvykusio tarp J. M., I. T. atvyko bendru sutarimu, dar prieš tai abiem pusėms suvokiant, kad gali įvykti muštynės. Bylos įrodymai patvirtina, jog konfliktą lėmė tiek vienu, tiek kitų netinkamas elgesys.“¹⁴² Tačiau toliau nurodo, kad: „akivaizdu, jog visi kaltinamieji dėl mažareikšmės dingsties, suvokdami savo veiksmų neteisėtumą, demonstravo nepagarbą aplinkiniams ir aplinkai, nesiskaitydami su elementariausiomis moralės ir elgesio normomis. Ištyrus visus bylos įrodymus, išvada ta, kad kaltinamųjų paskatos turi būti vertinamos kaip chuliganiškos ir nėra pagrindo jas pripažinti asmeninėmis paskatomis. Teismas atsižvelgia ir į tai, jog visi kaltinamieji dėl menkavertės dingsties (dėl anksčiau įvykusio konflikto tarp I. M. ir I. T.) viešojoje vietoje atliko smurtinius veiksmus, demonstruodami savo viršenybę bei niekinamą požiūrį į nukentėjusius.“¹⁴³ Minimioje byloje, pirmosios instancijos teismas nors ir pripažįsta, jog tarp kaltinamųjų ir nukentėjusiųjų muštynės įvyko dėl asmeninio konflikto, kurio metu mirė R. S., tačiau nepagrįstai tai laiko chuliganiškomis paskatomis. Nepritartina ir tiems atvejams, kai tiek pirmosios, tiek apeliacinės instancijos teismai pripažįsta, jog nužudymas įvykdytas iš keršto, tačiau vis tiek laiko, kad tai buvo padaryta dėl chuliganiškų paskatų. Kauno apygardos teismas, išnagrinėjęs bylą, nustatė: „2012 m. kovo 25 d., nuo 1.00 iki 2.30 val., P. S. kartu su L. B. grįžo iš M. S. gimtadienio šventės, į namus, kuriuose buvo apsvaigę nuo alkoholio P. D., M. S., ir A. L. Jiems P. S. nurodė, kad minėtoje šventėje jis buvo sužalotas. P. D., M. S. bei P. S. susitarė atkeršyti asmeniui,

¹⁴⁰ Panevėžio apygardos teismo baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2015 m. spalio 16 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-127-350/2015.

¹⁴¹ Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus trijų teisėjų kolegijos 2016 m. sausio 20 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-212-396/2016.

¹⁴² Panevėžio apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2015 m. gruodžio 11 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-91-581/2015.

¹⁴³ *Ibidem*.

neva sumušusiam P. S. M. S. pasiėmęs 5 l plastikinį indą, išsikvietė taksi, į kurį jis, P. D., L. B., P. S. bei A. L. įsėdę nuvyko į degalinę. Ten į plastikinį indą P. D. įpylė 2,8 l degaus skysčio – benzino. P. S. M. S. nurodė kelią į nusikaltimo vietą. P. D. kartu su M. S., P. S., A. L. įlipo į liftą ir pakilo į septintą aukštą, paskambino į duris, kurias atidarė M. S. P. S. jį nurodė kaip jį sumušusį asmenį, bandė suduoti ranka M. S. per A. L., taip sukurstė P. D. pradėti nusikalstamus keršto veiksmus prieš asmenis, kurie nebuvo susiję su P. S. sužalojimu. P. D. laikė buto duris, kad viduje esantys asmenys jų neuždarytų, o M. S. pradėjo pilti iš plastikinio indo degų skystį – benzina ant M. S. ir į 19 buto koridorių ir jį padegė. Taip bendrais veiksmais, itin žiauriai kitų žmonių gyvybei pavojingu būdu, suvokdamas, kad M. S. patirs didelį skausmą, padegė gyvą nukentėjusįjį M. S., kuris degantis nubėgo į vonios patalpą, kur dėl gaisro apsinuodijo anglies monoksidu ir įvykio vietoje mirė.¹⁴⁴ Šioje byloje vienareikšmiškai buvo nustatyta, jog nuteistieji vyko į nukentėjusiųjų butą vedami keršto motyvo – atkeršyti už P. S. sumušimą švenčiant bute vieno jaunuolio gimtadienį. Būtent į šį butą visi kaltininkai ir nuvyko. LAT konstatavo, jog: „pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai vertino įvykio aplinkybes ir pagrįstai nustatė, kad tokių drastiškų nuteistųjų veiksmų dingstis – vieno iš kaltininkų nuoskauda dėl vakarėlyje kilusio konflikto – yra menkavertė.“¹⁴⁵ Nors ir nustatyta, kad nužudymas padarytas iš keršto, tačiau teismai vis tiek tai laiko chuliganiškomis paskatomis, toks veikos kvalifikavimas kelia abejonių, kadangi neįmanoma paneigti to, jog bet kokią priežastį esant tyčiniam kito žmogaus gyvybės atėmimui galima laikyti menkaverte dingstimi. Nesvarbu, kokia tai būtų priežastis, ji negalėtų būti pateisinama, kai kalbama apie neteisėtą kito asmens gyvybės atėmimą. Menkavertiškumas kylantis iš chuliganiškų paskatų suprantamas kaip aiškus visuomenės negerbimas ir kaip teisingai pastebėta, toks požymis yra būdingas bet kuriam nusikaltimui, nes darant nusikalstamą veika visuomet parodoma nepagarba visuomenei¹⁴⁶. LApT vienoje byloje pateikė labai išsamų chuliganiškų paskatų išaiškinimą: „chuliganiškos paskatos – paprastai pasireiškia neišprovokuota agresija, nukentėjusiojo užpuolimu ir jo nužudymu be tarpusavio santykių priežasties arba panaudojant tam menkavertę dingstį. Šioms paskatoms būdingas veikos be priežastingumas, akivaizdus neadekvatumas. Sprendžiant, ar nužudymas padarytas dėl chuliganiškų paskatų, būtina ištirti faktinius duomenis apie nuteistojo ir nukentėjusiojo asmenybes, jų bendravimą, tarpusavio santykius, nustatyti, ar nuteistasis ir

¹⁴⁴ Kauno apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus kolegijos 2014 m. spalio 3 d. nuosprendis baudžiamojame byloje Nr. N1-73-348/2014.

¹⁴⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2016 m. kovo 8 d. nutartis baudžiamojame byloje Nr. 2K-89-139/2016.

¹⁴⁶ ABRAMAVIČIUS, A. *Baudžiamoji teisė. Specialioji dalis*. Antrasis papildytas leidimas. Vilnius, Eugrimas. 2001, p. 169.

*nukentėjusysis iki nusikalstamos veikos padarymo buvo pažįstami, kaip tarpusavyje bendravo, ar tarp jų buvo konfliktų, asmeninio pobūdžio ginčų, nesutarimų, pagrindo pykčio, pavydo ar kitokių asmeninių paskatų kilimui.*¹⁴⁷ Vien tai, jog nusikalstama veika buvo padaryta viešoje vietoje, nesuponuoja išvados inkriminuoti chuliganiškų paskatų požymį, kadangi tokiu atveju, asmens veika papildomai turi būti kvalifikuojama pagal BK 284 straipsnį kaip nusikalstamų veikų sutaptis. Atkreiptinas dėmesys, kad asmeninis konfliktas, kurio metu yra nužudomas žmogus, kad ir kokia paviršutiniška atrodytų jo priežastis, nėra traktuojamas kaip chuliganiškos paskatos. Tokios praktikos laikėsi ir LAT, pavyzdžiui: „bylos duomenimis nenustatyta, kad V. B. su nukentėjusiuoju būtų turėjęs asmeninių ar dalykinių santykių ar kad J. Š. partrenkimui būtų buvusi aiški priežastis.“¹⁴⁸ Manytina, jog neteisinga vienoje nužudymo byloje keršto motyvą laikyti menkaverte dingtimi, kitoje – jau nebe, neveltui J. Nociaus teigimu nužudymas keršto, pavyduliavimo ar kitų asmeninių santykių motyvais nepriklausomai nuo to, ar padarytas viešoje vietoje (gatvėje, restorane) ir šiurkščiai pažeidžiant viešąją tvarką, negali būti kvalifikuojamas kaip nužudymas iš chuliganiškų paskatų¹⁴⁹.

Visumos byloje esančių įrodymų tinkamas įvertinimas yra viena pagrindinių sąlygų siekiant tinkamai pritaikyti baudžiamąjį įstatymą. Analizuotose bylose matyti, jog teismai pažeidė BPK 20 straipsnį, kuriame numatyta, jog teismas turi išsamiai ir nešališkai išnagrinėti visas bylos aplinkybes, tai yra būtina ne vien tam, kad už tai skirti atitinkamą bausmę kaltinamajam, bet ir apginti nukentėjusiojo interesus bei užtikrinti Konstitucijoje įtvirtintą prigimtine teisę į gyvybę.

¹⁴⁷ Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2014 m. gegužės 26 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-165/2014.

¹⁴⁸ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2012 m. spalio 23 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-476/2012.

¹⁴⁹ ABRAMAVIČIUS, A. *Baudžiamoji teisė. Specialioji dalis*. Antrasis papildytas leidimas. Vilnius, Eugrimas. 2001, p. 170.

Išvados

1. Lietuvoje nužudymų skaičius nuo 2012 m. nebesiekia 200, tačiau 100 000 gyventojų tenkantis nužudymų skaičius yra didžiausias visoje Europos Sąjungoje, o Europos mastu Lietuvą lenkia tik Rusija. Tokie rodikliai rodo, jog Lietuvoje aktuali smurto problema, besitęsianti ne vienerius metus ir būtina ieškoti efektyvesnių priemonių su tuo kovoti.

2. Teismų formuojamoje praktikoje nužudymas suprantamas kaip kito žmogaus gyvybės neteisėtas atėmimas, kaltininkui veikiant tiesiogine arba netiesiogine tyčia bei esant būtinajam priežastiniam ryšiui tarp veikos ir atsiradusių padarinių (nukentėjusiojo mirties).

3. Teismų praktikoje sunkumą kelia netiesioginės tyčios atribojimas nuo neatsargumo. Iš dalies tą lemia tai, jog netiesioginės tyčios ir nusikalstamo pasitikėjimo sąvokos yra viena kitai artimos, nors jų pavojingumas ir kaltės formos akivaizdžiai skiriasi, tačiau faktinė riba tarp nusikaltimo, padaryto netiesiogine tyčia, ir nusikaltimo, padaryto dėl nusikalstamo pasitikėjimo neretai yra visiškai nežymi. Todėl nesutiktina su teismų formuojama praktika dėl vieno smūgio sudavimo nukentėjusiajam, sukėlusio jo mirtį, pagal BK 129 straipsnį.

4. Teismai konstatuodami, jog kaltininkas padarė nužudymą, veikdamas netiesiogine tyčia, pernelyg sureikškina kaltininko abejingumą dėl nukentėjusiojo gyvybės. Tai, kad asmuo po panaudoto smurto nesusirūpina nukentėjusiojo sveikatos būkle, apibūdina ne nusikalstamą veiką, o kaltininko asmenybę. Todėl emocijos nėra tinkamas tyčios rūšių ir jų atribojimo nuo neatsargumo kriterijus ir juo nereikėtų remtis aiškinant netiesioginės tyčios turinį.

5. Siekiant atriboti netiesioginę tyčią nuo neatsargumo, turėtų būti kreipiamas dėmesys į asmens veikos pavojingumą, ar jis buvo toks didelis, jog kilsiantys padariniai buvo logiškas ir dėsningas veikos rezultatas.

6. Būtinoji gintis yra svarbi įstatyminė žmogaus teisių, visuomenės ir pačios valstybės interesų apsaugos garantija ir tik teisingas šio instituto taikymas skatina asmenis plačiau naudotis šia teise, tačiau teismų praktikoje problemų kelia būtiniosios ginties atribojimas nuo nužudymų. Siekiant nustatyti, ar asmuo veikė esant būtinajai ginčiai būtina nustatyti, kas tiksliai sukėlė konfliktinę situaciją, kieno veiksmai atitiko pavojingą kėsinimąsi, apibrėžti pavojingo kėsinimosi pradžia ir pabaigą (ar būtent jo metu buvo pasinaudota būtinąja gintimi) ir tik visa tai įvertinus, spręsti, ar buvo susidariusi būtiniosios ginties situacija.

7. Nustatant, ar buvo peržengtos būtiniosios ginties ribos, vienas iš kriterijų turėtų būti vertybės į kurias kėsiamasi ir kurios yra ginamos, kai yra akivaizdus neatitikimas tarp šių vertybių, galima kalbėti apie būtiniosios ginties ribų peržengimą.

8. Siūlytina BK 60 straipsnio 1 dalį papildyti nauja sunkinančia aplinkybe – iš anksto atsiradusia tyčia. Toks reglamentavimas leistų pagrįstai asmenims, esant bendrininkavimui, tačiau neatitinkančiam BK 25 straipsnyje įtvirtintų jo formų, skirti griežtesnes bausmes bei įpareigos teismus išsamiau aprašyti kaltės turinį.

9. Vertinant bendravykdytojo veiksmus turėtų būti atsižvelgiama į visas įvykio aplinkybes ir atskirai išanalizavus kiekvieno iš kaltinamųjų veiksmus įvykio metu, o ne vertinant tik vieno iš kaltinamųjų poelgį. Tai, jog asmenys veikė kaip bendravykdytojais sąlygoja tokios aplinkybės kaip matymas vienas kito veiksmų ir pritarimas vienas kitam, abiem smurtaujant, suduodant nukentėjusiajam gyvybiškai svarbias kūno vietas.

10. Neteisingo priežastinio ryšio nustatymo pasekmė – netinkamas baudžiamojo įstatymo pritaikymas ir nekaltų asmenų patraukimas baudžiamajon atsakomybėn, todėl teismas tiek specialisto, tiek eksperto išvadą turi vertinti vadovaudamasis tomis pačiomis taisyklėmis, kaip ir visus kitus byloje esančius įrodymus, nesuteikdamas nė vieniems didesnės reikšmės.

11. Teismų praktikoje pripažįstamas tik būtinasis priežastinis ryšys, kuris nustatomas atsižvelgiant į tai, ar kaltininko veika buvo būtina sąlyga pasekmei kilti (be jos ši nekiltų), ar kilusi pasekmė buvo dėsningas veikos rezultatas. Atsitiktinis priežastinis ryšys reiškia, kad padarinius lėmė ne kaltininko veika, bet kita priežastis – toks priežastinis ryšys baudžiamojoje teisėje nepripažįstamas juridiskai reikšmingu ir nesudaro pagrindo inkriminuoti asmeniui atsitiktinai kilusių padarinių.

Naudotų šaltinių sąrašas

NORMINIAI ŠALTINIAI

Tarptautiniai teisės aktai

1. 1948 m. Jungtinių Tautų visuotinė žmogaus teisių deklaracija, *Žin.*, 1991, Nr. 9-244.
2. Žmogaus teisių ir pagrindinių laivų apsaugos konvencija, *Žin.*, 1995, Nr. 40-987.
3. Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos protokolas Nr. 13 „Dėl mirties bausmės panaikinimo visais atvejais“, *Žin.*, 2004, Nr. 77-2663.

Nacionalinės teisės aktai

4. Lietuvos Respublikos Konstitucija, *Žin.*, 1992, Nr. 33-1014.
5. Lietuvos Respublikos žmogaus mirties nustatymo ir kritinių būklių įstatymas, *Žin.*, 1997, Nr. 30-712.
6. Lietuvos Respublikos civilinio kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatymas, *Žin.*, 2000, Nr. 74-2262.
7. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso patvirtinimo ir įsigaliojimo įstatymas, *Žin.*, 2000, Nr. 89-2741.
8. Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatymas, *Žin.*, 2002, Nr. 37-1341.
9. Lietuvos Respublikos vaiko gimimo momento nustatymo įstatymas, *Žin.*, 2002, Nr. 43-1602.

SPECIALIOJI LITERATŪRA

1. ABRAMAVIČIUS, Armanas. et al. *Baudžiamoji teisė. Bendroji dalis. Trečiasis pataisytas ir papildytas leidimas*. Vilnius: „Eugrimas“. 2001.
2. ABRAMAVIČIUS, Armanas. et al. *Baudžiamoji teisė. Specialioji dalis. Antrasis papildytas leidimas*. Vilnius: „Eugrimas“, 2001.
3. ABRAMAVIČIUS, Armanas, BARANSKAITĖ, Agnė, MILINIS, Albertas. Probleminiai žmogaus gyvybės pradžios ir pabaigos klausimo aspektai nužudymo kontekste. *Jurisprudencija*, 2011, Nr. 18(3).
4. ABRAMAVIČIUS, Armanas. et al. *Šiuolaikinės baudžiamosios teisės tendencijos: recenzuotų mokslinių straipsnių baudžiamosios politikos ir baudžiamosios teisės klausimais rinkinys*. Vilnius: „Vilniaus universitetas“, 2015.
5. BIELIŪNAS, Egidijus. Nusikalstamų veikų kvalifikavimo erdvė ir definicijos. *Teisė*, 2008, Nr. 69.

6. BIKELIS, Skirmantas. *Tyčinė kaltė baudžiamosios teisės teorijoje ir teismų praktikoje. Daktaro disertacija*. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2007.
7. BIKELIS, Skirmantas. „Sąmoningas leidimas padariniams atsirasti“ – turiningas netiesioginės tyčios požymis ar jos intelektualinio momento parafrazė? *Teisės problemos*, 2008, Nr. 3(61).
8. BIKELIS, Skirmantas. Baudžiamoji atsakomybė už pasikėsinimą padaryti nusikalstamą veiką netiesiogine tyčia – kelias link nuoseklesnės ir pagrįstesnės baudžiamosios politikos? *Socialinių mokslų studijos*, 2009, Nr. 4(4).
9. BŪDVYTIS, Giedrius. Bendrininkų rūšys ir jų atribojimo problemos teismų praktikoje. *Socialinių mokslų studijos*, 2012, Nr. 4(2).
10. ČEPAS, Algimantas. et al. Nužudymai Lietuvoje: teisiniai, sociologiniai ir psichologiniai aspektai. *Teisės problemos*, 2013, Nr. 1(79).
11. ČEPAS, Algimantas. Tyčios turinio reikšmė skiriant bausmes už nužudymus Lietuvos teismų praktikoje. *Teisės problemos*, 2013, Nr. 4(82).
12. MILINIS, Albertas. Nužudymų kvalifikavimo problemos teismų praktikos pavyzdžiu. *Teisė*, 2003, Nr. 48.
13. MILINIS, Albertas. Nužudymo samprata Europos Sąjungos valstybių narių baudžiamojoje teisėje. *Teisė*, 2006, Nr. 59.
14. MILINIS, Albertas. *Baudžiamoji atsakomybė už nužudymą. Monografija*. Vilnius: „VĮ Registrų centras“, 2011.
15. PAVILONIS, Vladas, MERKEVIČIUS, Remigijus. Būtinoji gintis. Vilnius: „Justitia“, 1999.
16. PIESLIAKAS, Vytautas. Priežastinis ryšys tarp pavojingos veikos ir baudžiamajame įstatyme numatytų padarinių ir jo nustatymas teismų praktikoje. *Jurisprudencija*, 2006, Nr. 7(85).
17. PIESLIAKAS, Vytautas. *Lietuvos baudžiamoji teisė. Antroji knyga*. Vilnius: „Justitia“, 2008.
18. PIESLIAKAS, Vytautas. Kaltės turinio nustatymo problemos bylose dėl nusikaltimų žmogaus gyvybei ir sveikatai. *Socialinių mokslų studijos*, 2009, Nr. 4(4).
19. PIESLIAKAS, Vytautas. *Lietuvos baudžiamoji teisė. Pirmoji knyga. Antroji pataisyta ir papildyta laida*. Vilnius: „Justitia“, 2009.
20. PIESLIAKAS, Vytautas. Ką galima vadinti žudiku? *Justitia*, 2010, Nr. 1(73).
21. PRANKA, Darius. Pasikėsinimo padaryti nusikalstamą veiką problematika baudžiamosios teisės teorijoje ir teismų praktikoje. *Jurisprudencija*, 2008, Nr. 11(113).

22. PRAPIESTIS, Jonas. et al. Globalizacijos iššūkiai baudžiamajai justicijai: recenzuotų mokslinių straipsnių baudžiamosios teisės, bausmių vykdymo ir baudžiamojo proceso klausimais rinkinys. Vilnius: „Registrų centras“, 2014.
23. RIAUBAITĖ, Eglė. Tyčinės ir neatsargios kaltės atirbojimas nusikaltimuose žmogaus gyvybei ir sveikatai. *Jurisprudencija*, 2008, Nr. 11(113).
24. SAKALAUSKAS, Gintautas. et al. *Registruotas ir latentinis nusikalstamumas Lietuvoje: tendencijos, lyginamieji aspektai ir aplinkos veiksniai*. Vilnius, 2011.
25. Дядюн, К. В. Право на необходимую оборону: проблемы реализации // *Universum: Экономика и юриспруденция: электрон. научн. журн.*, 2014, No. 5(6).

TEISMŲ PRAKTIKA

Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo praktika

1. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1998 m. gruodžio 9 d. nutarimas, *Žin.*, 1998, Nr. 109-3004.

Nacionalinių bendrosios kompetencijos teismų praktika

2. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Senato 1997 m. birželio 13 d. nutarimas Nr. 4 „Dėl teismų praktikos taikant įstatymus dėl būtinosios ginties ir jos ribų peržengimo“.
3. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato 2004 m. birželio 18 d. nutarimas Nr. 46 „Dėl teismų praktikos nusikaltimų žmogaus gyvybei bylose“. *Teismų praktika*, 2004, Nr. 21.
4. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2006 m. gegužės 30 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K- 361/2006.
5. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2006 m. spalio 4 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-504/2006.
6. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007 m. gegužės 8 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-354/2007.
7. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teismų praktikos apžvalga dėl bausmių skyrimo už nužudymus. *Teismų praktika*, 2008, Nr. 28.
8. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. sausio 6 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-P-9/2009.
9. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. vasario 10 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-27/2009.
10. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. birželio 2 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-224/2009.

11. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. spalio 20 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-P-247/2009.
12. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėjo Vytauto Piesliako atskiroji nuomonė dėl Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. spalio 20 d. nutarties baudžiamojoje byloje Nr. 2K-P-247/2009.
13. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. lapkričio 24 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-342/2009.
14. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. gruodžio 1 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-461/2009.
15. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2011 m. gegužės 10 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-252/2011.
16. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2011 m. birželio 14 d. nutartis, baudžiamojoje byloje Nr. 2K-313/2011.
17. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2011 m. birželio 30 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-366/2011.
18. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. spalio 23 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-476/2012.
19. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. gegužės 14 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-248/2013.
20. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. spalio 15 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-402/2013.
21. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. spalio 15 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-326/2013.
22. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. birželio 3 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-254/2014.
23. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. spalio 7 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-382/2014.
24. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. spalio 7 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-364/2014.
25. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. spalio 28 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-423/2014.
26. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. vasario 10 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-58-697/2015.
27. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. kovo 10 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-162-895/2015.

28. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. gruodžio 22 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-P-498-746/2015.
29. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. kovo 8 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-89-139/2016.
30. Lietuvos apeliacinio teismo 2012 m. balandžio 27 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-305/2012.
31. Lietuvos apeliacinio teismo 2013 m. sausio 7 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-4/2013.
32. Lietuvos apeliacinio teismo 2013 m. birželio 28 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-350/2013.
33. Lietuvos apeliacinio teismo 2013 m. lapkričio 5 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-36/2013.
34. Lietuvos apeliacinio teismo 2014 m. vasario 21 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-179/2014.
35. Lietuvos apeliacinio teismo 2014 m. gegužės 26 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-165/2014.
36. Lietuvos apeliacinio teismo 2015 m. vasario 19 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-146-483/2015.
37. Lietuvos apeliacinio teismo 2015 m. balandžio 2 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-346-449/2015.
38. Lietuvos apeliacinio teismo 2015 m. liepos 8 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-150-197/2015.
39. Lietuvos apeliacinio teismo 2015 m. spalio 30 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-574-518/2015.
40. Lietuvos apeliacinio teismo 2016 m. sausio 20 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-212-396/2016.
41. Kauno apygardos teismo 2011 m. gruodžio 2 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-179-290/2011.
42. Kauno apygardos teismo 2012 m. sausio 10 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr.1-277-238/2011.
43. Kauno apygardos teismo 2014 m. birželio 13 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-213-383/2014.
44. Kauno apygardos teismo 2014 m. birželio 26 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-27-245/2014.

45. Kauno apygardos teismo 2014 m. spalio 3 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. N1-73-348/2014.
46. Kauno apygardos teismo 2016 m. sausio 21 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-29-327/2016.
47. Kauno apygardos teismo 2015 m. liepos 2 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-200-785/2015.
48. Klaipėdos apygardos teismo 2015 m. lapkričio 16 d. nuosprendis, baudžiamojoje byloje Nr. 1-120-380/2015.
49. Panevėžio apygardos teismo 2014 m. gruodžio 3 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-118-511/2014.
50. Panevėžio apygardos teismo 2015 m. gruodžio 11 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-91-581/2015.
51. Panevėžio apygardos teismo 2015 m. spalio 16 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-127-350/2015.
52. Šiaulių apygardos teismo 2013 m. gegužės 28 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1-61-300/2013.
53. Šiaulių apygardos teismo 2013 m. liepos 8 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-88-300/2013.
54. Šiaulių apygardos teismo 2014 m. gegužės 19 d. nuosprendis Nr. 1-89-282/2014.
55. Šiaulių apygardos teismo 2014 m. gegužės 30 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-72-282/2014.
56. Šiaulių apygardos teismo 2014 m. birželio 27 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-84-332/2014.
57. Vilniaus apygardos teismo 2011 m. birželio 16 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-44/2011.

Užsienio šalių teismų praktika

58. Vokietijos Aukščiausiojo Teismo 1955 m. balandžio 22 d. sprendimas Nr. 5 StR 35/55, skelbtas BGHSt 7, 363 ir Neue Juristische Wochenschrift (NJW) 1955, 1688.

KITI ŠALTINIAI IR PRIEIGOS INTERNETE

1. ANDRIUŠKEVIČIŪTĖ, Gerda, JASULAITIS, Algimantas. *Paskaitos skaidrės studentams*. Prieiga internete:

<http://web.vu.lt/mf/a.jasulaitis/files/2013/01/Asfiksijos-studentams.pdf>

2. Eurostat statistika. Prieiga internete:

[http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/File:Homicides, average per year, 2007%E2%80%932010%E2%80%93\(per_100_000_inhabitants\)_YB14.png](http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/File:Homicides,_average_per_year,_2007%E2%80%932010%E2%80%93(per_100_000_inhabitants)_YB14.png)

3. Informatikos ir ryšių departamentas prie Lietuvos Respublikos Vidaus reikalų ministerijos statistikos. Prieiga internete:

http://www.ird.lt/statistines-ataskaitos/wp-content/themes/ird/reports/html_file.php?metai=2015&menuo=12&ff=1G&fnr=3&rt=1&oldYear=2015

<http://www.ird.lt/crimes-lithuania/?id3=11>

4. UNODC statistika. Prieiga internete:

https://data.unodc.org/sys/rpt?reportfile=crime-statistics-homicide-count-data®ION=Europe®ION_label=Europe&SUBREGION=_ALL&SUBREGION_label=All&COUNTRY=_ALL&COUNTRY_label=All+%2844%29&format=html&fullscreen=true&showtoc=true#state:0

Maldauskaitė M. Nužudymų kvalifikavimo problemos Lietuvos teismų praktikoje/ Baudžiamosios justicijos magistro baigiamasis darbas. Vadovas doc. G. Sakalauskas – Vilnius: Vilniaus universitetas, Teisės fakultetas, 2016 m. – 66 p.

Santrauka

Pagrindinės sąvokos: nužudymas, kvalifikavimas, priešastinis ryšys, bendrininkavimas, kaltės turinys, būtinoji gintis, kvalifikuojantys požymiai

Nužudymas – viena pavojingiausių nusikalstamų veikų prieš žmogaus gyvybę. Kasmet Lietuvos Respublikoje tokių veikų užregistruojama apie 200, o 100 000 Lietuvos gyventojų tenkantis nužudymų skaičius yra didžiausias visoje Europos Sąjungoje. Tačiau ne vien tik dėl to reikalinga išsami nužudymų analizė, bet ir todėl, jog teismams kyla nemažai kvalifikavimo problemų nužudymų bylose. Viena iš galimų priežasčių yra tai, jog iki dabar dar nėra visiškai aišku, kas iš tikrųjų yra nužudymas. Tai patvirtina ir teismų priimami skirtingi sprendimai – žemesnės instancijos teismas nusikalstamą veiką kvalifikuoja kaip neatsargų gyvybės atėmimą, tuo tarpu aukštesnysis teismas pripažįsta, kad buvo įvykdytas nužudymas. Tačiau ne vien nužudymų samprata kelia problemų, teismams sunku atriboti būtinąją gintį nuo nužudymų bei įvairūs kiti probleminiai klausimai aptariami šiame darbe.

Maldauskaitė M. The problems of qualifying murders in judicial practice of Lithuania/ Master's Thesis in Criminal justice. Supervisor doc. G. Sakalauskas – Vilnius: Vilnius University, Faculty of Law, 2016 – 66 p.

Summary

Key words: murder, qualification, causation, complicity, content of guilt, self-defense, aggravating elements

Murder is one of the most dangerous criminal offences against human life. Every year about 200 of these crimes are committed in the Republic of Lithuania and it is the highest number of murders for 100 000 inhabitants in the European Union. But not only the abundance of these crimes causes problems. The courts adjudicating cases of murders still find difficulty in qualifying the crime in the category of murders. One of the reasons might be that until now it is not completely clear what murder actually is. Radical variations can be seen in one of the presented cases where the court concludes an activity to be manslaughter while the higher court recognized it as a murder which is a completely different decision. Such conflicting decisions of different courts confirm that the concept of murder causes lots of significant qualifying problems, some of which are discussed in this work.